Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ
ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר׳ יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש
לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

LAKEWOODDAFYOMI.COM

מהו דתימא [א]נטמאה [ב]נטמאה שני פעמים [א]אחד לבעל ואחד לבועל היכא דקא מיתסרא בהא זנות אבל הא הואיל ואסורה וקיימא אימא לא קא משמע לן: חוץ מן הקטן [וכו']: [ג]איש אמר רחמנא ולא קטן ושאינו איש: למעוטי מאי אילימא למעוטי שחוף והאמר שמואל שחוף [א]מקנין על ידו [ב]ופוסל בתרומה מקנין על ידו פשיטא מהו דתימא [ג]ושכב איש אותה שכבת זרע אמר רחמנא והא לאו בר הכי הוא קמ"ל ופוסל בתרומה פשיטא מהו דתימא [ד]לא יחלל זרעו אמר רחמנא דאית ליה זרע ליחלל דלית ליה זרע לא ליחלל קמ"ל ואלא למעוטי עובד כוכבים והאמר רב המנונא [ג]עובד כוכבים מקנין על ידו [ד]ופוסל בתרומה מקנין על ידו פשיטא מהו דתימא נטמאה נטמאה שתי פעמים אחד לבעל ואחד לבועל היכא דקמיתסרא בהא זנות אבל הא הואיל ואסורה וקיימא אימא לא קמשמע לן ופוסל בתרומה פשיטא מהו דתימא [ה]ובת כהן כי תהיה לאיש זר אמר רחמנא דבר הויה אין דלאו בר הויה לא קמשמע לן דפסיל מדרבי יוחנן [ט]דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל [ה]מנין לעובד כוכבים ועבד שבאו על הכהנת ועל הלויה ועל בת ישראל שפסלוה שנאמר [ו]ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה מי שיש לו אלמנות וגירושין בה יצאו עובד כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה ואלא למעוטי מאי א"ר פפא [י]למעוטי בהמה דאין זנות בבהמה [ג]אמר ליה רבא מפרזקיא לרב אשי מנא הא מילתא דאמור רבנן [י]אין זנות בבהמה דכתיב [ז]לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב וגו' ותניא[א] [ח]אתנן כלב ומחיר זונה מותרין שנאמר [ז]גם שניהם שנים ולא ארבעה ואלא שכבת זרע ל"ל מיבעי ליה [י]לכדתניא ש"ז פרט לדבר אחר מאי דבר אחר אמר רב ששת פרט לשקינא לה שלא כדרכה אמר ליה רבא שלא כדרכה [ח]משכבי אשה כתיב אלא אמר רבא [ט]פרט לשקינא לה דרך אברים א"ל אביי פריצותא בעלמא היא ופריצותא מי אסר רחמנא אלא אמר אביי פרט לשקינא לה בנשיקה הניחא למ"ד [י]הערואה [י]זו הכנסת עטרה אבל נשיקה ולא כלום היא היינו דאתי קרא למעוטי נשיקה אלא למאן דאמר הערואה זו נשיקה מאי איכא למימר לעולם לשקינא לה דרך אברים ומהו דתימא בקפידא דבעל תליא רחמנא ובעל הא קא קפיד קמשמע לן אמר שמואל ישא אדם

דומה

מהו דתימא נטמאה נטמאה שני פעמים. אמורים בפרשה ודרשינן ליה לקמן (דף מ:) אחד לבעל ואחד לבועל היכא דמיתסרא אבועל בהא סתירה משתעי קרא דנוהג בה דין סוטה אבל הא דאסורה כו': קמ"ל. דכי אתא קרא לגופיה אתא דהיכא דאינו קרוב לה נאסר עליה על ידי קינוי זה ולאו למעוטי קרובים אתא: איש אמר רחמנא. ושכב איש אותה: שחוף. שבשרו נשחף וכלה ויבש ואין בו כח ובתורת כהנים[ו] בקללות שנינו דוגמתו יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה אבל בשרו שמור עליו תלמוד לומר את השחפת מלמד שבשרו נשחף: מקנין על ידו כו'. כמו והוין בה מקנין על ידו פשיטא: ופוסל בתרומה פשיטא. אם הוא אחד מן הפסולים המחללין את האשה כגון עובד כוכבים עבד[ז] חלל נתין וממזר דקיימא לן בקדושין[ח] וביבמות[ט] (א) דפסולין האשה בביאתן מובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה למי שזר אצלה פסלה: לא יחלל זרעו. מדלא כתיב לא יחל דרשינן[י] שני חילולין אחד לה ואחד לזרעה: דאית ליה זרע מחלל. את האשה בביאתו דלית ליה זרע לא יחלל: קא משמע לן. שמואל דפוסל שמעינן ליה מהא דאמר מקנין[ב] על ידי שחוף: ובת כהן כי תהיה לאיש זר וגו'. ומיניה נפקא לן דפסולין פסלי לאשה בביאתן ומדאפקיה בלשון הויה נדרוש דאית ליה הויה מי שקידושין תופסין בה כגון ממזר נתין וחלל פסלי אבל עובד כוכבים ועבד הרי הן כבהמה וכיון דלית להו הויה לא נפסלו עובד כוכבים אין לו קידושין בישראל דכתיב (ויקרא כ) איש אשר ינאף את אשת רעהו ותניא בסנהדרין (דף נב:) פרט לאשת (ב) אחרים אלמא לית להו אישות עבד עם החמור כתיב בהו עם הדומה לחמור[יא]: מי שיש לו אלמנות וגירושין בה. הוא דכי אין לה זרע ממנו ושבה אל בית אביה מלחם אביה תאכל דלא פסלה בביאתו יצאו עובד כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה שלא תפסו לו בה קידושין וכשמת אין שם אלמנות עליה וביבמות פריך אימא לקולא דמי שיש לו אלמנות וגירושין הוא דכי אית לה זרע לא תיכול אבל עובד כוכבים ועבד אפי' אית לה זרע מיניה תיכול והתם משני לה בהבא על יבמתו[ג] ומיהו שמעינן [ליה מיהא] דמקנין ע"י עובד כוכבים: ואלא. מי שאינו איש דמתני' למעוטי (ג) בהמה: דאין זנות לבהמה. אינה נעשית זונה בבעילת בהמה ואינה נאסרת על בעלה: אתנן זונה. נתן טלה באתננה: מחיר כלב. החליף כלב בטלה: אתנן כלב. שאם אדם אומר לזונה הילך טלה והבעלי לכלבי: מחיר זונה. היתה לו שפחה זונה והחליפה בטלה ומדקאמרי' אתנן כלב מותר מכלל דלאו זנות הוא דאי זנות הוא הוה חייל עלה שם אתנן: ואלא שכבת זרע למה לי. כיון דאמרת מקנין ע"י שחוף: לשקינא לה שלא כדרכה. אל תסתרי עמו להבעל שלא כדרכה: משכבי אשה כתיב. הוקשו שני משכבותיה לכל דברים וכיון דנאסרת עליו אמאי לא הוי קינוי: דרך אברים פריצותא בעלמא הוא. שוכב עמה בקירוב בשר[ד]: פריצותא מי קאסר רחמנא. אשה על בעלה בהכי וכיון דלא מתסרא עליה בהכי פשיטא דלאו קינוי הוא: בנשיקה. משיק השמש באותו מקום: היינו דאתא קרא למעוטה. דלא תימא הערלה היא: אלא למאן דאמר. ביבמות (דף נה:) הערלה האמורה בתורה שהיא כגמר ביאה בכל העריות כדכתיב (ויקרא כ) את מקורה הערה את שאלו הערה זו נשיקה מאי איכא למימר היכי מלית למימר דאתא קרא למעוטה הלא כגמר ביאה היא לכל דבר חוץ משפחה חרופה[כ]: בקפידא דבעל תליא. דכתיב[כא] וקינא ובעל הא חזינן ליה דקפיד שהרי קינא לה על כך:

דומה

אבל הא הואיל ואסורה וקיימא אימא לא קא משמע לן. תימה הא שמעינן לה מאלמנה לכהן גדול דאסירא וקיימא לבעל ואפי' הכי איצטריך קרא דכי תשטה אשתו למעוטי[יד] הא לאו הכי הוה סוטה וכן על מה שאמר[ה] איש אמר רחמנא ולא קטן נראה לדוקא משתיה ממעט לה קרא אבל נאסרה על ידי בן תשע שנים ויום אחד אע"פ שאינו איש שהרי ביאתו פוסלת בתרומה כדאיתא בפרק אלמנה (יבמות דף סח.) ונסקלת הערוה על ידו כדאיתא בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נה:) ומקומו בפרק יוצא דופן (נדה דף מה.) דומיא דכל עריות מקנא על ידן דלא איצטריך לאשמועינן אלא לשוטות אבל דנאסרו פשיטא וכי משום דעריות ניהו גריעי: **שחוף.** פירש רבינו חננאל שאינו בועל[ו] כדרכו ואינו מוריע דתניא[טו] איזהו מרות אשך זה הקליטים שנכנס רוח באשכיו דברי ר"ע רבי ישמעאל אומר זה השחוף תימה אמאי נקט שמואל שחוף ולא נקט סריס ושמא שחוף הוי רבותא טפי: **אבל** הא הואיל ואסירא וקיימא. תימה מאי קמ"ל רב הונא[ז] והא מתני' היא ע"י כל עריות מקנין וי"ל דהכי פירושו מי שנאסר בכל בת ישראל ע"י בעילת זנות אפילו אינה קרובתו יצא עובד כוכבים דבלאו הכי כל בת ישראל מתסרא וקיימא לגביה: **יצא** עובד כוכבים שאין לו אלמנות וגירושין בה. פירש רש"י דנפקא לן מדכתיב אשר ינאף את אשת רעהו פרט לאשת אחרים תימה והא נפקא לן בקידושין בפרק האומר[טז] מלא תתחתן בם וכמדומה דלא אתי קרא פרט לאשת אחרים אלא למעוטי ישראל הבא על העובדת כוכבים אשת עובד כוכבים וקמ"ל אע"ג דבעולת בעל יש להן[יז] ישראל בעובדת כוכבים פטור[יח]: **למעוטי** בהמה. תימה דהכא משמע דבזנות תליא מילתא אם כן רבא דאמר בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נד.) ליש זנות לבהמה מתני' למעוטי מאי וכי אית לן למימר דל"ל[ח] דשמואל או דרב הונא[ט]: **מנא** הא מילתא דאמרי רבנן אין זנות לבהמה. ה"ג בפ' כל האסורין (תמורה ל:) מנא הא מילתא[י] דאין זנות לבהמה אמר ליה לא נישתמיט[כ] קרא ונכתוב אתנן זונה וכלב א"נ[ל] הכי אתנן כלב וכו': **אלא** למאן דאמר הערה זו נשיקה מאי איכא למימר. והיינו שמואל בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נה:) והכא אליביה דשמואל נמי מסקינן ותימה אדרבה איפכא מסתברא למאן דאמר הערה זו נשיקה וחשיבה ביאה גבי שאר עריות היינו דאיצטריך קרא הכא למעוטי אלא למ"ד הערה זו הכנסת עטרה ולא חשיבה נשיקה גבי שאר עריות הכא מאי איצטריך למעוטה:

דומה

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"א מהל' סוטה הלכה א סמג עשין נו טוש"ע אה"ע סי' קעח סעיף ב:

לג ב מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הלכה יא סמג לאוין כ טור אה"ע סימן כ:

לד ג מיי' פ"א מהל' סוטה הלכה א סמג לאוין קכא טוש"ע אה"ע סימן קעח סעיף ג:

לה ד ה מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכה ב ופ"ו מהל' תרומות הלכה ז סמג לאוין רנו טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף ח:

לו ו מיי' פ"א מהל' סוטה הלכה ו טוש"ע אה"ע סימן קעח סעיף ב:

לז ז מיי' פי"ח מהלכות איסורי ביאה הלכה א סמג לאוין קפא טוש"ע אה"ע סי' ו סעיף ח:

לח ח מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הלכ' יח:

לט ט מיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה כד:

מ י מיי' פ"א מהלכות איסורי ביאה הלכ' י סמג לאוין כ טוש"ע אה"ע סימן כ סעיף א בהג"ה:

◆

תוספות שאנץ

שחוף. שבשרו נשחף וכלה ויבש ואין בו כח ובת"כ בקללות שנינו דוגמתו יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה אבל בשרו שמור עליו ת"ל את השחפת מלמד שבשרו נשחף ל"ה: מקנין על ידו פשיטא. הוי כמו והוין בה מקנין על ידו [פשיטא]: ופוסל בתרומה. אם הוא אחד מן הפסולין המחללין את האשה כגון עובד כוכבים ועבד וחלל ונתין וממזר דקיימא לן בקידושין וביבמות דפסלי: **מקנין על ידי עובד כוכבים.** מכאן מביא ר"ת ראיה באשה שנשתמדה לעבודת כוכבים ונשאה עובד כוכבים ונתגיירו היא ובעלה ואומר ר"ת דאסורה ליה כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל ויש ר"ל דאין אסורה ליה דרחמנא אפקריה לזרעי' דעובד כוכבים דכתיב וזרמת סוסים זרמתם ומביאין ראיה מדאמרי'[יט] והא אסתר פרהסיא הואי ואמאי לא פריך אסתר ערוה היא אם איתא דעובד כוכבים עושה ערוה ופוסלה בביאתו אלא ש"מ מדלא כתיב הכי דאין עובד כוכבים עושה ערוה ואינו פוסל בביאתו ועוד מביאין ראיה מדפריך פ"ק דכתובות[כ] ולדרוש להו דאונס שרי משמע שאין עובד כוכבים פוסל בביאתו ומיהו אומר ר"ת דליתא דהא אמרי' הכא מקנין על ידי עובד כוכבים ואמרי' נמי[כא] כאשר אבדתי מבית אבי כך אבדתי ממך [אלמא] דעובד כוכבים פוסל בביאתו והא דפריך התם ולידרוש להו דאונס שרי התם משום דקרקע עולם היא ואינה עושה שום דבר ואז שרי והשתא ניחא ומיהא דלא פרי' והא אסתר ערוה הואי משום דירע דלענין זה מהני מה שהיתה קרקע עולם אבל פריך והא פרהסיא הואי דלענין חלול השם אינו סבור דמהני ולכך מתרץ אהא נמי קרקע עולם היתה ואינה חייבת למסור עצמה דהיכא דהויא קרקע עולם יעבור ואל יהרג וכן נמי לענין שפיכת דמים אם יאמרו לישראל נשליך אותך על תינוק זה או נהרוג אותך יעבור ואל יהרג דהוי כמו קרקע עולם דהם זורקין אותו על התינוק ואינו עושה שום דבר ומהאי טעמא ניחא הא דאמר ביבמות[כב] אין אונס בערוה לפי שאין קישוי אלא לרעת פי' אין אונס כלומר ריהרג ואל יעבור למה לי טעמא לפי שאין קישוי אלא לדעת בלא האי טעמא אין אונס דאמרי' בכל [התורה כולה] יעבור ואל יהרג חוץ מע"ז וג"ע וש"ד אלא לפי מה דפרישית ניחא דהיכא דהוי קרקע עולם שרי להכי איצטריך האי טעמא לפי שאין קישוי אלא לדעת ואסור: **מנין לעובד כוכבים ועבד שבאו על כהנת ועל הישראלית שפסלוה.** וא"ת מאי קבעי מנין והא אית ליה לר' יוחנן דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר כדאמר בפרק עשרה יוחסין[כג] והשתא ממזר הוי מיפסל בביאתו

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [לקמן כח.], ב) יבמות מה. ע"ש סח: קדושין עה:, ג) יבמות נט:, תמורה ל., ד) יבמות נה:, ה) ג"ז סח, ו) בחוקתי פ"ד ה"ג, ז) יבמות סח: וקידושין עה:, ח) [דף עד:], ט) [דף סח.], י) תמורה דף ה:, יא) קידושין דף סח., יב) יבמות נה סע"א, יג) במדבר ה יד, יד) בספרי מובא ברש"י לעיל כד. ד"ה לא שותות, טו) [תוספתא דבכורות פ"ה], טז) [דף סח:], יז) סנהדרין נז:, יח) [ועי' היטב תוס' סנהדרין נב: ד"ה פרט לאשת אחרים ותוס' קדושין כא: ד"ה אשת], יט) סנהדרין עד:, כ) ג:, כא) מגילה טו., כב) נג:, כג) קידושין עה ע"ב.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ופוסל וכו' וביבמות דפסלי האשה: (ב) ד"ה ובת כהן וכו' פרט לאשת נכרי אלמא: (ג) ד"ה ואלא מי וכו' למעוטי מאי למעוטי בהמה:

◆

ליקוטי רש"י

ואחד לבועל. שאסורה לבועל אם ימות בעלה או יגרשנה [לעיל ב.]. [המשך בדף כז.]

◆

הגהות וציונים

א] יבמות נט ע"ב תמורה ל ע"א [וביבמות איתא ותנן ע"ש וצ"ע] (גליון): ב] צ"ל שמעינן ליה מיהא דמקנין (מהרש"ל): ג] [צ"ל באלמנה לכ"ג דף סט.] (גליון): ד] דרך אברים. שוכב עמה בקירוב בשר ופריצותא בעלמא הוא: כצ"ל (מנחת סוטה): ה] "וכן על מה שאמר" עי' מהרש"ל ומהרש"א בפי' תיבות אלו. והמנחת סוטה מוחקם, ותיבת "שותה" הס"ד ומה"ד "איש" (וכ"כ בתפא"צ עיי"ש): ו] בערוך ערך שחף (ב) איתא בשם ר"ח הבועל כדרכו וכו': ז] כ"ה בגמ' כת"י במקום רב "המנונא": ח] דלית ליה (רפו"י): ט] [צ"ל המנונא] (גליון) אמנם בגמ' כת"י איתא רב "הונא", וזו היא גירסת התוס' (עיין גם לעיל בר"ה אבל הב') וא"צ בהגהה זו: י] [ובש"ס שלפנינו וכן בתוס' שם בתמורה איתא מנט הא מילתא דאמרי רבנן] (גליון): כ] לא נישמיט (רפו"י): ל] וכלב תניא נמי הכי (רפו"י):

◆

תורה אור השלם

א) וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִוא נִטְמָאָה אוֹ עָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה: [במדבר ה, יד]

ב) וְהִשְׁקָהּ אֶת הַמַּיִם וְהָיְתָה אִם נִטְמְאָה וַתִּמְעֹל מַעַל בְּאִישָׁהּ וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים וְצָבְתָה בִטְנָהּ וְנָפְלָה יְרֵכָהּ וְהָיְתָה הָאִשָּׁה לְאָלָה בְּקֶרֶב עַמָּהּ: [במדבר ה, כז]

ג) וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זֶרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה: [במדבר ה, יג]

ד) וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדְּשׁוֹ: [ויקרא כא, טו]

ה) וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל: [ויקרא כב, יב]

ו) וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ: [ויקרא כב, יג]

ז) לֹא תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב בֵּית יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְכָל נֶדֶר כִּי תוֹעֲבַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ גַּם שְׁנֵיהֶם: [דברים כג, יט]

ח) וְאֶת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא: [ויקרא יח, כב]

דומה ואל ישא בת דומה שזו באה מטיפה כשרה וזו באה מטיפה פסולה ור' יוחנן אמר ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה שזו עומדת בחזקת כשרות וזו אינה עומדת בחזקת כשרות מיתיבי נושא אדם דומה אמר רבא ותסברא נושא לכתחלה אלא אם נשא תני נמי בת דומה [א]והלכתא ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה דתני רב תחליפא בר מערבא קמיה דר' אבהו (ה) [ב]אשה מזנה בניה כשרין רוב בעילות אחר הבעל בעי רב עמרם היתה פרוצה ביותר מהו אליבא דמ"ד (ג) אין אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה לא תיבעי לך דלא ידע בה ולא מנטר לה כי תיבעי לך אליבא דמ"ד אין אשה מתעברת אלא סמוך לטבילתה מאי כיון דידע בה נטורי מנטר לה או דלמא [ג]כיון דפרוצה ביותר לא תיקו: ואלו שב"ד כו': ת"ר (א) איש מה ת"ל איש איש לרבות (ו) אשת חרש ואשת שוטה ואשת שעמום ושהלך בעלה למדינת הים ושהיה חבוש בבית האסורין שב"ד מקנין להן לפוסלן מכתובתן יכול אף להשקותן ת"ל (ב) והביא האיש את אשתו ר' יוסי אומר אף להשקותה ולכשיצא בעלה מבית האסורין ישקנה במאי קא מיפלגי רבנן סברי בעינן (ג) וקינא (ב) והביא ור' יוסי סבר לא בעינן וקינא והביא ת"ר (ד) אשר תשטה אשה תחת אישה (ז) [ד]להקיש איש לאשה ואשה לאיש למאי הלכתא אמר רב ששת כשם [ה]שאם הוא סומא לא היה משקה דכתיב (ה) ונעלם מעיני אישה כך היא אם היתה סומא לא היתה שותה רב אשי אמר [ו]כשם שחיגרת וגידמת לא היתה שותה דכתיב והעמיד

דומה. נטענת ונדברת בפי כל על ניאופיה. דומה לשון קלסה (ט) ודיבור כדאמרי' בנדה (דף סו.) דומת עירך עלתה בין והוא לאו חשד הוא אלא דיבור יתר שהיו נדברים בה על חביבותה של בעלה ואף קלסה לשון דיבור יתר הוא לפיך הוא נהפך ללשון שבח וללשון גנאי כדאמר (שמקלסין אותו [א]) (י): **וזו באה מביאה פסולה.** שמא מעובד כוכבים או ממזר: **[שזו].** הבת עומדת בחזקת כשרות ומותרת לבעלה ולטיפה פסולה לא חיישינן דרוב בעילות אחר הבעל ומבעלה נתעברה: **וזו אינה עומדת בחזקת כשרות.** שמזנה תחתיו ונאסרת עליו והוא אינו רואה ואינו מגרשה ובא עליה באיסור: **ותסברא נישא לכתחילה.** הא ודאי מקלקלה ליה אלא על כרחך משבשתא היא ובעית לתרוצה ולמתני אם נשא אדם דומה מותר וכיון דבעית לתרוצה אלמא תנא לאו דוקא ולא מותבינן מינה דאיכא למימר בהא נמי טעה ותני נמי בת דומה ואנן נמי כי אמרינן ישא אדם זו ולא ישא זו לאו לכתחילה אם ימצא אחרת (א) אבל מי שאינו מוצא אלא שתים אלו ישא זו ואל ישא זו: **דתני רב תחליפא כו'.** הלכך בת דומה כיון דכשרה היא טוב לו שישאנה שהא תחתיו בחזקת היתר ואל ישא דומה שמקלקלתו לשמש עמה משנאסרה לו: **היתה פרוצה ביותר.** דאיכא למיחש דרוב בעילותיה משל אחרים: **מהו.** שיהו בניה כשרים: **אין אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה.** לפני ווסת נדותה יום אחד דלא ידע הבעל את ווסת נדתה דלנטרה אותו היום מלזנות שלא תתעבר בזנות: **כי תיבעי לך כו'.** פלוגתא במס' נדה (דף לא:): **סמוך לטבילתה.** לאחר שטבלה ביום טבילתה או ליום מחר: **או דלמא כיון דפרוצה היא ביותר.** לא מצי מינטר לה שנשמטת מאצלו פתאום: **וקינא והביא.** המקנא לה ישקנה ואי קשיא בקינוי נמי הא כתיב את אשתו דמשמע דבעלה מקנא לה ולא אחר הא מתרבי מאיש איש (י): **אשר תשטה אשה תחת אישה.** קרא יתירא הוא לדרשה בסוף הפרשה זאת תורת הקנאות וגו': **להקיש איש לאשה.** כדמפרש ואזיל למאי הלכתא: **רב אשי אמר כו'.** מר מפרש היקישא דאיש לאשה ומר מפרש היקישא דאשה לאיש ולא פליגי: **והעמיד**

דומה. פירש ר"ח שמלעיזין עליה בני אדם שהיא מזנה כדגרסינן (יבמות דף כה.) [אמר אביי אמרה לי אם] דומי דמתא יומא ופלגא והוא (ה) עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה פי' מוזרות נשים שטוות פשתן מאור כך מפרש בגמרא ה"י (ט). מה שהביא רבינו חננאל דומי דמתא יומא ופלגא לא הביא אלא לראיה דלשון דומה לזות שפתים הוא ומיהו הכא לא איירי בדומה כה"ג דא"כ אפי' כנס יוציא דהא פסקינן התם בפ"ב דיבמות (דף כה.) כרבי בקלא דלא פסיק היכא דדומי מתא יומא ופלגא דקאמר הואיל ומכוער הדבר תצא ואפילו רבי יוחנן מודי הכא אם כנס דלא יוציא [ב]: **רוב** בעילות אחר הבעל. לא איירי אלא בקלא דפסק דפסקינן כרב (יבמות כה.) דלא תצא דרוב בעילות אחר הבעל ואע"ג דרב דאמר בסוף פרק אלמנה ביבמות (דף סט:) הבא על ארוסתו בבית חמיו הולד ממזר ומוקי בגמרא בדדיימא מיניה ומעלמא ולא שדינן לה בתר דידיה דוקא ארוס שאין מצוי אצלה אבל בבעל שכנסה מודי ולשמואל ל"ש דלעולם הולד שתוקי וכגון דליתא לדומה גופא קמן דלישיילה אבל איתא קמן ואמרה לכשר נבעלתי נאמנת דאמרינן [ג] בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עה.) גבי ארוסה שעיברה אע"ג דמוקמינן לה בפרק אלמנה לכ"ג (יבמות סט:) כגון דדיימא מעלמא מאי שתוקי דאמר שמואל בדוקי שבודקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל דאמר היא נאמנת דאפילו [ד] ברוב פסולין אצלה והוא הדין האי דקאמר הכא אל ישא בת דומה כגון דליתא לדומה קמן דנישיילה אבל איכא למתמה לנישנא בתרא דאמר בפרק אלמנה בבא עליה דכ"ע לא פליגי דבתר דידיה שדינן והא הכא דבעלה קבוע אצלה כל שעה לא [ה] שדי ליה שמואל בתריה דבעל בתר ארוס לא כל שכן ואפי' אם תמצא לומר דשאני התם דידעינן בברור דבא עליה ארוס אבל הכא גבי בעל לא ידעינן ביאה ודאית דבא עליה מ"מ לרבא תקשה דאמר אפי' בארוסה שעיברה אמר [ו] מסתברא דלא דיימא מיניה בהא קאמר רב הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי אבל דיימא מיניה בתר דידיה שדינן ליה ואפי' [ז] לרב וכ"ש לשמואל והא הכא אע"ג דאית לה בעל קבוע והוה לן למימר רוב בעילות אחר הבעל ולא שדי ליה בדידיה כ"ש התם: **אליבא** דמ"ד אין אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה וכו'. י"ל כגון שלא קבעה ווסת והה"נ דהמ"ל וכגון דלא קבעה ווסת לא תבעי לך כי תבעי לך היכא דקבעה ווסת אלא מילתא דפסיקא נקט תימה (ח) לרבי והא אמרי' התם בפ' המפלת (נדה דף כה:) ההוא שפירא דאתא (ט) לקמיה דמר שמואל אמר האי בר מ"א יומא הוא וחשיב מיום דאזלה לטבילה עד ההוא יומא ולא הוה אלא מ' יומא אמר האי בנדותה בעל וכפתיה ואודי ותקשה למ"ד סמוך לווסתה (י) ונראה דמ"ד סמוך לווסתה רוב עיבורין קאמר מיהו מודי דזימנין מיקרי דמיעברה נמי סמוך לטבילתה או באחד מאותן הימים שבין טבילתה לווסתה וכן למ"ד סמוך לטבילתה: **איש** איש לרבות אשת חרש וכו'. נראה דעיקר קרא לא איצטריך אלא לאוסרה לבעל ולבועל ע"י קינוי זה אבל משום לפוסלה מכתובתה לא צריך קרא דהא אפילו רבן שמעון בן גמליאל דאמר בפרק בתרא דכתובות (דף קי:) כתובת אשה דאורייתא לאו ממש דאורייתא אלא אית ליה סמך מדאורייתא כדאמרינן התם בפ"ק (דף י.) מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה אלא תנא דנקט כתובה מילתא אגב אורחיה קמ"ל דעוברת על דת צריכה התראה להפסיד כתובתה: **רב** אשי אמר כשם שחיגרת וגידמת אינה שותה דכתיב והעמיד הכהן את האשה. תימה לר"י מאי שנא הכא דממעט מוהעמיד חיגרת וגבי ערכין דכתיב והעמיד והעריך לא ממעט אלא גוסס בפ"ק דערכין (דף ד.) וכן העמדה דכתיב בקדשים בעלי מומין דאמרי' בפרק השוחט (חולין ל.) שחטה ועדיין מפרכסת דבת העמדה והערכה היא וגבי יבם כתיב (דברים כה) ועמד ואמר ואפ"ה חליץ נחתכו רגליו [למטה] מן הארכובה מיהו מתניתא לא תקשי דהתם (י) מפרש טעמא משום דכתיב בה מעל רגלו ועיקר קרא דועמד ואמר כדדריש ליה בספרי (כ) מלמד שאינו אומר דבריו אלא בעמידה (ט) ותירץ מדרבי רחמנא בן חדש לערכין ש"מ דלהעמדה ממש לא קפיד רחמנא וכן בהמה בעלת מום עיקרה לפדיון עומדת ולא חילק בה הכתוב בין בעלת מום אפי' נשברו או נחתכו רגליה דלא עדיפא מאדם דלא קפיד קרא אעמידתו (ל): **דכתיב** והעמיד הכהן את האשה ונתן על כפיה. אי קשיא דהכא משמע דרב אשי בעי קרא כדכתיב ובפרק נגמר הדין (סנהדרין מה:) אמרי' אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ומי לא בעינן קרא כדכתיב והתנן היה אחד מהם גידם או חיגר וכו' מאי טעמא לאו משום דבעינן קרא כדכתיב לא משום דכוליה קרא יתירא הוא דמשמע אי לאו דהוי יתירא דלא בעינן קרא כדכתיב בשלמא דרב ששת דממעט סומא מעיני איכא למימר קרא יתירא דהוה מצי למימר ונעלם מאישה וכן והעמיד דאמר רב אשי איכא למימר קרא יתירא הוא דהא כתיב (מ) והעמידה לפני

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [תוספתא יבמות פי"ב], **ב)** [נדה לא:], **ג)** [לעיל כד.], **ד)** [לעיל כד:], **ה)** יחזקאל כב ד. עיי"ש ברש"י, **ו)** ברכות ג., **ז)** לעיל כד. דמרבה אשת חרש וכו', **ח)** [עי' לעיל ו:], **ט)** מכילתין פ"ו ה"א, **י)** [יבמות דף קג.], **כ)** תצא סי' ר"ץ מובא בתוס' ביבמות שם ד"ה בין, **ל)** [ועיין היטב תוס' ערכין ד. ד"ה ולא אוליא], **מ)** במדבר ה טז.

◆

תוספות שאנץ

מיבעיא דה"נ פריך תלמודא התם וצ"ל הא דידיה הא דרביה אי נמי אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן. **דומה** לשון קלסה ולשון חשד הוא כדאמרינן בנדה דומת עירך עלתה ביך וכן מידם הוה דיימא חמותיה מיניה: **שזו עומדת בחזקת כשרות.** הבת עומדת בחזקת כשרות ולטיפה פסולה לא חיישינן דרוב בעילות אחר הבעל ומבעלה נתעברה: **וקינא והביא** אמר רחמנא המקנא לה ישקנה. ואי קשיא בקינוי נמי כתיב וקנא (והביא) את אשתו דמשמע בעלה יקנא לה ולא אחר. הא איתרבי מאיש איש (אשר תשטה אשה תחת אישה) ל"ה: **רב אשי אמר כו'.** מר מפרש היקשא דאיש לאשה ומר מפרש הקישא דאשה לאיש ולא פליגי:

הדרן עלך ארוסה

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ותסברא וכו' אסרת אלא דמי שאינו:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אליבא דמ"ד וכו' ונראה דמ"ד וכו'. עי' נדה דף י ע"ב תד"ה דכולי: ד"ה רב אשי אמר וכו' ותירץ מדרבי רחמנא בן חדש. עי"ש, כל"ל, וכ"ה בתוס' יו"ט פ"ב דערכין מ"ג:

◆

תורה אור השלם

א) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ וּמָעֲלָה בוֹ מָעַל: [במדבר ה, יב]

ב) וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירִת הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה כִּי מִנְחַת קְנָאֹת הוּא מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן: [במדבר ה, טו]

ג) וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִוא נִטְמָאָה אוֹ עָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה: [במדבר ה, יד]

ד) זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמָאָה: [במדבר ה, כט]

ה) וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זֶרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה: [במדבר ה, יג]

עין משפט נר מצוה

מא א ב ג מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הלכה כ טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף טו:

מב ד ה ו מיי' פ"ב מהל' סוטה הלכה ב והלכה ג:

◆

הגהות וציונים

א] רש"ל מ"ז (גליון): **ב]** דלא **יוציא דאיירי בקלא** דפסיק דפסקינן כרב דלא תצא הס"ד ואח"כ מה"ד דרוב בעילות אחר הבעל ואע"ג דרב כו'. רש"א (גליון) בדפו"י ליתא תיבות "לא איירי" ונוסף ע"פ המהרש"ל: **ג]** צ"ל **כדאמרינן** (מצור דבש): **ד]** צ"ל **אפילו** (מצור דבש): **ה]** צ"ל **ולא** (מצור דבש): **ו]** נראה דתיבת "אמר" מיותר (באה"מ): **ז]** נדצ"ל **אפילו** (באה"מ): **ח] ותימה** (מהרש"ל): **ט] דאתאי** (כ"ה בגמ' שם):

◆

ליקוטי רש"י

[שייך לדף כו:]

שפסלוה. כהנת מתרומת אביה ולויה וישראלית כגון שניסאו לכהן וילדו לו בנים וכשמתו בעליהן היו אוכלות בתרומה בשביל בניהם ואם בא עליה עובד כוכבים ועבד פסלה מתרומה וכ"ש מכהונה [יבמות מה.]. **אלמנה וגרושה.** ושבה אל בית אביה. **מי שיש לך אלמנות וגירושין בה.** שיש לו קידושין הוא דאינו פוסלה בביאתו מלאכול [קידושין עה:]. כגון ישראלית הוא דכי מת וזרע אין לה ושבה אל בית אביה וגו' (ויקרא כב) [יבמות שם]. אין קורא בה אלמנה וגרושה [illegible] ושבה אל בית אביה תאכל ולא מעובד כוכבים ועבד [שם סח:]. **יצאו עובד כוכבים ועבד שאין אלמנות וגירושין בה.** שאין קדושין תופסין [שם סח.]. ועובד כוכבים לאו בני קדושין נינהו דכתיב (בראשית כב) שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור ועובד כוכבים נמי ליתיה בכלל קדושין דכתיב (דברים ז) [illegible] לא תתחתן בם [illegible] לא יהיה לך בהן חיתון [illegible] ואח"כ מהלל [illegible] דמעיקרא לית בה הויה [illegible] קידושין (שם): דלא תפסי קדושין בעובדת כוכבים ועובד כוכבים נמי [illegible] למילף מיניה הלכך לית בה ביאה [יבמות מה.]. **אתנן זונה.** נתן לה טלה באתננה פסול למזבח. **ומחיר כלב.** החליף שה בכלב [דברים כג, יט]. **אתנן כלב.** היינו טלה זה ותלין לכלבך אלא [תמורה ל.]. **מחיר זונה.** שהחליף טלה בזונה וקנאה לשפחתו [illegible] זונה [תמורה שם]. שהחליף זונה [illegible] בעלה מותרים [illegible] [יבמות שם]. **לשקינא לה שלא בדרכה.** שהיה מודה עמו בכך וכשאמר אל תסתרי עמו ידוע לכל לדעת כן הזהירה דלא היה מודה עמו בביאה אחרת ליטנא אחרינא לשקינא לה שלא כדרכה אל תסתרי עמו ליבעל לו שלא כדרכה. **משכבי אשה כתיב.** הוקשו שניהן. **דרך אברים.** מיעוך דדים ודש מבחוץ בשאר אברים. **ופריצותא מי אסר רחמנא.** בתמיה כלומר פשיטא דלאו קינוי הוא למשום פריצותא לא מיתסרא עליה. **בנשיקה.** אבר נושק במקום תשמיש. **הניחא למ"ד הערוה זו הכנסת עטרה.** הערוה זו הכנסת עטרה אבל נשיקה לאו הערוה היא ולא מיתסרא לבעלה בהכי שפיר קאמרת (דלא מיתסרא לבעלה) דלאו קינוי הוא. **עטרה.** ראש הגיד היא ואינה מן הגיד אלא בשר [יבמות נה:]. שורה גבוהה שסביב הגיד וממנה הולך ומשפע למעלה ולמטה [שם מז: ושבת קלז.]. שפה גבוהה המקפת את ראש הגיד [נדה יג.]. **אלא למאן דאמר הערוה זו נשיקה.** היכי ממעט לה [יבמות נה:]. [עד כאן שייך לדף כו:]. **דומה.** תשולה [גיטין סט:]. **דימת עיריך.** בנות עיריך שהיו מתקנאות בין כתיבה שבינך לבעליך דימת לשון ליעוז פרליר"ץ כמו (יבמות נב) מידם דיימא וכמו (סוטה כז.) לא ישא אדם דומה [נדה סו. ועי' רש"י כאן]. **שעמום.** לקוי בתמהון לב [לעיל כד:]. שיגעון [כתובות נט:]. **גידמת.** ידה קטועה [שבת נג:].

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ב מהל' סוטה הלכה ב והלכה ג:

א ב מיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה יז סמג עשין נו:

ב ג מיי' שם פ"ב הלכ' יב טוש"ע אה"ע סי' יא סעיף א וסימן קעח סעיף יז:

ג ד מיי' פי"ג מהל' שמיטה ויובל הלכה ב וע"ש בכ"מ סמג עשין קנה:

[א]והעמיד הכהן את האשה לפני ה' ונתן על כפיה כך הוא אם היה חיגר או גידם לא היה משקה מר בר רב אשי אמר [א]כשם שאילמת לא היתה שותה דכתיב [ב]ואמרה האשה אמן אמן כך הוא אם היה אילם לא היה משקה:

הדרן עלך ארוסה

כשם [ב]שהמים בודקין אותה כך המים בודקין אותו שנאמר [ב]ובאו [ג]ובאו כשם [א][ג]שאסורה לבעל כך אסורה לבועל שנאמר [ד]נטמאה ונטמאה דברי ר' עקיבא א"ר יהושע כך היה דורש זכריה בן הקצב רבי אומר שני פעמים האמורים בפרשה [ה]נטמאה [ד]ונטמאה אחד לבעל ואחד לבועל: [ה]בו ביום דרש ר' עקיבא [ו]וכלי[ו] חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא אינו אומר טמא אלא יטמא לטמא אחרים למד על ככר שני שמטמא את השלישי א"ר יהושע מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי שהיית אומר עתיד דור אחר לטהר ככר שלישי שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא והלא ר' עקיבא תלמידך מביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא שנאמר כל אשר בתוכו יטמא: בו ביום דרש ר' עקיבא [ז]ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וגו' ומקרא אחר אמר [ח]מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב אי אפשר לומר אלף אמה שכבר נאמר אלפים אמה ואי אפשר לומר אלפים אמה שכבר נאמר אלף אמה הא כיצד אלף אמה מגרש ואלפים אמה [ג]תחום השבת ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר [ז][ד]אלף אמה מגרש ואלפים אמה שדות וכרמים: בו ביום דרש רבי עקיבא [ט]אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר שאין ת"ל לאמר ומה ת"ל לאמר מלמד שהיו ישראל עונין שירה אחריו של משה על כל דבר ודבר כקוראין את הלל (אשירה לה' כי גאה גאה[ט]) לכך נאמר לאמר רבי נחמיה אומר כקורין את שמע ולא כקורין את הלל: בו ביום דרש ר' יהושע בן הורקנוס לא עבד איוב את הקב"ה אלא מאהבה שנא' [י]הן יקטלני לו איחל ועדיין הדבר שקול לו אני מצפה או איני מצפה ת"ל [כ]עד אגוע לא אסיר תומתי ממני מלמד שמאהבה עשה אמר רבי יהושע מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי שהיית דורש כל ימיך שלא עבד איוב את המקום אלא מיראה שנאמר [ל]איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע והלא יהושע תלמיד תלמידך למד שמאהבה עשה: **גמ'** אותו למאן אילימא לבעל בעל מאי עביד וכי תימא

דאי

והעמיד. ולא חגרת: ונתן על כפיה. ולא גידמת קטועת ידים:

הדרן עלך ארוסה

כשם. כך בודקין אותו. בגמ'(פ) מפרש לה: שנאמר ובאו ובאו. בגמ'(פ) מפרש אי וי"ו יתירא דריש או ובאו ובאו יתירי דכתיבי בעניינא: נטמאה ונטמאה. וי"ו יתירא דריש אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה: וכך היה ר' זכריה דורש. וי"ו יתירא: שתי פעמים. ונסתרה והיא נטמאה(ו) לא ממניינא הוא דאוקימנא לטומאה ודאית בעד אחד בפ"ק (לעיל ג:) אלא וקנא את אשתו והיא נטמאה(ז) והיתה אם נטמאה(ח) ועוד כתיב אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה(ט) ובגמרא(פ) דריש לה ר"ע(נ) לתרומה ורבי נמי מודי והאי דנקט הכא תרי מינייהו ותו לא משום (א) דשמעינן לר"ע דדריש בעל ובועל מריבויא דוי"ו יתירא וקא"ל רבי בעל ובועל מנטמאה ונטמאה נפקי ולא דרשי וו"י: בו ביום דרש. במס' ברכות (דף כח.) אמרינן דכל היכא דתני בו ביום הוא יום שהושיבו את ר"א בן עזריה לנשיאות שנתרדו תלמידים שנתנו רשות ליכנס לכל שהיה רבן גמליאל אומר כל ת"ח שאין תוכו כברו אל יכנס לבהמ"ד ורבתה תורה בו ביום ולא היתה הלכה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה והאי דקתני לה הכא נראה בעיני דהך דרשה דנטמאה ונטמאה לעיל נמי בו ביום הואי: כלי חרש הוא ראשון שנטמא מן השרץ והאוכל שבתוכו שני שנטמא בכלי: אינו אומר טמא. כל אשר בתוכו טמא אלא יטמא למדרש נמי יטמא שמטמא אחרים: לימד על ככר שני. להכי נקט ככר לפי שהוא מצוי בתנור שהוא כלי חרס: שמטמא את השלישי. בתרומה ואפי' בחולין דקרא סתמא כתיב: עתיד דור אחר. מן העתידין לבא שיטהר את השלישי אף בתרומה שאין לו מקרא מן התורה ואנן הוא דמטמאינן ליה בתרומה מק"ו כדמפרש בגמרא ודור אחר פריך ליה לק"ו כדלקמן בגמרא(י): ור"ע(ד) תלמידך מביא מקרא שהוא טמא. אף בחולין: מגרש. רחבה פנויה מזריעה ומבתים ומאילנות לנוי העיר להיות לה לאויר ואלפים לא הוזכרו לתתן ללוים ולא נאמרו אלא ליאחת תחום שבת: שדות וכרמים. ואלפים סביב נתנו ללוים מהם הניחו אלף סביב העיר למגרש והשאר שדות וכרמים(ס): שאין ת"ל לאמר. שאינו דומה לשאר לאמר שבתורה שהשכינה מדברת הדבור למשה לחזור הוא ולאמרו לישראל(ל) אבל כאן אין לומר כן: כקורא את ההלל. בגמ'(מ) מפרש: כקורין את שמע. בגמרא(מ) מפרש: מאהבה. שאוהב את המקום: שקול. משקלו שוה(ס) מכריע לכאן ולכאן: (י) לו אני מייחל או איני מייחל. וה"ק הן יקטלני הלא הוא הורגני לא אייחל לו עוד דיש לא שהוא נדרש כמו לו בלמ"ד וי"ו כדמפרש בגמרא(י): מיראה. מדאגת הפורענות שלא תבא עליו: ירא אלהים. ולא אוהב אלהים: תלמיד תלמידך. תלמידו של ר"ע היה: **גמ'**

דאי

לפני ה' וכן הא דאמר מר בר רב אשי דאילמת אינה שותה משום דכתיב ואמרה ואפי' למ"ד (סנהדרין דף מה:) לא בעינן קרא כדכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מציא לקבולי שבועה ואפי' גבי חליצה דקרייה לא מעכבא אילם ואילמת שחלצו חליצתן פסולה משום דר' זירא(ס) כל הראוי לבילה(י) אלא ונתן על כפיה אע"ג דלאו קרא יתירא הוא בעי קרא כדכתיב והכי משמע בפרק שלשה מינין בנזיר (דף מו:) דמאן דבעי קרא כדכתיב דנזיר(פ) ממורט או אין לו כפים אין לו תקנה משום דכתיב ונתן על כפי הנזיר וכן אין לו בהן יד משום דכתיב על בהן ידו תריץ דרב אשי מהדר למר קשישא לפום סברתו דבעי למידק ממתני' דבעינן קרא כדכתיב וא"ל רב אשי מהכא ליכא למידק מידי דהתם קרא יתירא מיהו רב אשי ס"ל דבעינן קרא כדכתיב:

הדרן עלך ארוסה

כשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו. ירושלמי(ע) המאררים אמר רבי תנחומא מנין המאררים נגד רמ"ח אברים שיש בה ונגד רמ"ח אברים שיש בו כשם שהמים בודקין אותה על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת מבעלה לאחר הבועל כך הן בודקין אותו וכשם שהיא אסורה לאחיו של בעל כך היא אסורה לאחיו של בועל היא על ידי שדרכה ליאסר בין לו בין לאחר היא נבדקת אבל הוא לכשתשתה הוא נבדק בדקו אותו ולא אותה אני אומר הזכות תולה ניחא כמאן דאמר הזכות תולה לה ואינו ניכרת ברס כמאן דאמר הזכות תולה וניכרת הרי לא הוכרה אלא אני אומר מים מגולים שתה ונגבה הכין לא הוון בעייא מבדקוניה אלא כדין אלא אני אומר [ס]עם אחרים נסתרה ולא כן סברינן מימר לכשתשתה הוא נבדק תיפתר שהיה הוא מזיד והיא שוגגת ובדקו אותו ולא בדקו אותה בדקו אותה ולא בדקו אותו אני אומר הזכות תלה ליה ניחא כמ"ד הזכות תולה ואינו ניכרת ברס כמ"ד הזכות תולה וניכרת הרי הוא לא הוכר אלא אני אומר מים מגולים שתת ונגבת הכין לא הוה בעי מבדקונה אלא כדין אלא אני אומר עם אחרים נסתרה מעתה גירש יהא מותר בה תיפתר שהיה הוא שוגג והיא מזידה ובדקו אותה ולא אותו הוא מזיד והיא שוגגת פשיטא שהיא מותרת לביתה גירש מהו שיהא מותר בה [ס]אפשר לומר מזיד בה ואת אמרת הכין הוא שוגג והיא מזידה פשיטא שהיא אסורה לביתה גירש מהו שיהא מותר בה אפשר לומר יצאה מתחת ידו ואת אמר הכין ומנין שהדבר תלוי בה שמעון ב"ר אבא בשם ר' יוחנן אמר ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה בה הדבר תלוי אם היתה מזידה אסורה שוגגת מותרת:

ההוא

תוספות שאנץ

כשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו. בגמרא מפרש לה: **שנאמר ובאו ובאו.** הא נמי מפרש בגמ' אי וא"ו יתירה [דריש] או ובאו יתירה דריש: **כך היה ר' זכריה בן הקצב דורש.** וא"ו יתירה. **ונטמאה ב' פעמים** פ"ה אבל ונסתרה והיא נטמאה לאו ממניינא הוא דהא אוקימנא לעיל בפ"ק לטומאה ודאית בעד אחד. ולא נהירא דהא כבר שמעינן בריש מכילתין טומאה דעד אחד מוהיא לא נתפשה. וכי תימא דאיצטריך לומר דבעי' סתירה כעין טומאה דאמר התם דאיתקש סתירה לטומאה ומשום [דכתיב] ונסתרה והיא נטמאה. הא ממילא שמעי' ליה. ולכן צ"ל דגמ' דקאמר (לקמן כה) ומה תלמוד לומר והיא נטמאה דטומאה יתירה קדריש ודלא כפ"ה בגמ' דלא קרא יתירא קדריש דמשמע שהוא סובר שאין כאן אלא ב' ונטמאה וקנא את אשתו והיא נטמאה ועוד כתיב אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה א) ובגמ' צ"ל דכדי' ונסתרה והיא נטמאה יתירה כדפרי': **בו ביום דרש ר' עקיבא.** פ"ה דאמר בברכות דכל היכא דתני בו ביום הוי ביום שהשיבו את רבי אלעזר בן עזריה בנשיאות [שנתרבו] תלמידים שנתנו רשות לכל ליכנס שהיה ר"ג אומר כל תלמיד שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש ורבתה תורה בו ביום ולא היתה הלכה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה והא דתני לה הכא נראה בעיני דהך דרשא דונטמאה ונטמאה לעיל נמי בו ביום הואי ל"ה: **וכל כלי חרש.** שהוא ראשון שנטמא מן השרץ והאוכל שבתוכו שני שנטמא מן הכלי: **אינו אומר טמא.** אלא יטמא כל אשר בתוכו יטמא למדרשיה ביה נמי יטמא לאחרים: **לימד על ככר שני.** להכי נקטו ככר לפי שמצוי בתנור שהוא כלי חרס: **שמטמא את השלישי.** ואפי' בחולין דקרא סתמא כתיב ל"ה. וליכא למימר דליהוי אויר התנור כמאן דמלי טומאה וליהוי האוכל ראשון דא"כ אף כלים שבאוירו יטמא וליתא דאמרי' בפ"ק דפסחים מכל האוכל אשר יאכל אוכלין ומשקין מטמאין מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס: **גמ'**

חד

השק שלמה על תוספות שאנץ

א) אולי צ"ל אבל כאמת נראה לקדרים ונסתרה וכו'.

מסורת הש"ס עם הוספות

א) לעיל כה., ב) פסחים יח. חולין לג:, ג) [שבת סט. ע: עג. קנג: עירובין עט: קג. סנהדרין סו.], ד) [עירובין ט: ע"ש תוספתא סוף ערכין ע"ש], ה) כח ע"א, ו) במדבר ה יג, ז) שם פסוק יד, ח) שם פסוק כז, ט) שם פסוק כט, י) כט., כ) עירובין נו:, ל) יומא ד:, מ) ל:, נ) לא., ס) יבמות קד:, ע) דפרקין ה"א.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שתי וכו' דשמעיה לר"ע:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה כשם כו' **אלא אני אומר עם אחרים נסתרה.** נ"ל עם אחרות נסתר: **בא"ד אפשר לומר מזיד בה.** עי' יבמות דף לה ע"א תד"ה אע"פ:

◆

הגהות וציונים

א] [צ"ל וכל כלי] (גליון): **ב]** רש"ל מ"ז (גליון): **ג]** [ועוד כתיב והיתה אם נטמאה ובגמ' דריש לה ר"ע חד לתרומה כו'. רש"ל] (גליון) בדפו"ר איתא "אלא וקנא את אשתו והיא נטמאה ועוד כתיב אשר תשטה אשה תחת אשה ונטמאה והיתה ובגמ'" ועל זה קאי הגהת המהרש"ל (שמקיים הנוסח כבדפו"ר עד תיבת "ונטמאה" ומגיה משם ואילך כמצוין), ולפנינו ע"פ המהרש"א: **ד]** והדי **עקיבא** תלמידך (דפו"ר וכ"ה ברע"ב עיי"ש): **ה]** יש להוסיף **אינו** מכריע (רש"ש, וכ"ה ברע"ב): **ו]** הד"א עם דבור הקודם (מהרש"ל): **ז]** יש להוסיף וכו' (באה"מ): **ח]** נדצ"ל **נזיר** (באה"מ):

◆

תורה אור השלם

א) וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְיָ וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ אֵת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים: [במדבר ה, יח]

ב) וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ לַצְבּוֹת בֶּטֶן וְלַנְפִּל יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן: [במדבר ה, כב]

ג) וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה אֶת מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים: [במדבר ה, כד]

ד) זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמָאָה: [במדבר ה, כט]

ה) וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִוא נִטְמָאָה אוֹ עָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה: [במדבר ה, יד]

ו) וְכָל כְּלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ: [ויקרא יא, לג] ז) וּמַדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר אֶת פְּאַת קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת פְּאַת נֶגֶב אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת פְּאַת יָם אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֵת פְּאַת צָפוֹן אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְהָעִיר בַּתָּוֶךְ זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרְשֵׁי הֶעָרִים: [במדבר לה, ה] ח) וּמִגְרְשֵׁי הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב: [במדבר לה, ד]

ט) אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַייָ וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אָשִׁירָה לַייָ כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם: [שמות טו, א] י) הֵן יִקְטְלֵנִי (לא) לוֹ אֲיַחֵל אַךְ דְּרָכַי אֶל פָּנָיו אוֹכִיחַ: [איוב יג, טו]

כ) חָלִילָה לִּי אִם אַצְדִּיק אֶתְכֶם עַד אֶגְוָע לֹא אָסִיר תֻּמָּתִי מִמֶּנִּי: [איוב כז, ה] ל) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הַשָּׂטָן הֲשַׂמְתָּ לִבְּךָ עַל עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כָּמֹהוּ בָּאָרֶץ אִישׁ תָּם וְיָשָׁר יְרֵא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע: [איוב א, ח]

ליקוטי רש"י

כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל. שאסורה לבועל אם ימות בעלה או יגרשנה [לעיל ב.]. **בו ביום.** יום שמינו את רבי אלעזר בן עזריה נשיא וכל היכא דתני בו ביום סתמא ההוא יומא הוה והכי אמרינן בברכות (כח.) [חולין לג:]. **אשר יפול מהם אל תוכו.** ותניא בהכל שוחטין (חולין כד:) אף על פי שלא נגע אלא נתלה באוירו הוה ליה כלי ראשון וכתיב כל אשר בתוכו יטמא מחמת הכלי הוה ליה אוכל שני ואינו אומר טמא אלא יטמא לדרוש ביה יטמא [פסחים יח.]. שרץ שנפל לאויר תנור והרי הוא ראשון והתנור מטמא מה שבתוכו והוי שני וכתיב יטמא ומשמע יטמא אלמא עביד שלישי [חולין שם]. **למד על ככר שני.** שהשרץ שנפל לאויר תנור והפת בתוכו ולא נגע השרץ בפת התנור ראשון והפת שנייה ולא נאמר רואין את התנור כאלו מלא טומאה ותהא הפת תחלה שאם אתה אומר כן לא נתמעטו כל הכלים מלהטמא מאויר כלי חרס שהרי טומאה עלמה נגעה בהן מגבן [ויקרא יא, לד]. דהא קרא משתעי באוכלין כדכתיב בתריה מכל האוכל אשר יאכל והוא היה בתוך הכלי יטמא אלמא ככר שני עושה שלישי ואף בחולין דקרא סתמא כתיב והא ליכא למימר דאוכלין שבו מקבלין טומאה מן השרץ דליהוי אויר כלי כמאן דמלי טומאה וניהוו אוכל ראשון דאם כן אף כלים שבאוירו יטמאו ובפרקין מפרשינן לה בהדיא דעל כרחך שני הוא ומן הכלי הוא מקבלה שמטמא את השלישי ואני שמעתי ככר עושה כיולא בו יאית ליה לר' עקיבא אוכל מטמא אוכל ואי אפשר לומר כן וכו' [פסחים שם]. דספס תנור ככרות בתוכו. **שמטמא את השלישי.** וקרא משמע בין חולין ובין תרומה [חולין שם]. **ואלפים תחום שבת.** תחומין דאורייתא נינהו דתנן בו ביום דרש רבי עקיבא ומדותם מחוץ לעיר כו' [שבת סט.]. [המשך בסוף המסכת]

באי"ד אבל לרבא תקשה דאפי' בארוסה היכא דדיימא מיניה בתר דידיה שדינן ליה וכל שכן הכא בבעל. ועיין שם בתוס' ז"ל (יבמות ע' ע"א ד"ה אבל) שפירשו דדיימא מיניה היינו שבא עליה וודאי ולפי זה לא תיקשי ובלאו הכי מאי דפשיטא להו דלשמואל הכא בת דומה שתוקי היא אין זה מוכרח כל כך דלא קאמר אלא דלכתחלה לא ישא בת דומה אבל אם נשא נשא כמו דומה עצמה לר' יוחנן דאם כנס לא יוציא. ועי' מה שכתבתי שם ביבמות בחידושי (ס"ט ע"ב ד"ה גמרא אבל):

גמרא ותסברא נושא לכתחלה כו'. משמע מלשון רש"י ז"ל (ד"ה ותסברא) דלא ניחא ליה נושא לכתחלה. דלכתחלה וודאי אסור אלא אם נשא מותר והא דפליגי ישא זו ולא ישא זו היינו אם אינו מוצא אלא אלו ואם כן משמע דלשמואל בת דומה ולר' יוחנן דומה עצמה אפי' בדיעבד אסור. והתוס' ז"ל (ד"ה דומה) כתבו דלר' יוחנן דומה אם כנס לא יוציא. ועוד דהרמב"ם ז"ל (פט"ו מהל' איסורי ביאה ה"כ) כתב לשון לכתחלה דמותר לישא בת דומה וצ"ל דהא דלא ניחא לשון לכתחלה לאו מצד הדין אלא מצד החומרא להתרחק מן הכיעור דילמא מקלקלת תחתיו אבל בבת דומה ליכא אפי' חומרא לכתחלה אבל לא משמע כן מהא דאמר רבא תני נמי בת דומה משמע דצריך להגיה תרתי אם נשא בת דומה מותר אבל לכתחלה לא וי"ל דהכי קאמר תני נמי בת דומה ואינו צריך להגיה אם נשא אלא נושא נמי אתי שפיר ועוד י"ל דלמסקנא דאמר רוב בעילות כו' אפי' לכתחלה שרי וצ"ע בזה בד' הראשונים ז"ל:

גמרא רבי יוסי אומר אף להשקותה. ולכשיצא בעלה מבית האסורים כו'. כבר כתבתי לעיל (כ"ו ע"א תוד"ה לא ישא) דממשמעות דברי התוספתא (פ"ה ה"ג). לאו דוקא לכשיצא בעלה מבית האסורים אלא גם אם נתפקח החרש ישקנה. וכן מבואר בלשון הרמב"ם ז"ל בפ"א (ה"י). והנה בתלמודין לא הוזכר פסול חרש לענין השקאה. והא דבית דין מקנין לה היינו מפני חסרון דעתו וא"כ יש לומר דחשיב ראויה לשתיה מעיקרא. אבל הרמב"ם ז"ל (פ"ב מהל' סוטה ה"ב) כתב דחרש ג"כ אינו משקה כמו סומא וחגר. וא"כ שמעינן מינה אע"ג דבשעת קינוי וסתירה לא היתה ראויה לשתיה אפי' הכי כי הדר חזי כגון שנתפקח החרש ישקנה. וא"כ בחגר או סומא דמקנא לה לאוסרה עליו. אם נתרפא אח"כ לכולי עלמא ישקנה. אלא הא דתני התם בתוספתא נמי הגדיל הקטן לא הבנתי דעל ידי קינוי שקינו לה בית דין בקטנותו ודאי אינו משקה אותה בגדלותו וכמו שכתבתי לעיל (כ"ו ע"ב בתוד"ה אבל) דאין אישות לקטן וצ"ע. ועיין תוי"ט ז"ל (פ"ד מ"ה). ובכסף משנה ובמשנה למלך ז"ל בפ"ב מהלכות סוטה (ה"ב):

תום' ד"ה איש איש כו'. אבל לפוסלה מכתובתה לא צריך קרא כו'. כבר כתבתי לעיל (כ"ב ע"א על הגמ' "במאי") דלפוסלה מכתובתה בלאו הכי לא צריך קרא ככל עוברת על דת דיוצאת שלא בכתובה אלא דיש לומר דהא דיוצאת שלא בכתובה בעוברת על דת הוא מדרבנן וקנס בעלמא. אבל זו מן התורה יוצאת שלא בכתובה. להכי כתבו דליכא למאן דאמר דכתובה דאורייתא ואפי' מאן דאמר דאורייתא היינו דאית לה סמך מן התורה. וסברא זו מחודשת היא דפשטא דשמעתא בכמה דוכתי משמע דמדאורייתא היא לגמרי וכן משמע מדבריהם ז"ל בכתובות (י' ע"א ד"ה אמר) ובגיטין (עיין גיטין נ"ח ע"א תוד"ה אף) שהקשו למ"ד כתובה דאורייתא אמאי לא יהיה דינה בעדות אלמא דסבירא להו דלגמרי מדאורייתא קאמר:

תום' ד"ה דכתיב והעמיד כו' והקשו דהכא משמע דבעינן קרא כדכתיב ובפ' נגמר הדין משמע דס"ל לרב אשי דלא בעינן קרא כדכתיב וכתבו דבכל הני איכא קרא יתירא דוהעמיד נמי יתירא הוא דכתיב והעמידה. ולפי זה לא הוי צריכי למה שכתבו בד"ה רב אשי דגבי ערכין רבי רחמנא בן חודש דבלאו הכי ניחא דהכא איכא קרא יתירא אבל הא דממעטינן גידמית ליכא קרא יתירא ועל כרחך משום דבעינן קרא כדכתיב. וכתבו דכן משמע בנזיר דלמאן דבעי קרא כדכתיב אין לו כפים בנזיר אין לו תקנה וכבר כתבתי (נזיר מ"ו ע"א) דאם כן קשיא הילכתא אהילכתא דגבי נזיר קיימא לן דאפי' אין לו כפים יש לו תקנה. והכא קיימא לן דגידמית אינה שותה וי"ל דהכא שמעינן מהך היקשא גופא דאיתקש אשה לאיש ואיש לאשה שמע מינה דכל מאי דכתיב גבייהו מעכבא בהו ולהכי איתקשו. דאי לאו הכי למאי איתקשו ובכולהו ליכא יתורא. וכיון דשמעינן מהיקשא דחד מינייהו דווקא על כרחך כולהו דווקא. ויש לומר עוד דמר בר רב אשי פליג אדאבוה

אבן העזר ד הלכות פריה ורביה

במעי אמו (כמובאר פ' הפ"ל וכ"כ מהרי"ק) (יג) לב) ודוקא שלא ראו בה דבר מכוער אבל אם ראו בה יח י (יד)דבר מכוער (יא)(טו) לא אמרי' דאשתהי כ"כ יד) (טז) ואחר שיק ליה (כתשובת מיימוני) לד) הגה שנתעברה מבעלה יש סוף סיון וילדה תחלת כסליו אע"פ שאין ביניהם רק חמשה חדשים לא חיישי' לזנות לומר שהיתה מעוברה קודם לכן (יב) דהחדשים (יז) טו) גורמים (עיין לקמן סימן קנ"ו סעיף ד') והוה ליה בן ז' (בתשובת ר"י מינץ סימן ו) כ (יג) (יח) לה) ואפילו הפילה בתשרי ושמעה הולד בוכה לא חיישינן שהיתה מעוברת קודם לכן אפשר לו לבכות לחמשה חדשים אלא שהוא נפל ואינו ראוי להיות קיים (בב"י בשם תשובה שכך השיב הר"ר דורשן) (הובא בסוף הטור סי' קע"ח) ·

טו (יד) אשת איש שיצא עליה קול [ו] שהיתה (טו) מונה

תחת

בית שמואל

אשתהי וכ"ש באגודה ועיין במהרי"ק שורש קי"ג : יח דבר מבוער לא אמרינן אשתהי . אלא בשיש לה חזקת כשרות · וכתב בח"מ אם יולדת בחדש עשירי אפשר לכ"ע אמרינן אשתהי כי שכיח הוא וכ"כ בתשובה שהביא הב"י ס"ס קע"ח : יש סוף סיון · לכאורה : ד) קשה מש"ס פ"ק דר"ה דאיתי' שם בשורת פרה אימת היה אלא דקאי כתב וקאמר למועד הייני פסח אכתי בשית' ירחי מי קא ילדה ואוקמי שם דהיתה שנה מעוברת וקשה הא קי"ל בשית' ירחי מי קא ילדה הא הרי שבעה חדשים מתן עד פסח למאן דאמר שיפורי גרם ואפשר לומר להמסקנ' דאמר יולדת לז' יולדת למקוטעים תו א"ל לומר דהיתה שנה מעוברת אלא שיפורא גרם כן יש ליישב בש"ס אבל דברי תוס' גם אין ליישב בזה וראיתי בתשובה מהר"י לבית הלוי כלל ב' סי' כ"ה הקשה קושיא זו בשם מהרי"ל סרוחא ועיין שם · ובח"מ כתב ששה חדשים של נערו'אמרי' כמי שיפורא גרם והיינו ד' חדשים ויום א' מחדש א' ויום א' מחדש ו' ובסי' ל"ז כתבתי דלית' · ועיין סי' קנ"ו שם מבואר ביולדות לתשעה אף לדידן דיולדת למקוטעים מ"מ לא אמרינן שיפורי גרם ול"ד בזה ליולדת לז' דיולדת למקוטעים ושיפורא גרם אבל היולדת לתשעה יולדת למקוטעים ואין שיפורי גרם וכ"כ בי"ח שם · אבל בתוספות נדה שם ובאגודה כתבו גם יולדת לט' אמרינן שיפורא גרם : כ ואפילו הפילה בתשרי דהוא חדש ה' אפשר לבכות ומדמה שם בתשובה שהביא הב"י סוף סי' קע"ח יולדת לט' לדינא דש"ס דאיכא יולדת למקוטעים מ"מ אפשר לבכות כשנולד בתחלת חודש ח' ונחסר לו ב' חדשים כן הוא ליולדת לז' מקוטעים בתחלת חדש ה' נחסר גם כן שני חדשים והר"ש כהפילה איזה ימים בתשרי חסר לו רק כ"ח ואפשר לו לבכות . ומה שהקשה בח"מ יולדת לח' אינו נחסר אלא שיפורא חדא אבל אם יולדת בחדש ה'

חלקת מחוקק

תוך י"ב חודש אין נחוש · התוספות בנדה (דל"ח בד"ה שפורא גרים) כתבו דלא קי"ל כרבה תוספאה (דממנו הוציא הרב דין זה) ואין הולד משתהי יותר מרע"א ימים היינו ט' חדשים שלמים כל א' ל' יום : (יא) לא אמרינן דאשתהי כל כך · משמע דוקא כ"כ דהיינו י"ב חודש לא אמרינן היכא דאיכא עידי כיעור אבל אם ילדה בחודש העשירי אף שהוא יותר מרפ"א ימים אפשר דלא חיישינן אף בעידי כיעור מאחר שרגילות הוא להוליד פתה בחודש העשירי ומיהו הכל לפי הענין : (יב) דהחדשים גורמים וה"ל בן ז' · היינו כרי' דס"ל בנדה [דף הנ"ל] שפורי' גרים אפילו ביולדת לתשעה מכ"ש ביולדת לז' כמה דכ"ע ס"ל דיולדת למקוטעים . ולפי זה מה שמקשין העולם דלפי זה שהאשה יולדת לז' חדשים שלמים ושני ימים דהיינו יום א' בסוף חודש הראשון ויום א' בחודש השביעי א"כ למה אמרינן בגמרא בכתובות (דל"ט ע"א) שא"א לאשה שתלד קודם שתעשה בוגרת דאין בין נערות לבוגרת רק ששה חדשים ובששה חדשים א"א לה שתלד בן קיימא ולפי פסק הנ"ל אפשר לה שתלד בן (קיימא) בה' חדשים ושני ימים ובאמת אין זו קושיא דגם הששה חדשים כל ימי נערות שפורי' גרים וד' חדשים שלימים ושני ימים משני חדשים הראשון והאחרון נקראים ו' חדשים של ימי נערות : (יג) ואפילו הפילה בתשרי · משמע שאפשר נולד לבכות בג' חדשים שלימים ושני ימים משני חדשים ראשון ואחרון וכגוף התשובה נתן טעם דחודש ה' לבן ז' כמו חודש ח' לבן ט' שהיולדות לז' יולדת למקוטעים וכן ט' איכא יולדת למקוטעים וא"כ הנולד בתחלת חודש ח' נולד שני חדשים קודם הזמן והנולד בחודש החמישי נולד ג"כ שני חדשים קודם הזמן דהא הזמן הוא תחלת חודש שביעי וא"כ כשם שהתם אפשר לבכות בחודש השמיני שני חדשים קודם הזמן ה"ה הכא בחודש החמישי ובאמת אם לדין יש תשובה דמאחר דשפורי גרים א"כ אין חסר נולד רק שופר א' של תחלת חודש התשיעי וגם יש לנו לפחות ו' חדשים שלימים ויום א' בחודש ח' ע"כ אפשר לו לבכות אבל בג' חדשים שלימים ושני ימים רחוק מן השכל שיבכה וימיה זמן מועט (וגם חסר שני שפורא דהיינו תחלת חודש ששי ותחלת חודש ז') וגם שם אין חסר מן הזמן שני חדשים שלימים (ר"ל דהא נולד בחודש ח' וא"כ הוי חודש ח' פחות יום א' וחודש התשיעי שלם)וכאן חסר שני חדשים שלימים(ר"ל דהא נולד בחודש תשרי דהיא חודש ה' לעיבורו' וא"כ הוה תשרי חודש פחות יום א' וחשון חודש שלם הוא חודש הששי ותחלת כסלו הוא חודש ז' לפחות נולד יום א' בחודש וא"כ הוי שני חדשים שלמים) וגם הרא"ם שהביא בתשובה הנ"ל וכתב שנדון זה (ר"ל המעשה שהביא שם עליה התשובה הה"א) הוא קי"ו . ובאמת הוא קי"ו פריכא וגם גוף המעשה בתשובה סי' שנתעברה בחדש כסליו ובסוף אדר שני הפילה (ואע"פי שכתוב שם סתם ובסוף אדר הפילה אך הלשון מורה בהכרח שהוא אדר שני דהא ס"ם כלשונו פחות מה' חדשים שלימים ואם הוי אדר ראשון אין כאן אף ד' שלימים וק"ל) : (יד) אשת איש שיצא עליה קול . ה"ה אם באו עדים שזינתה גם

באר הגולה

[illegible]

הגהות רעק"א

[illegible]

שי למורה

[illegible]

עזר מקודש

[illegible]

ביאור הגר"א

[illegible]

חכמת שלמה

[illegible]

באר היטב

מיהו תוס' בנדה דף ל"ח כתב דלא קיי"ל אשתהי : יד) ב"ב.היינו יב"ח אבל אם ילדה בחדש העשירי אעפ"כ יותר מרפ"א ימים אפשר דלא חיישינן אף בעידי כיעור מאחר שרגילות הוא להוליד בחדש העשירי ע"ש ב"ש . כתב מהרי"ל בס"ד סי' י"ט דאם יצא קלא דלא פסק שהיא פרוצה אם קול זה יצא אחר דאשתהי ודאי דלא אמרינן דמרעין לה לפוקה דמוכה עילתא דמשום דאשתהי מרננין אחריה אבל אם יצא קודם דאשתהי יב"ח יש להסתפק ועיין בנה"ג בהגהת הטור : טו) גורמים . מה שהקשה הב"ש מש"ס דר"ה מבשורת פרה וכו' ומה שתירץ דלמסקנא דאמר יולדת לז' יולדת למקוטעים תו א"ל לומר דהיתה שנה מעוברת כו' ע"ש כ"כ בס"י ע"ש . ומ"ש הח"מ בס"ק י"ב דגם הששה חדשים של ימי נערות שני בד"ש וכו' ימים ע"ש לא משמע כן סוגית הגמרא בקדושין דף ע"ט ע"א אימת אלימתא כתוך ששה כהא נימא רב וכו' ע"ש וגם הרמב"ם רפ"ב מהאסו"ב דין ב' כתב עד ששה חדשים גמורים ע"ש ועיין מ"ש הב"ש סימן כ"ד ס"ק ה' : טז) מונה . ה"ה אם באו עדים שזינתה ג"כ בניה כשרים דזיל בתר טעמא דרוב בעילות תולין בבעל א"כ אף היא עדים שזינתה רק לרבותא דסיפא נקטינן שאף על רכון וקול כאן חושש לה מדין תורה ועיין בנה"ג שהאריך . וא"כ בסימן ו' סעיף י"ו פסק המחבר יצא לה שם מונה כפיר אין חוששין ועוסרת לכהן . תירצו האחרונים דדינו גרע טפי עילא שם מונה בפיר . וב"ש כתב דכאן איירי בא"א דגרע טפי ולקמן איירי בפנויה ע"ש . ומ"ש הב"ש דבפנויה דגיטין מ"ש בתנאי וכו' מבואר דאיירי בא"א ושם אין חוששין ע"ש . לא הבנתי דהמציין בגמרא שם דף פ"ט ע"א ברש"י ובתוס' ירושם לעיונים

פתחי תשובה

[illegible]

טורי זהב

[illegible]

ר"ל פנוס לכתונת כ"כ רש"ל בתשובה סי' ז' וכ"כ בר"ם : [ה] ויש מי שאומר אינו בחזקת ממזר הוא דעת בה"ג במור משום שאנו תולין שמא בצנעה בא ובעל וא"כ בתחיא עוברא בגמרא דאתיר רבא תוספאה כאשה ששהתה בלא בעלה י"ב חודש משום דאשתהי במעי אמו זמן וא תיפוק לי' משום שמא בצנעה בא ובעל ונ"ל דשם מיירי דהיא מורה דלא בא ובעל תוך הזמן ומ"מ נראה דלדעת הא' הוא דעת הרמב"ם שהוא בחזקת ממזר לא מהני אפי' אם היא טוענת ודאי בא אלי בצינעה דאי הוה מהני היה לנו לתלות גם במקום שהיא אינה טוענת כלום ולמה נעשיהו ממזר ודאי לרמב"ם : [ו] קול שהיתה זונה כו' משום שאפי' זינתה בודאי הוין בניה כשרים כיון דרוב בעילות אחר הבעל אלא נקיט כל

סוטה דף כז

תחת בעלה **כא** והכל מרננים אחריה אין חוששין לבניה שמא הם ממזרים **כב** (יט) שרוב בעילות ה] **כג** תולים יז) בבעל אבל היא בעצמה [ז] חוששין לה משום זונה לו) וכהן **כד** חושש לה מדין יח) תורה (טו) לז) (ואם בעלה כהן **כה** חוששין על בניה (כ) שהם יט) חללים) (מהרי"ו סי' כ"ד) וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור **כו** כ ואם היא פרוצה ביותר (כא) חוששין אף כ) לבנים:

הגה [ח] לח) ומ"מ (טז) (כב) היא נאמנת לומר על בניה שהם כשרים (מהר"מ פדוואה סי' ל"ב) היתה פרוצה כשהיתה פנויה או ארוסה ולא היתה פרוצה לאחר נישואין אע"פ שראוה מנאפת פעם אחת בניה כשרים: (נ"י שם)

טז לט) ל האשה שהלך בעלה למדינת הים ונשאת והרי בעלה קיים הולד מהשני ממזר גמור ומותר בממזרת ואם הראשון חזר ובא עליה **כז** (יז) [ט] מ) קודם שנירשה כא) השני וילדה הוא ממזר מדרבנן מ ואסור בממזרת נמורה ומותר בממזרת

גם כן בניה כשרים (פי' דזיל בתר טעמא דרוב בעילות תולין בבעל ואם כן אף שיש עדים שזינתה רק לרבותא דסיפא נקטיה שאף על ריננו וקול כהן חושש לה מדין תורה) (ועיין לקמן סי' זה ס"ק כ"ח): (טו) ואם בעלה כהן חוששין על בניה משום חללים. ולא מהני הכא דרוב בעילות תולין בבעל דאם זינתה קודם שנתעברה אסורה לבעלה (כהן) וכשחזר ובא עליה בעלה נעשית חללה והולד אף שבא מבעלה הוי חלל ומה"ט אסיקנא שלא בא עליה בעלה אחר הקול שזינתה כגון שהיה בעלה במדינת הים ותיכף שהלך בעלה ממנה יצא קול שזינתה ואז ספק אם נתעברה מבעלה קודם הליכתו קודם הקול ואז ודאי דכשם שאין הולד ממזר מכח דתולין בבעל קודם הליכתו ה"ה לאו חלל הוא והא בהא תליא: (טז) היא נאמנת לומר על בניה שהם כשרים. הטעם דלעולם היא נאמנת להכשיר כדאמרינן גבי ארוסה שנתעברה (כדלק' סי' זה סעיף כ"ז): (יז) קודם שנירשה. הא לאחר שנירשה השני נתעברה מן הראשון לא הוי ממזר לדעת הרמב"ם דאפילו מחזיר גרושתו לא הוי ממזר דאיכה רק חייבי לאוין מכ"ש גרושה מא"ש אחר אבל אם בא עליה השני אחר שנירשה הראשון אפ"ה הוי ממזר מדרבנן כ"כ הטור לקמן סוף סי' י"ז מיהו משמעו' ל' התוספות ר"פ האשה רבה (רפ"ז ע"ב בד"ה הולד ממזר מזה ומזה אור"י דאפילו לאחר שנתגרשה מן הראשון גט הולד ממזר מן השני מידי דהוה אראשון שהולד ממזר ממנו עכ"ל) מלי זה משמע דמראשון לעולם הוי ממזר (פי' אפילו אחר שנירשה השני) דהל"כ דיו לבא מן הדין דאיך ילפי התוספות שני מראשון הא מראשון לא הוי ממזר אלא כל זמן שהיא תחת השני דנראית כאשת השני אבל לאחר גט מהשני לא הוי ממזר מהראשון ה"ה השני לאחר שנתגרשה מהראשון דמה לי בעל מה לי בועל (אלא ודאי כוונתם דלעולם הוי ממזר בין שבא עליה בעלה קודם שנירשה השני ובין שבא עליה אחר שנירשה השני) כן

ה' נאסר כ' שיסורה ונ"ד דהא מדמה שם ליולדת בתחלת חודש ה' לדינה דש"ס ואז לא אמרינן שיפורא גרס: **כא** והכל מרננים. זה גרע טפי מילתא שם מזנה כעיר דקי"ל דאין חוששין כמ"ש בש"ס סוף גיטין ולקמן סי' ד'. ומ"ש ב"ח דכאן איירי בא"א וגרע טפי לכן חוששין ולקמן איירי בפנוי' ל"ד כי בסוגיא סוף גיטין מ"ש כתנאי וכו' מבואר דאיירי בא"א ומ"מ אין חוששין ואי"ל מ"ש שם אין חוששין היינו לא תצא אבל היא אסורה לכהן דא"כ איך קאמר כתנאי ודבי' ס"ל כריב"ן דהא ר"י לא אמר תצא לא תצא ועי"ש גם בח"מ סי' ו' כתב כמ"ש: **כב** שרוב בעילות תולין בבעל. אפילו אם העדים ספירו ז"ל מ"מ בניה כשירים מטעם זה ולרמב"ם מותר לכתחלה לישא את בתה ורש"י פי' שם ישא בת דומה היינו כשא"א לו לישא אחרי' אלא דומי' או בת דומה ישא בת דומה: **כג** תולין בבעל. משום דהבעל מצוי לה משא"כ בארוסה לא תלינן בארוס אפילו אם בא עליה טדאי משום דאינו מצוי לה ועיין תוספות שם: **כד** חושש לה מדין התורה. היינו לכתחלה אבל בדיעבד אם כנסה אין מוציאים לכן מ"ש בסמוך ואם בעלה כהן חוששין על הבנים היינו לכתחלה: **כה** חוששין על בניה. דהא אם זנתה תחתיו פ"א אפילו אם נבעלה באונס נעשה זונה ואסורה לכהונה ואם בא עליה בעלה אח"כ נעשו הבנים חללים אבל אם בעלה ישראל אפילו אם זנתה במזיד הבנים שתלד אח"כ כשירים אפילו לכהונה כי לא קי"ל כר"ח כזה כמ"ש בסמוך. וכן הוא לשיטת הרמב"ם איירי הסוגיא בכהן ותנא ישא בת דומה: **כו** ואם היא פרוצה ביותר חוששין וכו'. והיינו חשש ממזר כיון דלא שייך בה לומר רוב בעילות מהבעל וכן הוא בפסקי מהרא"י סי' ל"ז וכן משמע בפרש"י. מיהו הרא"ש פ"ב כתב בשם ה"ג דאמרינן רוב בעילות מהבעל אפילו אם היא פרוצה ביותר וכ"כ הגמיי' פט"ו והחולקים על ה"ג לא חולקים עליו בזה וכ"כ בתשובת מהרי"ו דסוגי' דסוטה איירי לענין איסור כהונה אבל ליכא חשש ממזר ומדייק כן מהרמב"ם שכתב אם היא פרוצה חוששין אף לבנים והיינו דחוששין לה ולהבנים ומששה שלה הוא לאיסור כהונה כן הוא החשש הבנים לכן בניה לכתחלה אסורים ובדיעבד נ"ע אם מוציאים אותה מישראל ולפי זה שפיר מה שפסק בתשובות מהר"מ פדאווה ואיתא בסמוך בהג"ה אם היא פרוצה ביותר ואומרת הולד הוא מבעלה נאמנת להכשיר ולמד זאת מתוספות שם שכתבו כן אליביה דשמואל דלא ס"ל רוב בעילות מהבעל ומכל מקום מהני באומרת הולד מהבעל כן ה"ה לדידן אם היא פרוצה ביותר נאמנת להכשיר הולד ובט"ז השיג עליו וכתב דאין לדמות פרוצה לדין דשמואל כי רש"י כתב שם פרוצה ביותר איכא חשש דרוב בעילות הם מאחרים א"כ אין לדמות לדין דשמואל כי לשמואל אע"ג דלא ס"ל רוב בעילות מהבעל מ"מ ליכא חשש דרוב בעילות הם מאחרים אבל פרוצה ביותר איכא חשש דרוב בעילות מאחרים. ואם ה"ה רוצה דברי פוסקים האלה לא היה השיג כי לרוב פוסקים לא אמרינן שום חשש ממזרים אפילו אם היא פרוצה ביותר: **כז** קודם שנירשה השני. הטעם הוא משום קנס דקנסו חז"ל לאשה כי היכא דדייקא שפיר כמ"ש ברש"י פ' האשה

באר היטב

לפירוש דקדק עם הב"ח ע"ש. וכן משמע מש"ס כתובות דף ל"ו ע"ב. דהקשה שם והאמר רבא ילא לה וכו' משמע דבפנויה איירי ע"ש: יז) בבעל. משום דהבעל מצוי לה משא"כ בארוס אפילו אם בא עליה בודאי משום דאין מצוי לה ב"ש: יח) תורה. היינו לכתחלה אבל בדיעבד אם כנסה אין מוציאין ומ"ש בסמוך ואם בעלה כהן חוששין על הבנים היינו לכתחלה ב"ש וכתב בשבות יעקב ח"ב סימן קמ"א דוקא בקלא דפסק אבל בקלא דלא פסק ודאי מוציאין ומהאי טעם פסק שם באשה א' שהיתה יושבת תחת בעלה ויצא עליה קלא דלא פסק שזינתה תחתיו ונתאלמנה ועמדה ונשאת לכהן כופין אותו להוציא דהוי קלא דקודם הנשואין ע"ש. ועיין מהר"י ווייל סימן כ"ד: יט) חללים. דהא אם זינתה תחתיו פעם א' אפי' נבעלה באונס נעשה זונה ואסורה לכהונה. ואם בא עליה בעלה אח"כ נעשו הבנים חללים אבל אם בעלה ישראל אם זנתה במזיד הבנים שתלד אח"כ כשרים אפי' לכהונה ב"ש. ואם ידוע שלא בא עליה בעלה אחר הקול שזינתה כגון שהיה בעלה במד"ה ותיכף שהלך בעלה ממנה יצא קול שזינתה ואז ספק אם נתעברה מבעלה קודם הליכתו וקודם הקול אז ודאי דכשם שאין הולד ממזר מכח דתולין בבעל קודם הליכה ה"ה לאו חלל הוא והא בהא תליא ח"מ: כ) לבנים. ר"ל חשש ממזר כיון דלא שייך בה לומר רוב בעילות מהבעל. אבל לרוב פוסקים לא אמרינן שום חשש ממזר אפי' אם היא פרוצה ביותר עיין ב"ש וכנה"ג: כא) השני. הא לאחר שגרשה השני

פתחי תשובה

מיהו נראה אותה כבכה"ג כנגד רוב ולדות כני קיימי' ורוב דלתספם ילדן כו' וניחא נ"ס לייסב משום דנגד הנכו רובי א"כ חזקה דמוכ תמהפכה אלא תתעבר (ע"ל סי' י"ג ס"ז) ומסתמא' מבעלה תולה נתהפכה ומסייע לה"כ ותוקת לדקות. וגם בסי' פ"א אות ס' כ' דבוב אלא בנו"ב תכ"ת סימן י"ע שהקשה כן על הרמ"א (כתובה לתפלה) ולפלא נוס לנרדף ספק אונס והוא ז"ל כתב עליו דוית דגם לפוסקים (לקמן סי' מ"ח ס"ן בסגם) דמסיימת לאכנתי כנגד רובא דרלון דרבנן מ"מ אין לסמוך בגנו דאונס דכא הרמ"א לא חילק בזה לאסור באשת כהן או בכבכה"ג שידעינן שמתוללת היתה כעיר כמקום שאי אפשר לסיי' אונס (עמש"ל סי' ו' סי"א סים י"א) אך עיקר היסוד בזה הוא כמו שכתבתי שכ"ד ע"ש: (יט) שרוב בעילות. עיין בתשוב' חוט השני סי' י"ת שכתב דסתגין עיין אפי' לענין ירושה ע"ב: (כ) שהם חללים. ענה"ג בשם ב"ש שכ' אבל אם בעלה ישראל אם ונתה במזיד הבנים שתלד אח"כ כשרים אפי' לכהונה ועיין בתשובת שיבת ציון סי' ע"ם שכ' דהב"ש לא ראה דברי מהרש"ל ביש"ש יבמות פ"ד סי' ל"ח וסי' ל"ה שכ' בהדיא דאף דלא קיי"ל כר"א ולא הוי ממזר מדרבנן מ"מ הולד פסול לכהונה אך מדברי התוס' ביבמות דף מ"ט ע"ב מוכח ס"ע כמ"ה שכתבו לרבות דברי ר"א מפי' יש מותרות מוכח מדעת הב"ש דאפי' לכהונה לא נפסל הולד ע"ש: (כא) חוששין אף לבנים. עב"ש ס"ק כ"ו מ"ש דסוגיא דסוטה איירי לענין איסור כהונה ועיין גם' נדה תנייתא סי' כ' מה שהקשה עליו ותם שתירץ בזה עיי"ש וגם בתשו' שיבת ציון ס"ם ע"ב הוכיח מזה ע"ש: (כב) היא נאמנת.

טורי זהב

משום סיפא לענין היא עצמה שחוששין לה משום זונה: [ז] חוששין לה משום זונה תקשה סוי"ת ז"ל ממ"ש סוף גיטין ומייתי לה סי' ו' דאשה שיצאת עליה שם מזנה אין חוששין לה לפוסלה מכהונה דפריצות בעלמא הוא דחזי לה ותירץ דשם מיירי בפנויה ותלינן בפריצות ששוחק' בשוק או מ"מך לה בבריה ברפרש"י שם ולכך לא חשו והוציאו קול זנות מאחר שהיא פנויה אבל ביושבת תחת בעלה אם לא היה אלא פריצות לא היה מרנני' אחריה אם לא שראו דבר מכוער כו' עכ"ל ותסברא הוא אשבא דשפי קמרי אינשי אשת איש אם היא משחקת עם אחרים בשוק ומרננים אחריה שפי מבפנויות ולענין הקושי' הנ"ל אם הוא קושי' יש להקשות כן על הגמרא דבסוטה ס' איוסת דף כ"ו איתא דלא ישא אדם אשה דומה פירש"י נטענת ונרבעת בפי כל על כל ניאופיה והיינו הדין שנזכר כאן ובסוף גיטין איתא יצא עליה קול שהיא מזנה אין חוששין לפוסלה מכהונה והיינו הדין הנזכר בסימן ו' ובגמרא אין לחלק בין א"א לפנויה דבסוטה מיירי גם בפנויה כמו שיתבאר בסמוך אח"ו אלא דאין קושי' בכל רדומה היינו שיש אחריה רינון של ניאוף וכמ"ש תשוב כאן משא"כ בסוף גיטין דאין עליה אלא קול בעלמא מחמת שראו ששחק עמה כמו שפירש"י שם אבל אין חילוק בכל בין איסור א"א וכין פנויה לענין כתונת כות: [ח] ומ"מ היא נאמנת כו' תאי פסקי' הוא משו"ת ר"מ פדוה סי' ל"ב והיא תמוה מאד ותחלה נביא סוגי' דגמרא ודברי התוס' דאיתא בסוטה דף כ"ו אמר שמואל ישא אדם דומה פירש"י נדברת על ניאופיה ואל ישא בת דומה שוו באה מטיפה כשרה וזו באה מטיפה פסולה פירש"י מני או ממזר ור' יוחנן אמר ישא בת דומה ואל ישא דומה שזו בחזקת כשירות פרש"י דמותרת לבעלה ולטיפה פסולה לא חיישינן דרוב בעילות מבעל ומבעלה נתעברה וזו אינה עומדת בחזקת כשרות שמונה תחתיו ואסורה עליו והוא אינו רואה ואינו מגרשה ובא עליה באיסור והלכתא ישא בת דומה ולא דומה דתני רב תחלים' אשה מזנה בניה כשרים דרוב בעילות אחר הבעל פירש"י הלכך בת דומה כיון דכשרה היא טוב לו שישאנה שהיא תחתיו בחזקת היתר ואל ישא דומה שהיא מקלקלתו לשמש עמה משנאסרה עליו בעי רב עמרם היתה פרוצה ביותר מהו פירש"י דאיכא למיחש דרוב בעילותיה מאחרים מהו שיהיו בניה כשרים כיון דירע שבא מגמר' או דלמ' כיון דפרוצה ביותר לא מצי מנטר לה שנשמטת מאצלו מתאו' תיקו וכתבו התו' רוב בעילות אחר הבעל אע"ג דר' דאמר ס"פ אלמנה לכ"ג הבא על ארוסתו בבית חמיו הולד ממזר והיינו בדריימא נם מעלמא ולא שדינן ליה בתר דידיה היינו דוקא ארוסה שאינו מצוי אצלה אבל בבעל שכונסת מורה וכשמואל ליש דלפולי הולד שתוקי (וכנון) רליתא כדומה אבל אם איתא קמן ואמרה לכשר נבעלתי נאמנת בוי היינו דאר"י איש הלכה כר"ג דאמר היא נאמנת אם י ברוב פסולין אצלה בו' עכ"ל ומשום הוא דשמואל קאי אתום' דס"ל דבת דומה אסורה עיו פירשו דדוקא בדליתא קמן ובשו"ת מהר"ם פאדווא כ' על דברי תוספות אלו וז"ל לא ימלט אי משתי' או ר"ל כתום' שמה שאנו אומרים בפרוצה ביותר שחוששין כבניה דוקא דליתא קמן או שר"ל שמאי שאמר שמואל ישא דומה ולא בת דומה ולית ליה סברא דרוב בעילות כו' דוקא דליתא קמן והנה אם כוונתם על פרוצה ביותר שהולכים אחר הרוב וכשהוא פרוצה בפני הרוב וחוששין לבניםדוקא בליתא קמן הרי לפנינו דהיא נאמנת ואם כוונתם על שמואל שאמר אל ישא הבת רומה ומיירי באינה פרוצה ביותר מדפליג ר"י עליה אפ"ה אין נראה שיש חילוק בין פרוצה ביותר לר' יוחנן שאינה פרוצה לשמואל דכמו שסובר שמואל באינה פרוצה אינו הולכים אחר הרוב ואפ"ה היא נאמנת באומרת לכשר נבעלתי ה"ה בפרוצה ביותר לר' יוחנן שבפל טעם הרוב וחוששין לבניה אם אמרה לכשר נבעלתי נאמנת דמה שכתבו התוס' שם דנאמנת אף כוונתם על שמואל כנ"ל אין הטעם משום דרוב בעילות כו' דהא מביאין ראיה ממ"ש הלכה כר"ג ואפילו כתוב פסולים אצלה א"כ מ"ל אינה פרוצה אליבא דשמואל או פריצה אליבא דר"י הכא בשניהם אין משניחין ברוב אפ"ה נאמנת אף כי הרוב אינה מסייעת ואפי' הוא בנגדה עכ"ל הנה מ"ש הר פירושי דהתוספות קאי אר"י ועל פרוצה ביותר הוא דחוק וא"צ פתירה דהא קא נברו כאן מזה ותו דהוא בעי אח"כ אלא דלא איפשטא והאיך יפרשו התו' בזה בפשיטו' דמיירי בליתא קמן ובודאי על שמואל קאי והיינו דס"ל בכל גוונא לא ישא בת דומה בזה פי' דוקא בליתא קמן והיינו כפי' השני שזכר מהר"ם פאדווא אלא שמה שבא לכמור משם דלשמואל בי היכי דאין חילוק בין בת פתם דומה לבת פרוצה ביותר לענין שאל ישא אותה כל דלית' לאמה קמן ה"נ לענין איתרא היכא דאיתא קמן דנאמנת ה"נ דאין חילוק ואפילו בפרוצה ביותר נאמנת תאם על בניה הא ודאי ליתא מכמה טעמים חדא דעיקר לימוד דהיא נאמנת על בניה הוא ממה שאמרו בפ' אלמנה לכ"ג דשמואל ס"ל בארוסה שעוברה והולד שתוקי דהיינו בדוקי שבודקין אמו שאם היא אומרת לכשר ואע"ג שרוב פסולים אצלה אפ"ה נאמנת ואע"ג שדיים' נמי מאחרים כמ"ש התו' הנ"ל ובהיא דר"ג בפ"ק דכתובות וכל זה לא מיירי אלא בחד רובא לפסול דהיינו רוב פסולים אצלה אפ"ה מתיר ר"ג דנאמנת וכן שמואל אבל בפרוצא ביותר שיש תרי רובא לפסול חדא דרוב פסולים אצלה שנית שהיא פרוצה ביותר ורוב בעילותי' מאחרים כמ"ש רש"י בזה מנא לך להקל ולהאמינה והלא בפ"ק דכתובות בסיפא איתא דלר' יוסי בעינן תרי רובא להכשיר והיינו רוב עיר ורוב חסיעה ק"ו כאן דתרי רובי לפסול גרע טפי מחד רובא דמדאמרי' בגמרא וכמו' אם איתא פרוצא

חוששין אף לבניה משמע דהוה ספק ולא מתני בריקתו דאל"כ ה"ל לומ' בניה שתוקין כמ"ש שמואל בפ' אלמנה לכ"ג בארוסה שעיברה דרב ס"ל דהוה ספק ממזר ואזלינן לחומרא כדאיתא פ' יוחסין דף ע"ה ושמואל אמר הולד שתוקי ואי"כ כאן דקא אמרי' אלא דהוה ספקא לחוד ולא הוזכר שתוקי ודאי לא מתני ליה כלל בריקת אמו ותו מדאסרינן בפרוצה ביותר חוששין אף לבניה משמע שכ"ש דחוששין לה עצמה ויתחשבה לזונה ואי ס"ד דמתני בריקה סתם כבניה אמאי לא מתני גם (לה לעצמה) שתהא נאמנת לגבי עצמה ולא דמי למ"ש כאן כבת דומה לר"י דהיא כשרה והיא עצמה הוה ספק זונה כמ"ש כאן בתחלת הסעי' דשם אין הכשר הבנים מכח נאמנות האם אלא מכח רוב בעילות אחר הבעל אבל היא עצמה ודאי מחוק' לה בספק זונה אבל כאן בפרוצ' ביותר אם הרצה להכשיר להבנים

[illegible]

בנים לפנינו בשלמא בארוס' שעיבר' בפ' אלמנה לכ"ג דנאמנת בבדיקה' ואע"ג דדיימא נמי מאחרים ששם איכא דמוקמי' לה בחזקת שלא עשתה איסור ונבעלה למותר לה משא"כ בפרוצה ביותר הורע חזקתה דאיתא בתנחת אשרי' פ"ב דכתובות במעשה באשה שתלכה עם ב' אנשים ביער ושים' (אות') אחר מהם ריש פלוני' אי יכולי' למצוא נאמנתי כמגו דלא נבעלתי כיון שהיא עשתה שלא כהוגן ביחוד אחרים וכודאי כאן בפרוצ' ביות' כ"ע מודים דהורע חזקת' ע"כ נ"ל דודאי מה שפסק מהר"ם פאדוו' שם ליתן לה נאמנות ודאי יפה תמיד שלא היתה שם פרוצה אלא חשד בעלמ' ואפי' חשד גמור לא היה שם כמבואר שם אלא לרוח' דמלת' כתב שם דנאמנת אבל רמ"א שתלךאחריו ופוסק בפרוצ' ביותר דמתני נאמנות שלה לא מסברי' כלל לענ"ד ואין לסמוך להקל אלא עפ"י שיסתור דברינו על פי האמת דבכה"ג ודאי מודה ר"ג לר' יהושע דלא מפי' אני חיין אלא ה"ז ממזר מספק (דברי תמנית כ' ב"ש בס"ק כ"ו

[illegible]

כ"כ דתסוגי' איירי לענין איסור כהונה ולא חשש ממורת כו' כתב מהרא"י והר"ם הביאו ח"ל תמוהני על מהר ישראל שכתב בפסקיו שאפי' פרוצ' ביותר אין חוששין לבני' משום ממזרות רק לכהונה דלא מוכח הכי במיימון דמשמע בפשיטות דאפסול ממזרות קאי וכן פירש"י כו' ומ"ש הב"ש ומדייק מרמב"ם שכ' אם היא פרוצ' חוששין אף לבני' ומפרש הב"ש דהיינו לה ולבנים וחשש' שלה הוא לאיסור כהונה וכן הוא החשש הבנים כו' בודאי אינו כן דהרמב"ם קאי על מה שכתב לפעלה מזה דרוב בעילות מבעל וא"ה לבניה שהם ממזרים אבל היא אסור' משום זונה כתב אח"ז בפרוצ' ביותר חוששין אף לבניה וקאי אלמעלה דגם בניה ממזרים ולא כמו שהבין הוא דקאי אלה עצמ' ג"כ ומהרי"ו בעצמו נ"כ אינו מפרש כן ברבריו דמשום דכתב הרמב"ם אף לבנים מיירי באיסור כהונה אלא שמפרש נ"כ הא דקאמר הרמב"ם חוששין אף לבניה היינו באיסור כהונה ומ"ש מהרי"ו שכן הוא באשרי' פ' החולץ וזה ליתא בהרא"ש שם וגם המור והב"י ורמ"ם ופרישה וב"ח ושום פוסק לא הביא דברים אלו בשם הרא"ש ובי אפשר דלא הוי אשתמיטו שום פוסק מלהביא דבר זה בשם הרא"ש בפרט הטור כתב בפשיטות דחוששין לבנים שהם ממזרים ולא הבי' דברי אביו שחולק בדבר ואפשר דמכח איזה סברא למד מהרי"ו כן בהרא"ש או שרוצה לפרש כן דברי הרא"ש והרא"ש ס"ל כן דאיירי מדין כהונה כמו שמפרש כן הרמב"ם וגם מהרי"ו כ"כ בשם מרדכי וליתי' גם במרדכי אלא במרדכי כפ' אלמנה לכ"ג כתב ואלמו הרמב"ם ותו לא כודאי מפי' כן המרדכי כמו הרמב"ם ועפ"י דבריו כתב הב"ש בשם הרא"ש ובאמת כל הפוסקים הרמב"ם והמור ב"י ומהרא"י ומ"מ ורי"מ ופריש' וב"ח לא ס"ל כן דאיירי מדין כהונה ואף אם היה דעת הרא"ש כן הרי רש"י ותוס' וכל הפוסקים חנ"ל לא ס"ל כן דאיירי מדין כהונה וגם מהר"ם מפאדו' בעצמו אינו סובר כן דאיירי באיסור כהונה ולא באיסור ממורת דאינו כתב רק שנאמנת לומר מבעלה ולמד מתו' שם אבל בלית' קמן מודה שבני' ממורים וא"כ כרין השיג תמ"ו על מהר"ם פאדוו' עכ"ל: [ט] קודם שנירשה השני וילדה הוא ממזר מדרבנן הטעם שצריכה גט משני ולא הצריכו לוחה בעלמא דגזרינן שמא יאמרו הראשון הרואים הראשון הי סבורים ששני זה נשאה ע"י שגרשה הראשון וא"א גמורי' היא ואם מוציאי' בלא גט נמצא א"א יוצאה בלא גט הכי איתא פ' האשה רבה דף פ"ח וקנסו רבנן דתהוי הולד גם מהראשון ממזר והוה כאלו עבר' איסור' במזיד ופסקי' זה היא דעת הרמב"ם פ"י דגרושין שכתב שאין הולד (והא) (צ"ל הוא) ממזר מדרבנן אלא אם נולד קודם גירושי הב' וכתב המ"מ ח"ל דודאי אחר שנירשה הב' אפילו אם היה הא' כמחזיר גרושתו משניסת הא קי"ל שאין ממזר

באר הגולה

ופי' וזהם מסוק' י כן פירש ס"ס מ"ש רבינו חוששין וכו' כ שם תסם דכפי' רפרם דלא נפסקם ולאוקמא סם נ משנה יבמות דף קיט ע"א מ שם

הגהות רע"א

ס] ס' מ"ו סרוב בעילות תולין בבעל כ"כ עיין מהרש"ל מסמים רפ"ג ברש"י ר"פ וולדי זונות רבנן ל"א רוב בעילות ועיין משכנות ובב כפמ"ו ז' כוללת שלם ס' אות נ"ם.

שי למורה

[illegible]

ביאור הגר"א

וולדות לתקיפתן וכו' כ' תרטים קודם בזמן כ"כ כנן סבכם: לו) וכהן כו' וישראל כו'. כן פי' הגמ"ת: לז) ואם בעלה כהן כו'. דכהן ל"ל רוב בעילות כו' דכבעילם א"ינסם וכו: לח) ומ"מ כו'. תוספת שם בד"ה רוב. וכנוך דליתא כו': לט) האשה כו'. יבמות פ"ט ב' ת"ל ואת לא כו': מ) קודם שנירשה כו' דקנס הוא ומבאו כמחזיר גרושתו מאכלת כמ"ש פ"ס א' דישא כו' וכפירש הרא"ש שם ולא גרס ממחזיר גרושתו מאכלת דאינו ממזר מ"ת ור"ס דבכהי איירי מש"ס כאלמנה משני כו' וקודם שנירשה איירי כ"ש

האשה [א]בזמן שהיא בבית בעלה שחט עליה בעלה ושחט עליה אביה תאכל משל בעלה הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה שחט עליה אביה ושחט עליה בעלה תאכל במקום[א] שהיא רוצה יתום ששחטו עליו אפוטרופסין יאכל במקום[ב] שהוא רוצה [ב]עבד של שני שותפין לא יאכל משל שניהן [ג]מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו: **גמ'** שמעת מינה [ג]יש ברירה מאי [ד]רוצה בשעת שחיטה ורמינהו [ה]אשה רגל הראשון אוכלת משל אביה מכאן ואילך רוצה אוכלת משל אביה רוצה משל בעלה לא קשיא כאן ברדופה לילך כאן בשאינה רדופה דכתיב [א]אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום [ד]וא"ר יוחנן ככלה שנמצאת שלימה בבית חמיה ורדופה לילך להגיד שבחה בבית אביה כדכתיב[ה] [ב]והיה ביום ההוא נאם ה' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי אמר רבי יוחנן ככלה בבית חמיה ולא ככלה בבית אביה [ג]אחות לנו קטנה ושדים אין לה [ו]א"ר יוחנן זו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד [א]אני חומה ושדי כמגדלות [ז]אמר רבי יוחנן אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים [ח]ורבא אמר אני חומה זו כנסת ישראל ושדי כמגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מאי דכתיב [ד]אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל אשר בנינו כנטיעים אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא בנותינו כזויות אלו בתולות ישראל שאוגדות פתחיהן לבעליהן וכן הוא אומר [ה]ומלאו כמזרק כזויות מזבח איבעית אימא מהכא [ו]מזוינו מלאים מפיקים מזן אל זן מחוטבות תבנית היכל אלו ואלו מעלה עליהן הכתוב כאילו נבנה היכל בימיהן. [ז]דבר ה' אשר היה אל הושע וגו' בימי עוזיהו יותם אחז יחזקיה מלך[ט] יהודה בפרק אחד נתנבאו ד' נביאים וגדול שבכולן הושע שנאמר [ח]תחלת דבר ה' בהושע [י]וכי בהושע דבר תחלה והלא ממשה עד הושע כמה נביאים א"ר יוחנן תחלה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק ואלו הן הושע ישעיה עמוס ומיכה אמר לו הקדוש ברוך הוא להושע בניך חטאו והיה לו לומר בניך הם בני חנוניך[ד] הם בני אברהם יצחק ויעקב גלגל רחמיך עליהן לא דיו שלא אמר כך אלא אמר לפניו רבש"ע כל העולם שלך הוא העבירם באומה אחרת אמר הקב"ה מה אעשה לזקן זה אומר לו לך וקח אשה זונה והוליד[ה] לך בנים זנונים ואחר כך אומר לו שלחה מעל פניך אם הוא יכול לשלוח אף אני אשלח את ישראל שנא' [ח]ויאמר ה' אל הושע לך קח לך אשת זנונים וילדי זנונים וכתיב [ט]וילך ויקח את גומר בת דבלים גומר אמר רב שהכל גומרים בה בת דבלים

האשה. תאכל משל בעלה. דמסתמא דעתה לימנות על של בעלה כל זמן שלא פירשה שיהא דעתה[ו] בשל אביה: רגל הראשון. כך דרך הנשואות ללכת לבית אביהן רגל הראשון שאחר הנשואין: תאכל ממקום שהיא רוצה. ובגמרא מוקי לה כשאינה רדופה לילך עד הנה לבית אביה תמיד הלכך מספקא לן בהי ניחא לה אלא אם כן פירשה: אפוטרופסין. שהיו לו שנים והמנוהו זה על פסחו וזה על פסחו: לא יאכל משל שניהן. לא מפסחו של זה ולא משל זה. ואפילו המנוהו האחד על פסחו מי נתן רשות לחלק האחר לימנות על זה ואין לו תקנה אלא א"כ רצו שניהן שימנה עם האחד: לא יאכל משל רבו. דמסתמא לא היה דעת רבו להימנות חלק החירות על פסחו: גמ' שמעת מינה יש ברירה. קס"ד ממקום שהיא רוצה בשעת אכילה קאמר ואמרינן הוברר דשחיטה וזריקה דהאי פסח שפיר איזדריק עלה דהאי אתתא: בשעת שחיטה. ששאלו את פיה בשעת שחיטה ואמרה בזה אני רוצה: אוכלת משל אביה. מן הסתם: מתניתין בשאינה רדופה. לילך תמיד לבית אביה דבית בעלה חביב לה הלכך כל שאר הרגלים ודאי שייכא בתריה ורגל ראשון ספק. וברייתא ברדופה הלכך רגל הראשון ודאי בתר אביה מכאן ואילך ספק: כמוצאת שלום. נתחבבתי עליו ונמצאתי שלימה לו: להגיד שבחה. היאך מקובלת היא בבית חמיה: ושדים. להניק אחרים: אין לה. שאין הנאה ממנה: זו עילם. שהיה בה דניאל שנאמר (דניאל ח) ואני (דניאל הייתי) בשושן[ז] אשר בעילם המדינה וזכה ללמוד ולא רבץ תורה בישראל אבל בבל גידלה עזרא הסופר דכתיב (עזרא ז) (הוא) הכין לבבו לדרוש (בתורת) [את תורת] ה' [ולעשות] וללמד בישראל חק ומשפט: ושדי אלו ת"ח. המניקין אחרים כשדיים הללו: כמגדלות. שמגינין על הדור: כנטיעים. נטיעות יונקות שלא נתקלקלו עדיין ולא אירע בהן שבר: שאוגדות פתחיהן לבעליהן. סותמות פתחיהן עד שמזדקקות לבעליהן ואין נבעלות לאחרים. לשון אחר שמגידות פתחיהן של נדה לבעליהן לפרוש מהן ואע"פ שתאוותן רבה[ו]: וכן הוא אומר ומלאו כמזרק כזויות מזבח. מה זויות דהתם כתיב בהו ומלאו הכא נמי בנותינו כזויות על ידי שמתמלאות תאוה ואין נזקקות אלא על ביאות בעליהן: כאילו נבנה היכל בימיהן. דהכי משמע מחוטבות בבנין היכל תבנית לשון בנין: בימי עוזיהו כו'. משום דאיירי בכנסת ישראל בלשון אשה הנשאת לבעל כדאמרן כמוצאת שלום נקט נמי להא דהושע דכתיב ביה תקראי אישי כדדריש לקמיה[ח]: ארבעה נביאים. לקמיה מפרש להו וכולהו כתב בהו בימי עוזיהו יותם אחז יחזקיה שכולן החלו להינבא בימי עוזיהו וקיפחו חיי ארבעה מלכים: לא דיו שלא אמר כן. אתה למד ממה שאמר לו הקדוש ברוך הוא קח לך אשת זנונים ולא אמר כן לנביא אחר: (מצאתי כאן הגה"ה מלשון רבינו ארבעה נביאים כולהו כתיב בהו בימי עוזיהו בר ממיכה דכתיב ביה[ח] יותם אחז יחזקיהו ובעמוס לא כתיב אלא עוזיהו ומיהו מיכה בימיו נתנבא אלא שכבר נתנגע ויותם בנו שופט על הארץ[ט] לפיכך לא נקרא על שמו אבל שלשה היו קודם שנצטרע בעמוס נאמר[י] שנתים לפני הרעש וישעיה ביום הרעש דכתיב (ישעיהו ו) וינועו אמות הספים שרעשו עליונים לשורפו ותחתונים לבולעו כמשפט קרח ועדתו שערערו על הכהונה ואותו היום נתנגע והושע קודם לכולן): הכי גרסינן אומר לו קח לך אשת זנונים ואח"כ אומר לו שלחה: וילדי זנונים. שתלד לך בנים זנונים ספק שלך ספק של אחרים: גומרין בה. ביאתם ותאוות לבם:

דבלים

האשה. מאי רוצה בשעת שחיטה. ודווקא ביררה בשעת שחיטה אבל לא ביררה אינה אוכלת לא משל זה ולא משל זה אבל ברישא אפילו סתמא אוכלת משל בעלה: **כאן** ברדופה כאן בשאינה רדופה. אור"ת דכל נשים רדופות הן להגיד בבית אביהן כשנמצאו שלימות בבית חמיהן והשתא מוקי מתני' בשאינה רדופה כגון שברגל הראשון שאחר חופה לא הלכה לבית אביה ומיירי מתני' ברגל שני לחופתה והוא ראשון להליכה שברגל שלפניו לא הלכה הלכך כיון שאינה רדופה ספק הוא דשמא גם בזה לא תלך וצריכה לברר אי נמי מתניתין מיירי ברגל ראשון לחופתה ואינה רדופה לפי שמיירי שכבר קודם הרגל הגידה שבחה בבית אביה ולכך הוי ספק אף ברגל ראשון ורישא דקתני תאכל משל בעלה ברגל שני להליכתה שכבר היתה בבית אביה ברגל שלפניו וברייתא ברדופה ברגל הראשון לחופתה ולהליכתה דודאי דעתה בשל אביה דהיא רדופה להגיד שבחה שנמצאת שלימה ומכאן ואילך דקתני היינו ברגל שני ועדיין לא הגידה שבחה דאז הוא ספק והלכה דקתני במתניתין לאו דוקא דאי דוקא כבר גילתה דעתה שרוצה בשל אביה א"נ אפילו הלכה כל זמן שלא ביררה ספק הוא אבל הלכה לעשות לא גרס ואי גרס נ"ל דלעשות לאו דווקא והשתא אתי שפיר הא דגרס דכתיב אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום וגו' וגרס נמי וא"ר יוחנן דמייתי ראיה דסתם כלה רדופה להגיד שבחה:

כזויות מזבח. מה להלן דם אף כאן דם נדות:

בימי עוזיהו. נתנבאו ד' נביאים אע"ג דבמיכה לא כתיב ביה עוזיהו אלא בימי יותם אחז יחזקיהו מ"מ כיון דכתיב קרא סתם י"ל שבתחלת מלכות יותם נתנבא ואז היה עדיין עוזיהו חי אלא שנתנגע ומלך יותם בנו תחתיו בימיו:

אמר לו הקב"ה להושע. ממה שאמר לו לקחת אשת זנונים דריש שמסתמא כך אמר לו וכך השיבו:

יזרעאל

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) לקמן פט., ב) כתובות עא: ע"ש, ג) קדושין מט: סנהדרין כד., ד) בבא בתרא דף ז:, ה) [בבא בתרא דף ח.], ו) [שם יד:], ז) עיין עירובין כא:, ח) מיכה א א, ט) מלכים ב' טו ה, י) עמוס א א.

◆

תורה אור השלם

א) אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאֵת שָׁלוֹם: [שיר השירים ח, י]

ב) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְיָ תִּקְרְאִי אִישִׁי וְלֹא תִקְרְאִי לִי עוֹד בַּעְלִי: [הושע ב, יח]

ג) אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ מַה נַּעֲשֶׂה לַאֲחֹתֵנוּ בַּיּוֹם שֶׁיְּדֻבַּר בָּהּ: [שיר השירים ח, ח]

ד) אֲשֶׁר בָּנֵינוּ כִּנְטִעִים מְגֻדָּלִים בִּנְעוּרֵיהֶם בְּנוֹתֵינוּ כְזָוִיֹּת מְחֻטָּבוֹת תַּבְנִית הֵיכָל: [תהלים קמד, יב]

ה) יְיָ צְבָאוֹת יָגֵן עֲלֵיהֶם וְאָכְלוּ וְכָבְשׁוּ אַבְנֵי קֶלַע וְשָׁתוּ הָמוּ כְּמוֹ יָיִן וּמָלְאוּ כַּמִּזְרָק כְּזָוִיּוֹת מִזְבֵּחַ: [זכריה ט, טו]

ו) מְזָוֵינוּ מְלֵאִים מְפִיקִים מִזַּן אֶל זַן צֹאונֵנוּ מַאֲלִיפוֹת מְרֻבָּבוֹת בְּחוּצוֹתֵינוּ: [תהלים קמד, יג]

ז) דְּבַר יְיָ אֲשֶׁר הָיָה אֶל הוֹשֵׁעַ בֶּן בְּאֵרִי בִּימֵי עֻזִּיָּה יוֹתָם אָחָז יְחִזְקִיָּה מַלְכֵי יְהוּדָה וּבִימֵי יָרָבְעָם בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: [הושע א, א]

ח) תְּחִלַּת דִּבֶּר יְיָ בְּהוֹשֵׁעַ וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל הוֹשֵׁעַ לֵךְ קַח לְךָ אֵשֶׁת זְנוּנִים וְיַלְדֵי זְנוּנִים כִּי זָנֹה תִזְנֶה הָאָרֶץ מֵאַחֲרֵי יְיָ: [הושע א, ב]

ט) וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח אֶת גֹּמֶר בַּת דִּבְלָיִם וַתַּהַר וַתֵּלֶד לוֹ בֵּן: [הושע א, ג]

◆

הגהות וציונים

א] בכת"י ובירושלמי וראשונים ממקום: ב] ס"א **כתיב** (גליון): ג] [צ"ל **מלכי**] (גליון): ד] צ"ל **בחוניך** (רש"ש, וכ"ה בראשונים וכי"): ה] בכת"י ותוליד: ו] בכת"י פירשה שדעתה: ז] בשושן הבירה (גליון): ח] [**תקראי אישי** דריש נמי למילתיה דהושע כצ"ל. מהרש"ל] (גליון):

עין משפט
נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהל' ק"פ הלכה יא:
ב ב שם הלכה יב:
ג ג שם הלכה יג:
ד ד ה שם הלכה יא:

◆

רבינו חננאל

האשה שהיא בבית בעלה שחט עליה אביה שחט עליה בעלה כו'. כיון ששנינו תאכל במקום שהיא רוצה דייקי' מינה דיש ברירה וכאלו נתברר כי מעת שחיטת הפסח בזה נמנית. **ושני'** מאי ממקום שהיא רוצה בשעת שחיטה. **ורמינן עלה** האשה רגל ראשון משל אביה ואם תאמר ממקום שרוצה בשעת שחיטה מה לי אביה מה לי בעלה. **ושני' הא מתניתא ברדופה** וכרבי יוחנן דאמר מאי דכתיב אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום כמה שנמצאת שלימה בבית חמיה ורדופה לילך להגיד שבחה בבית אביה בודאי בשל אביה רוצה אבל מכאן ואילך ממי שהיא רוצה בשעת שחיטה: **אחות לנו קטנה** אמר רבי יוחנן זו עילם שזכתה ללמוד ולא [זכתה] ללמד: **בימי עוזיה מלך יהודה** נתנבאו ד' נביאים הושע ישעיה עמוס ומיכה גדול שבכולן הושע שנאמר תחלת דבר ה' בהושע תחלה לארבעה נביאים באותו הפ' כו':

◆

ליקוטי רש"י

כאן ברדופה. לילך לבית אביה תמיד. **אישי.** לשון אישות ונישואין. **ככלה בבית חמיה.** שכבר ניסת וגם לנה בבעלה ואינה בושה הימנו [כתובות עא ע"ב]. **אחות לנו קטנה.** עניות דתורה בעילם הוא שהיה בה דניאל כדכתיב (דניאל ח) ואני (הייתי) בשושן הבירה אשר בעילם המדינה וכן מרדכי ולא היו דורם עוסקים בתורה ולא זכו אלו החכמים ללמד כאילו לא היה להם שדים להניק אבל בבל זכתה ללמד כדכתיב בעזרא (ז) כי הכין לבבו לדרוש את תורת ד' ולעשות וללמד בישראל חק ומשפט [קידושין מט ע"ב]. **אלו תלמידי חכמים.** אין צריכין חומה. **[זו] כנסת ישראל.** כולם שוין לענין חומה וגודרים עצמן מלטמע בעובדי כוכבים [ב"ב ח.]. **שנתנבאו באותו הפרק.** בימי אותם המלכים עוזיה יותם אחז יחזקיה בארבעה נביאים הללו כתיב כן חוץ ממיכה שלא היה בימי עוזיהו אבל היה בימי יותם אחז יחזקיה [שם יד ע"ב].

רשׁי בהמדיר: שם בנותינו כזווית אלו בתולות ישראל כו׳ כצ״ל: ש אמר רבי יוחנן תחילה לארבעה נביאים כו׳ נ״ב אבל לפי פשוטו תחילת דיבור הוא כמו תחילת דבר כמו שפירש רשׁי גבי בראשית ברא עיין שם:

רשי ב״דה מתניתין בשאינה כו׳ חביב לה וכל שאר כו׳ כצ״ל: ב״דה ושדים להניק אחרים הס״ד: ב״דה שאוגדות כו׳ ואע״פ שתאותן רבה כצ״ל: ב״דה כאלו כו׳ היכל תבנית כו׳ הל״א: ב״דה בימי עוזיהו כו׳ משום דאיירי בכנסת ישראל בלשון כו׳ תקראי אישי דריש נמי למילתיה דהושע כצ״ל והס״ד: ב״דה לא דיו כו׳ ומיהו מיכה בימיו נתנבא כו׳ נ״ב וגבי עמוס צ״ל דהתחיל לכתוב בימי עוזיהו שהיה תחילה לאותן ד׳ מלכים והוא הדין שנתנבא בכל הד׳ מלכי׳ דומיא דהושע אבל הרד״ק פירש נגד התלמוד שהוא קבלה וכתב וזה לשונו כבר כתבנו כי ירבעם ועוזיהו מלכו בזמן אחד והושע האריך ימים יותר שניבא גם בימי יותם אחז יחזקיה מלכי יהודה עד כאן: ב״דה וילדי זנונים כו׳ ספק שלך ספק של אחרים נ״ב ואף על פי שרוב בעילות הולכות אחר הבעל הכא שהיה זקן שאני ומשום הכי מיושב מה שאמר מה אעשה לזקן זה כו׳ ודוק:

תוספו׳ ב״דה כאן ברדופה כו׳ בבית אביהן כשנמצאו שלימות כו׳ כצ״ל:

עב גמרא אחד מארבעה קניינין שקניתי כו׳ שמים וארץ בית המקדש קניין אחד דכתיב הר זה קנתה ימינו ישראל קניין אחד כו׳ כחול הים וגומר והיה במקו אשר יאמר לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו וגו׳ וזרעתיה כו׳ לא רוחמה ואמרתי ללא עמי עמי אתם אמר רבי יוחנן כו׳ ואמר ר׳ אלעזר לא הגלה כו׳ פן יקללך ואשמת וכתיב דור כו׳ יקלל ואת אמו כו׳ כצ״ל:

רשי ב״דה שלש גזירות כו׳ ולא רוחמה הס״ד: ב״דה יאמר להם כו׳ עמי אתה בטלה גזירת לא עמי כצ״ל והס״ד: ב״דה וכה לימנות בדיליה לקמיה הס״ד ואחר כך מלך ישראל הוא גם כן הס״ד: ב״דה לבית אמן כו׳ כשדים יצא הס״ד:

דף פח עא גמר ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב כו׳ הר ה׳ ואל בית כו׳ שכתוב בו הר שנאמ׳ אשר יאמר כו׳ למקום האל בית אל כו׳ כצ״ל: שם תניא נמי הכי נמחק וצ״ל תנו רבנן: שם על ידי כנו כו׳ מאי אלא מדעתן כו׳ כצ״ל:

רשי ב״דה שה לבית כו׳ ואין צריך דעתן כצ״ל והס״ד: ב״דה בדקפדי כו׳ ואין רוצין כו׳ כצ״ל:

תוספו׳ בדבור המתחיל שה לבית מכל מקום פירש משום דשה לבית לאו דאורייתא כו׳ כן צריך להיות. ונכתב בצדו פירוש מן התורה לא יכול להפריש על בניו ובנותיו הקטנים שלא מדעתן כן פירש רשׁי לשם אבל לפירוש התוספות ופירוש ר״ן לא קשה מידי שהם פירשו לאו דאורייתא רצה לומר אין הקטני למנות דאם אוכלין מן הפסח לא הוי במאכל שלא למנויו דלא אסר רחמנא אלא

ילקוט מפרשים החדש על מסכת סוטה

שם עובד כוכבים מקנין על ידו. ולכאורה מהכא משמע שלא כר"ת שהתיר לגר שישא א"א שבא עלי' בגיותו. עיין טור וקליעה סי"א: [יעב"ץ]

שם דאין זנות בבהמה. נ"ב נראה פשוט דאפי' לכהונה לא מפסלא והכי איתא נמי בהדיא ביבמות (נט ב) ע"ש: [יעב"ץ]

שם אמר רבא שלא כדרכה משכבי אשה כתיב. עיין במהרש"א שכתב לדברי התוס' בסמוך דלא חלק הכתוב בשום דוכתא בין ביאה כדרכה לביאה שלא"כ ואף בשפחה חרופה לא פטר רק בהעראה ולא שלא"כ. ולכאורה דבר תמוה כתב שהוא נגד סוגיא ערוכה ספ"ב דכריתות (דף י"א) דאיתא התם בהדיא דגבי שפחה חרופה פטור בין בהעראה ובין בשלא"כ דתרווייהו ממעטינן מדכתיב בי' שכבת זרע. וגם התוס' כ"כ ביבמות (דף נ"ה). אך מצאתי להרשב"א שכתב בחידושיו ליבמות שם דהאי סוגיא דכריתות לא אתיא רק אליבא דר' יהודה בס"פ ד' אחין דממעט משכבת זרע לגבי טומאת קרי העראה וגם שלא"כ ולדידיה ה"נ דממעט תרוייהו מש"ז דגבי ש"ח אבל לרבנן דלא ממעטי מש"ז דגבי טומאת קרי רק העראה ולא שלא"כ ה"ה דלא ממעטי שלא"כ משכבת זרע גבי שפחה חרופה ולדידהו חייב שלא"כ בש"ח. וכן הביאו בשעה"מ הל' א"ב וגם בספרי הרמב"ם איכא נוסחא דל"ג פטור שלא"כ בש"ח ומשמע דס"ל דחייב וא"ש לפמ"ש בה"ש אהא כרבנן. ולפ"ז נתיישבו גם דברי המהרש"א אדברי התוס' דלכאן: [מצפה איתן]

רש"י ד"ה זרע מחלל דליתניה. נ"ב דלית ליה: [מלא הרועים]

רש"י ד"ה לשקינא להבעל שלא כדרכה. עי' תוס' יבמות נ"ה. ולו"ד הנ"ל דככל הקנויים כן הקנוי הלזה. אלא שהביאה היתה שלא"כ ונוקי קרא למעוטי שאינה נבדקת. והקנוי על ביאה כדרכה וכן בנשיקה. להכי פריך שפיר למ"ד זו נשיקה מא"ל. שא"א לומר שאינה נבדקת עליה. א"כ מאי אהנו מיא. כיון דודאי לבעלה נאסרת בנשיקה וכ"ש באשת כהן דזונה היא ובמתניתין תנן דאשת כהן שותה: [אהל משה]

תוס' ד"ה אבל וכו' נראה דדוקא משתיה ממעט לה קרא אבל נאסרה ע"י בן תשע שנים ויום אחד וכו'. נ"ב יש להסתפק בדבריהם אי ר"ל דלא ממעט רק משתיה אבל מ"מ מקנין על ידו דנאסרה עליו ע"י קינוי וסתירה אף אם נסתרה עם קטן בן תשע או דילמא דהתורה מיעטה גם מקינוי והוי כסתירה בלא קינוי ואין נאסרה עליו כלל והא דכ' התוס' דנאסרת עליו היינו ע"י עידי טומאה ממש וקמ"ל דנאסרה על בעלה כמו דפוסל מן התרומה ומדברי הסמ"ע בסי' קע"ט שכתב דאין מקנין ע"י קטן אינו ראיה דאינו נאסרת ע"י כלל לענין שתיה אין נ"מ כלל אפילו ע"י גדול אינה שותה דאין לנו מי המרים כלל. די"ל דהסמ"ע אזיל בשיטת הרמב"ם דהך קטן היינו פחות מבן תשע דאין ביאתו ביאה כלל ואינה נאסרת כלל ע"י ואף אם באו עדי טומאה אבל התוס' דמפרשי קטן שהוא פחות מבן י"ג או דלא הביא ב' שערות שפיר יש לומר דהוי קינוי לענין איסור ולא מיעטיה קרא רק משתיה [ומד' התוס' ביבמות דף נ"ח ע"ב ד"ה ע"י גלגול נמי מוכח דמפרשים דמיירי בקטן בן תשע דביאתו ביאה רק דאינו בר עונשין ודלא כהרמב"ם וכמו שכתב הגרע"א ז"ל בגליון המשניות כאן באות י"ז אך קצת צ"ע דלא הזכיר גם מד' התוס' דלכאן דמוכח ג"כ בהדיא דלא ס"ל כדעת הרמב"ם ז"ל] וכמו בקטנה לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דנאסרה לבעלה ע"י קינוי וסתירה ורק דאינה שותה משום דאינה בת עונשין וגם שבועתה אינה שבועה כלל [ומיהו להביא ראיה מהרמב"ם לנידון דברי התוס' גבי קטן יש לדחות דהרמב"ם לשיטתו דמפרש איש ואשה דקרא היינו דיהי' נקרא איש לענין שכיבה כגון קטן שהוא בן תשע או קטנה שהיא בת ג' והלכך כל שהיא בת ג' נקראת אשה לענין זה ולכן קינויה קינוי והא דאינה שותה מלד שאינה בת עונשין אבל לדעת התוס' י"ל דהמיעוט הוא גם לענין קינוי דהרי בקרא איש כתיב ודו"ק] ובתשובה האריכותי בזה בעז"ה: [חשק שלמה]

שם בא"ד אע"פ שאינו איש. עי' גליון במתני' כ"ד א': [גליון מהרש"א]

תוס' ד"ה למעוטי וכו' דבזנות תלי'. עי' בס' זית רענן פ' נשא בילקוט דף ר"ה ע"ב ד"ה ולא ע"י בהמה וכו' שביאר כוונת דברי התוס' הללו: [ר' זאב וואלף]

תוס' סד"ה אלא כו' הכא מאי איצטריך למעוטי. נ"ב ומפי' רש"י משמע דס"ל לגמ' דמכאן יליף בכל מקום למעט נשיקה וא"כ לק"מ: [ר"ש מדעסויא]

דף כז ע"א

גמ' ואל ישא דומה זו עומדת בחזקת כשרות וזו אינה עומדת בחזקת כשרות. נ"ב קשה לי דהרי בש"ס (כתובות יג ע"ב) אף לדברי המכשיר בה פוסל בבתה איהי אית לה חזקת כשרות ואל תאמרנה מספק משא"כ בתה לית לה חזקת כשרות. וכאן אמרינן להיפך דהבת עומדת בחזקת כשרות והאם אינה עומדת בחזקת כשרות. ויש לחלק קצת דעל ידי הרוב שתולין בבעל נעשה החזקה כאן. משא"כ התם דבפנויה איירי ואין כאן רוב זה ובודאי הולד בא מאיש אחר רק לא ידעינן אם מכשר או מפסול. ועי' ב"ש אהע"ז סי' ד' ס"ק כ"ו שהביא בשם מהרי"ו דמאי דאמרינן בסוגיא כאן דאם היתה פרוצה ביותר חוששין לבנה דוקא לענין כהונה נאמר אבל לישראל אין לפסול הבנים משום חשש ממזרת אפי' פרוצה ביותר. ונעלם במחכ"ת סוגיא זו דבעי הש"ס לומר הטעם משום דידע הבעל זמן טבילתה ומשמר אותה. ואם רק לענין כהונה נאמר מה מועיל דהבעל משמר אותה בליל טבילתה. מ"מ אם זנתה בשאר פעמים לפסול לה. פוסלה מכהונה ובניה חללים אף אם בודאי נולדו מהבעל. וכבר תפסו הגאון נו"ב מהדו"ת אהע"ז סי' ב'. ועי' ג"כ (פסחים פז ע"ב) אמרינן שהבנים שהולידה אשת הושע להושע היו ספק ממזרים והקשה מהרש"ל שם הרי קי"ל רוב בעילות אחר הבעל ומ"ע הם ילדי זנונים. ותירץ רש"ל שם שאני הכא שהיה הושע זקן וכה"ג אין תולין בבעל ע"ש. ובאמת לא מצינו שום חילוק בפוסקים דבזקן אשתני דינא דאין תולין רוב הבעילות בו ועי' נו"ב מהדו"ק אהע"ז סי' ס"ט דאפי' בעלה חולה שיש בו סכנה תולין שנתעברה מבעלה אפי' לא הולידה בנים עד כה ע"ש. ואיך נחדש דין זה דבזקן לא אמרינן רוב בעילות בבעל. ונ"ל הא דקראם הפסוק ילדי זנונים משום דהיתה פרוצה ביותר. ובתשובה האריכותי: [מהר"ץ חיות]

שם כיון דפרוצה ביותר לא. נ"ב ע' שו"ת מהרי"ו סי' פ"ח כ' דהוא רק חששא בעלמא לכתחלה לישא בת פרוצה ביותר אבל לא הויא ספק ממזרת ממש ועוד מסופק שם דשמא הא דאסרינן בת פרוצה ביותר הוא רק לכהן וכשאמה אשת כהן דהוי כעין ס"ס דילמא ממזרת היא הבת ואת"ל דהיא מבעלה מ"מ אסורה לכהן דשמא זינתה אמה קודם שנתעברה מזאת הבת וא"כ כשבעלה בעלה אח"כ ונתעברה ממנו בזאת הבת ה"ל הבת חללה ואסורה לכהן עש"ה בארוכה ועי' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ל"א ות"ג סי' רי"ז: [גליוני הש"ס]

רש"י ד"ה דומה כו' לשון קלסה. נ"ב יחזקאל כ"ב ה': [ר"ש מדעסויא]

תוס' ד"ה דומה וכו' לא מיירי בדומה וכו' אפי' כנס יוציא. נ"ב דברים זרים הם התם לבעל ולבועל אסורה הכא לגבי אנשי דעלמא. מיהו איכא למימר דאסירא נמי אפי' לישראל ודהכא עלה טובה קמ"ל לכל אדם ומשום פריצות וחשדא ומי ס"ד שזונה אסורה להנשא עוד לגמרי אלא הכא במי שאינו מוצא אשה אחרת רק אחת משתי אלה עסקינן קמ"ל איזו משתיהן יותר שיבחר הרע במעוטו תדע דאפי' מופקרת מותרת איברא עבדינן ליה תקנתא שתנשא מההיא דהשולח (לח ב) אלא שיל"ד התם פנויה הוו כרם בא"א שהיתה דומה ממש שמא אה"נ אסורה לאדם שישאנה מאחר שמועדת לקלקל תחת בעלה יש לו לחוש שמא תזנה עוד תחתיו מיהא איסורא דאורייתא ודאי ליכא כדכתיב כי מצא בה ערות דבר וגו' וכתב לה וגו' ויצאה מביתו [והלכה] והיתה לאיש אחר אע"ג דלאו שפיר עבד כמש"ה או כי ימות ואמרי' עלה לפי שהכניס רשעה לתוך ביתו מיהו אם כנס יוציא מי שמעת לה: [יעב"ץ]

שם בא"ד דא"כ אפי' כנס יוציא. עי' ביאור דבריהם במל"מ פ' ט"ו מאסורי ביאה דין ב' ועי' בתשו' בן לב ספר א' בדף ס"ח ריש ע"ג. ועי' בב"ש סי' י"א ס"ק ט"ו: [גליון מהרש"א]

תוס' ד"ה אליבא דמ"ד וכו' שלא קבעה וסת. נ"ב דאל"ה קשיא ההיא דתנן הבא מן הדרך נשיהן להם בחזקת טהרה ואמרינן נמי התם בעלה מחשב ימי נדתה ובא עליה: [יעב"ץ]

תוס' ד"ה איש כו' אפי' רשב"ג דאמר כתובת אשה דאורייתא לאו ממש דאורייתא כו'. עיין ריטב"א בשם ר"י ורמב"ן שלהי כתובות: [מצפה איתן]

דף כז ע"ב

מתני' כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל שנאמר ונטמאה ונטמאה. הרא"ש בכתובות פ"א סי' ד': [שדה צופים]

שם מי יגלה עפר מעיניך. פי' היא התחיה וכ"מ בירושלמי פרק הרואה: [מצפה איתן]

שם שהיית אומר עתיד דור אחרון לטהר ככר שלישי שאין לו מקרא מה"ת שהוא טמא. נ"ב עיין רש"י שפי' דאין לנו לפסול שלישי רק מקל וחומר ודור אחרון פריך ליה לק"ו. ומכאן יש ראיה ברורה ומפורשת לשיטת הרמב"ם פ"ב מהל' ממרים הל"א דב"ד שדנו להורות באחת מן המדות שהתורה נדרשת ודנו כך. ועמד ב"ד שלאחריהם ונראה להם לסתור. הר"ז דן כפי מה שנראה בעיניהם ע"ש. ועי' מרן כ"מ שם. ומכאן ראיה ברורה דהרי ב"ד שטמאו ככר שלישי מכח הק"ו הוציא משפט חרוץ. ולא שמענו שיחלקו עליהם חכמי זמנם. ועד עתה נתקבל הדבר אצל כל בתי דיני ישראל. ובכל זאת אומר שעתיד דור אחרון לטהר ככר שלישי. ואיך הכא והעוז בידם. הלא אין ב"ד יוכל לבטל דברי ב"ד חברו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין. אלא ודאי שיטת הרמב"ם נכונה דכלל זה דאין ב"ד יכול לבטל לא נאמר רק בתקנות וגזרות אבל אם הוציאו דינים חדשים במדות שהתורה נדרשת אזי יוכלו האחרונים לבטל אף אם אינם גדולים בחכמה ובמנין: [מהר"ץ חיות]

שם ר"א בנו של ריה"ג כו' אלף אמה מגרש "ואלפים". נ"ב יש לגרוס והשאר: [ר"ש מדעסויא]

שם ועדיין הדבר שקול לו אני מצפה או כו'. עי' בגמרא (לא ע"א) דמפרש משום דלא בא"ל"ף איכא דמשמע הכי ומשמע הכי. ומשמע דהעיקר בא"ף כתיב הכא. וצ"ע דבכל דוכתא אזלינן בתר קרא וכ"ש הכא כיון דהכתיב לא בא"ף נמי איכא למשמע הכי כמו לו בוא"ו א"כ ודאי לנו ליזל אחר המקרא לו בוא"ו (ובמס' סופרים נמנה מקרא זה בין הכתובים בלמ"ד אל"ף ונקראין בלמ"ד וא"ו ע"ש) לכן היה נ"ל לפרש דמתני' ודאי ה"פ דאזלינן בתר הקרי בוא"ו אלא דמספקא לן פירושא. אם היא בערמותא אף כשיקטלני לו אני מצפה. או פירושו דרך בתמיה הן יקטלני וכי אפשר שאצפה לו אלא איני מצפה לו. והש"ס פריך ולחזי היכי כתיב כלומר כיון דכתיב בלמ"ד אל"ף. מכריע מן הכתוב הספק בקרא ונדרוש ליה לו איני מצפה. וממנו דבדכתיב בל"א נמי משמע הכי והכי וא"כ אין לעמוד לא מן הקרי ולא מן הכתיב לכן אמר עדיין הדבר שקול עד שדרשה ר"י בן הורקנוס. כנ"ל לפרש: [רד"ל]

שם והלא יהושע תלמיד תלמידך. עי' בפי' המשניות להרמב"ם שהרגיש למה בר"ע אמר תלמידך ועי' מה שתירץ בדוחק. ול"נ משום דר"ע תלמידיה דר' יהושע עצמו נמי היה כדאיתא ס"פ ראוהו ב"ד ובנדרים וכ"מ ובאדר"ן. לכן לא רצה ר"י לומר כן עליו לא להחזיק גדולה לעצמו נגד ריב"ז רבן. אבל ר"י בן הורקנוס לא תלמידו היה לכן קרא עליו תלמיד תלמידו של ריב"ז: [רד"ל]

רש"י ד"ה מיראה. נ"ב עיין ברש"י סוף פרקין: [ר"ש מדעסויא]

תוס' ד"ה דכתיב כו' בעי קרא כדכתיב והכי משמע בפ' ג' מינין כו'. עיין מ"ש תוס' לעיל (דף יט): [מצפה איתן]

תוס' ד"ה כשם ירושלמי המאוררים. ביאורו עי' במל"מ פ"ב מסוטה הל' י"ב ד"ה ודע שראיתי להתוס': [גליון מהרש"א]

שם בא"ד רמ"ח איברים שיש בה כו'. נ"ב עי' בכורות מ"ה א' דבאשה יש יותר ואולי משום דלא מטמאין באהל כדאיתא שם לא חשיב להו: [בן אריה]

שם בא"ד ע"כ ביאה וביאה שהיא מקבלת. נ"ב כגון שלא ידע אז הבעל דאל"כ אין מנוקה מעון כדאיתא בגמ' וכן מצאתי ברבה סדר נשא: [ר"ש מדעסויא]

שם בא"ד אני אומר עם אחרים נסתרה. נ"ב עי' בירושלמי דט"ס הוא וצ"ל עם אחרות זונה וע"ש במפרש שר"ל שהבעל זונה עם אחרות: [רי"א חבר]

שם בא"ד הוא מזיד והיא שוגגת כו' מזיד בה ואת אמרת כו'. נ"ב עי' כתובות ט' א' [א"ה דאמר שם דלא אסרוה יען היתה היא אנוסה אע"ג שהוא לא היה אנוס ע"ש בתוס' שם] ועי' מל"מ הל' סוטה פ"ב הי"ב ד"ה מפי השמועה כו' ובב"ש רסי' י"א סק"ג: [בן אריה]

שם בא"ד אפשר לומר מזיד בה. עי' כתובות ט' א' וכ"ת מעשה שהיה מ"מ לא אסרוה התם אונס הוה ועי' בב"ש ריש סי' י"א ובמל"מ הנ"ל: [גליון מהרש"א]

דף כח ע"א

גמ' ג' פעמים האמורים בפרשה אם נטמאה ונטמאה ונטמאה למאי הלכת' א' לבעל וא' לבועל וא' לתרומה. הרא"ש ביבמות פ"א סי' ד': [שדה צופים]

שם ת"ר שלש פעמים האמורים בפרשה אם נטמאה נטמאה ונטמאה. נ"ב צ"ל והיא נטמאה אם נטמאה ונטמאה: [מראה כהן]

שם א"ר ישמעאל ק"ו ומה גרושה. יבמות (דף סח): [מצפה איתן]

רש"י ד"ה בזמן שהאיש מנוקה שלא בא עליה. ולרמב"ם גם בביאת איסור על אחרת ועי' עליו במל"מ פ"ב הלכה ה' וברש"י לקמן מ"ז ב' ד"ה מנוקה מעון כסותר לכאן: [גליון מהרש"א]

רש"י ד"ה סוטה והוא הדין לשוגג. עי' ב"ש סי' י"א ס"ק ב' ועי' בפלתי בבית הספק: [גליון מהרש"א]

תוס' ד"ה מה ת"ל כו' כדמוכח פ"ק דיבמות כו'. נ"ב יעוי"ש בחידושי רשב"א וברמב"ם פ"א מהל' גירושין דין י"ג: [רב"פ תאומים]

הגהות וחדושי הרש"ש

קרא מש"ת. שכ' דלרבנן דר"י שם (לד ב) חייב בש"ת אשלא כדרכה. הביאו השעה"מ פ"ג מהל' א"ב ע"ש:

דף כז ע"א גמרא אלא אם נשא תני נמי בת דומה. ק"ל כיון דתני אם נשא תו לא איצטרך לשנויי דומה דהא אפי' ריו"ח מודה דאם כנס לא יוציא כמש"כ התוס': **תד"ה ר"א. וגבי יבם כתיב ועמד כו'.** תמיהני דהא איתא במו"ק (ס"ד כ"א) אלא מעתה ועמד ואמר כו' והתניא בין יושב כו' א"ל התם לא כתיב ויעמוד כו' וע"ש בתוס' דועמד ואמר ליסנא בעלמא הוא כמו עמדו וקדשו ע"ש וא"כ לק"מ מהתם וצ"ע:

פרק ה דף כז ע"ב **במשנה בו ביום כו'.** עפרש"י. וק"ל מדוע לא חשיב הכא כל הני דבפ"ה דידים. וי"ל דלא תני הכא אלא מה שדרשו מקראי. א"כ מה שדרש ר"ע לבד. והא דנקיט דרשה דר"י בן הורקנוס. משום דאמר עלה ר"י מי יגלה עפר כו' כמו שאמר על דרשת ר"ע: **שם ר"א בנו של ריה"ג אומר אלף כו'.** עתוי"ט. ועמש"כ עליו וע"ד התוס' דלקמן (ל ב) בעירובין (נא): **רש"י ד"ה שתי פעמים.** והאי דנקיט תרי מינייהו כו'. כצ"ל: **רד"ה מגרש.** פנויה כו' ומאילנות כו'. בב"ב (כד ב) מסיק לרבנן דאילנות עדיין ע"ש. ונראה לכאורה דה"ה בערי הלוים לר"א. אלא מדקאמר ואלפים אמה שדות וכרמים משמע דבאלף דמגרש אפי' כרמים דהיינו אילנות נמי לא: **רד"ה שקול.** משקלו שוה אינו מכריע לכאן ולכאן. כצ"ל: **תוס' ד"ה כשם. שהמים בודקין אותה על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת מבעלה לאחר הבועל כו'.** לכאורה קשה דהא אם בא עליה אחר שנאסרה עליו אפי' בשוגג דלא ידע תו אין המים בודקין אותה כלל כדאיתא בתוס' יבמות (נח) בד"ה ונקה. וי"ל דהכא מיירי דבשעת השקאה א"י אם בא עליה אחר שנסתרה או לא דבכה"ג בדקי לה כמש"כ התוס' שם: **בא"ד הוא מזיד והיא שוגגת כו' אפשר לומר מזיד בה ואת אמרת הכין.** עיין מל"מ בפ"ב מהל' סוטה הל"ב: **בהרע"ב ד"ה נטמאה.** ו' יתירה דבונטמאה שניה. ר"ל שניה שבמשנה אבל בקרא היא שלישית: **שם ד"ה רבי.** רבויי דקרא קדריש בין בובאו ובאו. אל תטעה בלשונו דלרבי דריש בדיקת הבועל מכפילת ובאו ובאו דומיא דאיסורו מכפילת נטמאה. דמוכח בגמרא דתלתא ובאו דריש רבי ג"כ לצואה ולעשיה ולידיעה. ובדיקת הבועל יליף מדכתיב בטן וירך:

דף כח ע"א גמרא ת"ש מדקתני סיפא ר"א שני פעמים כו' נטמאה ונטמאה כו'.

והשתייה שתתירה נמנעה שהרי יש בה עד כמו שבארנו:

פרק שני

א אשה [א]שקינא לה ונסתרה אין כופין אותה לשתות. אלא אם רצתה ואמרה הן נטמאתי תצא בלא כתובה ונאסרה על בעלה לעולם ואינה שותה. וכן אם אמרה איני טמאה ואיני שותה אין כופין אותה לשתות ותצא בלא כתובה. וכן אם אמר בעלה איני רוצה להשקותה או שבעלה בעלה אחר שנסתרה הרי זו אינה שותה ונוטלת כתובתה ויוצאה והיא אסורה [עליו] לעולם: **ב ואלו** הן הנשים שאינן ראויות לשתות אע"פ שהן רוצות לשתות ובעליהן רוצים להשקותן אלא יוצאות בלא כתובה משיבואו עידי סתירה אחר עידי קינוי ויאסרו על בעליהן לעולם. וחמש עשרה נשים הן ואלו הן. ארוסה. ושומרת יבם. וקטנה אשת הגדול. וגדולה אשת הקטן. ואשת אנדרוגינוס. ואשת הסומא. ואשת החגר או האלם. או מי שאינו שומע. או שהוא כרות יד. וכן החגרת. והאלמת. והסומא. וכרותת יד. ושאינה שומעת. כל אחת מאלו אינה ראויה לשתות: **ג ומניין** שאינה ראויה לשתות שנאמר אשר תשטה אשה תחת אישה. פרט לארוסה ושומרת יבם שאינה תחת אישה. אשה פרט לקטנה. תחת אישה פרט לאשת קטן. ונעלם מעיני איש פרט לאשת סומא. והעמיד הכהן את האשה פרט לחגרת. ונתן על כפיה פרט למי שאין לה כף או שהיתה עקומה או יבשה שאינה יכולה ליקח בה. ואפילו כפה אחת שנאמר כפיה. ואמרה האשה פרט לאלמת. ואמר אל האשה פרט למי שאינה שומעת. והרי הוא אומר אשר תשטה אשה תחת אישה עד שתהיה שלימה כמוהו והוא שלם כמותה. הא למדת שכל דבר שמעכב אותה מלשתות מעכב את הבעל מלהשקותה. וכל המעכב את הבעל מלהשקותה מום כמוהו מעכב אותה מלשתות: **ד קטנה** שהשיאה אביה אם זינתה ברצונה נאסרה על בעלה. [ב]לפיכך מקנין לה לא להשקותה אלא לפוסלה מכתובתה כמו שבארנו. אבל הקטנה בת מיאון אין מקנין לה שאין לה רצון להאסר על בעלה ואפילו היה כהן *לא נאסרה עליו:

א סמ"ג עשין נ"ו: ב טור אה"ע סי' קע"ו שם לשון העמוד וההשגה:

קינא

השגת הראב"ד

*לא נאסרה עליו. כתב הראב"ד ז"ל והלא אמרו פיתוי קטנה אונס הוא ועוד התראה לקטנה אינה התראה ואין לחלק בקטנה לענין פיתוי לומר קטנה בת מיאון אין לה רצון ויתן את הצער כמו אנוסה אלא כולן שוות להתפתות בקלות הדעת עכ"ל:

כסף משנה

פ"ב א אשה שקינא לה ונסתרה וכו' וכן אם אמרה איני טמאה ואיני שותה וכו'. מבואר במשנה פרק היה נוטל (דף כ'). ומה שכתב ותצא בלא כתובה יתבאר רפ"ג. ומה שכתב וכן אם אמר בעלה איני רוצה להשקותה או שבעלה בעלה אחר שנסתרה וכו'. משנה פרק ארוסה (דף כ"ד):

ב ואלו הן הנשים שאינן ראויות לשתות וכו' ואלו הן ארוסה ושומרת יבם. משנה ר"פ ארוסה: ומה שכתב וקטנה אשת הגדול וגדולה אשת הקטן ואשת אנדרוגינוס. נראה שהטעם משום דכתיב והביא האיש את אשתו איש לאפוקי קטן אשת לאפוקי קטנה ותו דרשי' איש ודאי לאפוקי אנדרוגינוס: ומה שכתב ואשת הסומא ואשת החגר או האלם וכו' או שהוא כרות יד וכן החגרת והאלמת והסומא וכרותת יד. בסוף פרק ארוסה (דף כ"ז): ומה שכתב מי שאינו שומע. שם במשנה ואלו ב"ד מקנים להם מי שנתחרש בעלה או נשתטה וכו' לא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מכתובתה ובברייתא בגמרא מייתי לה מקראי:

ג ומה שכתב הרי הוא אומר אשה תחת אישה עד שתהיה שלימה כמוהו והוא שלם כמותה. סוף פרק ארוסה וצריך טעם למה השמיט רבינו סוטה ושוטת:

ד קטנה שהשיאה אביה אם זינתה ברצונה נאסרה על בעלה וכו': כתב הראב"ד והלא אמרו פיתוי קטנה אונס הוא ועוד התראה לקטנה אינה התראה [שאין לה דעת אלא אם זינתה אסורה לבעלה כהן] ואין לחלק בין קטנה לקטנה לענין פיתוי וכו'. והרב המגיד בפ' ג' מאיסורי ביאה כתב ליישב זה ואח"כ כתב שמצא בירושלמי פרק קמא דסוטה ובפ"ב קטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה וסיים וכתב ומעתה צריכים אנו ראיה גמורה לדברי רבינו ובקשתיה ולא מצאתיה עכ"ל. ול"נ שהראיה שהביא ה"ה לדברי רבינו מההיא דפ"ק דכתובות (דף ח' ט') ראיה טובה היא וההיא דירושלמי לא מכרעא דאיכא למימר דס"ל לירושלמי כההיא דפ' ארבעה אחין וליתא מקמי ההיא דפרק קמא דכתובות וא"כ על מ"ש רבינו ממה שכתב בנדה (דף כ"ב) והיא לא נתפסה אסורה וכו' ואיזו שקידושיה וכו' מוכח בהדיא דדוקא קידושי טעות כגון קידושי קטנה דאין מעשיה כלום שהיא בת מיאון וכדפירש"י שם והכריחו התוס' דבקידושי קטנות נמי איירי הא בקידושי קטנות שאינם קידושי טעות כגון שקידשה אביה אסורה וזהו שחילק

רבינו

משנה למלך

פ"ב א וכן אם אמר בעלה וכו'. דין זה הוא משנה ר"פ ארוסה. ואני תמיה בדין זה דנהי דעיכוב השתייה בא ממנו מ"מ למה נוטלת כתובה דהא תנן בפרק המדיר (דף ע"ב.) ואלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית וכו' ואין ספק דאשת איש שנתייחדה עוברת על דת משה היא דהא קי"ל דיחוד אסור מן התורה וכדאיתא פ"ב דע"ז ואע"פ שרבינו בפכ"ב מהלכות איסורי ביאה דין ב' כתב ואיסור יחוד העריות מפי הקבלה זהו לפי סברתו דכל דבר שאינו מפורש בכתוב לא קרי ליה דבר תורה וה"ה שם העתיק סוגיא דע"ז דאמרינן ליחוד עריות מן התורה ועוד דאף דנימא דאין איסורו כי אם מדרבנן מ"מ פשיטא דלא גרע יחוד מראשה פרוע בקלתה דאליבא דכ"ע אין איסורו כי אם מדרבנן ואפ"ה יוצאה שלא בכתובה ובפ"ד דסוטה (דף כ"ה.) אמרינן איבעיא להו עוברת על דת צריכה התראה להפסידה כתובתה או אינה צריכה והוו בעו למיפשטה מכמה משניות דאינן שותות ואפ"ה מקנא להו למאי לאו לאפסודי כתובה ופירש"י שם לאפסודי כתובה ואי לאו דקני לא מפסדא אלמא צריכה התראה וזו עוברת על דת היא שנסתרה עם אחרים עד כאן. הרי לך מבואר דאשה שנתייחדה עם אחרים עוברת על דת היא. וראיתי להרב תה"ד סי' רמ"ב שכתב ככל אשר כתבנו יע"ש. וא"כ אשה זו שנסתרה אחר קינוי דנמצא דעברה על דת אחר התראה כי נמי בעלה אינו רוצה להשקותה אמאי נוטלת כתובה יאמר לה הבעל הן לו יהא שאת טהורה אני רוצה לגרשך לפי שעברת על דת אחר התראה ולא תטול כתובה ולדידי היה ראוי שאפילו ששתתה ונמצאת טהורה אם היה בעלה רוצה לגרשה לפי שעברה על דת ולא היתה נוטלת כתובה. ולא די לנו זה אלא שהוסיפו לומר דאפילו אם לא היה רוצה להשקותה או שבעלה בדרך שאינה יכולה לשתות דנוטלת כתובה ולא ידעתי למה מאחר שעברה על דת משה אחר התראה. וסבור הייתי לומר דכיון דקי"ל דבעינן התראה צריך שההתראה תהיה בשעת מעשה דומיא דכל התראות שנזכרו בתלמוד דבעינן שתהיה ההתראה בשעת מעשה וא"כ זו שנסתרה אי משום עוברת על דת בא להפסידה כתובה אינה מפסדת שהרי הקינוי שהוא ההתראה לא היה בשעת סתירה ומה שמפסדת כתובה הוא משום דנאסרה עליו מן הספק קודם שתייה מגזירת הכתוב וא"כ כל שעיכוב השתייה הנה זה בא ממנו אינה מפסדת וההיא דפ"ד דסוטה שכתבנו הכי מיתפרשא דאי אמרת בשלמא דצריכה התראה מש"ה מקנין לנשים שאינן ראויין לשתות כדי להפסידן כתובה ולאו משום דקינוי חשיב התראה אלא משום דכיון דקינא לה ונסתרה נאסרה עליו משום סוטה והפסידה כתובה אבל אי אמרינן דאינה צריכה התראה למה לי קינוי תיפוק ליה דמשעה שנסתרה הפסידה כתובה. אלא שכל זה אינו שהרי כתב המרדכי בפרק המדיר דלא בעינן התראה בשעת מעשה וא"כ הדרא קושיין לדוכתא דזו שקינא לה ונסתרה הפסידה כתובה משום דעברה על דת אחר התראה. וראיתי תשובה אחת למהר"ם והיא בתשובת הרשב"א סי' תתס"ו שכתב גבי עוברת על דת שמתרין בה בעדים הזהרי שלא תעבורי עוד ואם תעבורי עוד תפסיד כתובתיך ותצאי בלא כתובה ע"כ וכ"כ הרא"ש סוף כלל ל"ב וז"ל ומ"ש שהפסידה כתובה היינו דוקא כשהתרו בה תחלה אם תעברי על שבועתך תפסידי כתובתיך ע"כ. והן הן הדברים שכתבנו בשם רבו מהר"ם ז"ל וכ"כ הרא"ש באותו כלל סי' ח' יע"ש. א"כ נמצינו למדין דקינוי לא חשיב התראה להפסידה כתובתה מדין עוברת על דת שהרי אינו אומר לה שתפסיד כתובה אם תסתר. ובזה ניחא דכל שבעלה אינו רוצה להשקותה דנוטלת כתובה משום דאי משום עוברת על דת הרי לא התרה בה שאם תעבור תפסיד כתובה ואי משום דנאסרה עליו הרי היא רוצה לשתות ואם הוא אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובתה וההיא דפרק ארוסה יש ליישבה כדכתיבנא לעיל:

אך ראיתי בשה"ג פרק המדיר שכתב בשם ריא"ז וז"ל ונראה בעיני שאין צריך להתרות בהן ולהודיען שמפסידות כתובתן אלא אפילו אם התרו שלא ינהגו מנהגות הרעות הללו והן מחזיקות ברשען יוצאות בלא כתובה ע"כ. וכפי דברי ריא"ז הללו הדרא קושיין לדוכתא. וראיתי למהרש"ם שתפס דברי ריא"ז וכתב שדברי הרא"ש לאו בדוקא. הן אמת שהדבר קשה בעיני שהרב והתלמיד בסגנון אחד יאמרו דבריהם שלא בדקדוק מ"מ מסתייה דרב גובריה אמרה וא"כ הדרא קושיין לדוכתה:

והנראה אצלי לבירורן של דברים הוא זה דכל אותן ששנינו בפרק המדיר ביוצאות בלא כתובה לאו משום דאינהו עבוד איסור דלא מצינו בשום מקום דאם האשה אכלה חלב ודם שתצא בלא כתובה אלא דעוברת על דת דוקא שמכשלת את בעלה ונודרת ואינה מקיימת משום דקי"ל בעון נדרים בנים מתים אבל משום איסורא דידה לא היתה מפסדת כתובה וכמ"ש הרא"ש כלל ל"ב סי' ח' יע"ש. ודת יהודית שיוצאה בלא כתובה התם לאו משום איסורא דידה הוא אלא כיון שעשתה דבר פריצות אימור זונה היא וזינתה תחתיו ומש"ה הפסידה כתובתה לא משום האיסור עצמו ולפיכך בהתברר לנו דאשה זו שעברה על דת יהודית טהורה היא ואין בה עון אשר חטא כגון ע"י שתיית מי סוטה פשיטא דאינה מפסדת כתובה שהרי לפי שעשתה איסור לא מפני זה תפסיד כתובתה. ומש"ה בכי שבעלה אינו רוצה להשקותה והיא אומרת שרוצה לשתות ולברר שהיא טהורה והוא אינו רוצה לברר אינה מפסדת כתובה וזה נ"ל שהוא אמיתתן של דברים. ואותם התירוצים שכתבנו לעיל מלבד מה שדחינו אותם דהם דלא כהלכתא עוד יש לדחות אותם דהכי תיקשי דאמאי בפ"ד דסוטה כשנסתפקו אי עוברת על דת צריכה התראה או לא אמאי לא פשטוה ממתניתין דקתני דמי שבעלה אינו רוצה להשקותה דנוטלת כתובה ואם איתא דכל עוברת על דת לא בעיא התראה אמאי נוטלת וכי משום דקינא לה תעדיף כחה דנהי שכתבנו דקינוי לא חשיבא התראה אי משום דאינו בשעת מעשה ואי משום דלא אמר שתפסיד כתובה בעוברת מ"מ כפי הצד דלא בעיא התראה א"כ דל מהכא קינוי תיפוק ליה דמפסדת כתובה משום עוברת על דת אלא ודאי כדכתיבנא דנהי שאם לא היה קינוי היתה מפסדת כתובה משום פריצותא ולא היה יכול להתברר משום דאינה שותה אא"כ קדם קינוי אבל כל שקדם קינוי והיא אומרת שהיא טהורה ורוצה לשתות אם הבעל מעכב השתייה נוטלת כתובתה: ודע דהא דאמרינן שאם אמר שאינו רוצה להשקותה דאינה שותה ונוטלת כתובתה מכי אמר שאינו רוצה להשקותה שוב אינו יכול להשקותה וזה נלמד מההיא דאמרינן בפרק האשה רבה (דף ל"ה.) מאי איריא בא עליה אפילו נתן לה גט ואפילו אמר אין אני משקה. הרי מוכח מכאן מכי אמר שאינו רוצה להשקותה שוב אינו יכול להשקותה. והתוספות הקשו דמנ"ל דכשאומר איני רוצה להשקותה דשוב אינו יכול להשקותה ותירצו בשם ר"י דיש להוכיח קצת דקתני איני משקה במתני' דסוטה בהדי הנהו דמנחותיהן נשרפות שאין ראויות עוד לשתות ע"כ: **או** שבעלה בעלה אחר שנסתרה וכו'. (*עיין בדברי הרב המחבר לקמן בפרקין דין ח':)

ב וקטנה אשת הגדול וכו'. (א"ה עיין כ"מ שכתב הטעם דכתיב והביא האיש וכו'. ולא ידעתי למה הוצרך לזה דהא רבינו עצמו בהלכה ג' מפרש שנלמד מפסוק אשה תחת אישה ועיין תי"ט ספ"ד שהקשה על דרשא ואמר אל האשה פרט למי שאינה שומעת שכתב רבינו מנין לו דבגמרא ת"ר איש איש לרבות אשת חרש כו' שב"ד מקנין לה כו' עכ"ל ולק"מ. דשם איירי בחרש שאינו שומע ואינו מדבר ורבינו איירי שאינו שומע אבל מדבר וקינא לה ע"י עצמו אפ"ה אינו משקה אותה. ומ"ש מנין לו דרשה זו בספרי איתא הובא בילקוט):

ד קטנה שהשיאה אביה כו'. (*א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל פי"א מהלכות אישות דין ה' ד"ה הן אמת):

נשואה

מגדל עוז

פ"ב א ג אשה שקינא לה ונסתרה עד מעכב אותה מלשתות. פרק ארוסה ושומרת יבם (דף כ"ד):

ד קטנה שהשיאה אביה כו' אבל הקטנה בת מיאון עד לא נאסרה עליו. פרק ב"ש (דף ק"ט) ופרק חרש (דף קי"ג) ופרק ארוסה ושומרת יבם (דף כ"ד) ובירושלמי: **כתב הראב"ד** ז"ל והלא אמרו פיתוי קטנה אונס וכו': **ואני אומר** כבר הוכחתי זה פרק שלישי דאישות ומשנתנו היא ג"כ

ביבמות

מסורת הש"ס עם הוספות

א) סנהדרין דף נב:, ב) לקמן מה., ג) שבת קל:, ד) [וע"ע תוס' ערכין ג. ד"ה למעוטי], ה) נדה מה., ו) ועי' תוס' יבמות סח. ד"ה קניא, ז) [דף ו:].

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אומר וכו' דין הוא שתזכה בשיור שאינו וכו' כדמשמע בפ' התקבל דפריך:

◆

גליון הש"ס

גמ' תרתי מה טעם קאמר. כעין זה ביצה דף יד ע"א בבא מליעא דף יד ע"א: שם מדעת דידה. עיין לעיל דף ה ע"א תוס' ד"ה שכן ישנן בע"כ:

◆

תורה אור השלם

א) וְאִם לִבְנוֹ יִיעָדֶנָּה כְּמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה לָּהּ: [שמות כא, ט]

ב) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אֵשֶׁת אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ מוֹת יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאָפֶת: [ויקרא כ, י]

ג) אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר לֹא יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לְמָכְרָהּ בְּבִגְדוֹ בָהּ: [שמות כא, ח]

מי שאני ולרב נחמן בר יצחק דאמר אפילו לרבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לקידושין ניתנו במאי מוקים לה כרבי אליעזר דאמר לשפחות אחר שפחות הוא דלא מצי מזבין לה אבל לשפחות אחר אישות מצי מזבין לה בעי ריש לקיש מהו שמייעד[א] אדם לבנו קטן[א] בנו אמר רחמנא בנו כל דהו או דילמא בנו דומיא דידיה מה הוא גדול אף בנו גדול אמר רבי זירא תא שמע [ב]איש[ב] [א]פרט לקטן אשר ינאף את אשת איש [ב]פרט לאשת קטן ואי אמרת מייעד אם כן מצינו אישות לקטן[ג] ואלא מאי אינו מייעד אמאי קא ממעט ליה קרא תיפשוט מינה דמייעד אמר רב אשי [ג]הכא ביבם בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו עסקינן דמדאורייתא חזיא[ג] ליה[ד] מהו דתימא כיון דמדאורייתא חזיא[ה] ליה וביאתו ביאה הבא עליה מתחייב באשת איש קמ"ל מאי הוי עלה תא שמע אמר[ו] ר' אייבו א"ר ינאי [ד]אין יעוד אלא בגדול אין יעוד אלא מדעת [ה]תרתי מה טעם קאמר מה טעם אין יעוד אלא בגדול לפי שאין יעוד אלא מדעת ואיבעית אימא מאי מדעת [ה]מדעת דידה דתני אביי[ו] בריה דרבי אבהו [ג]אשר לא יעדה מלמד שצריך ליעדה[ז] הוא תני לה והוא אמר לה בקידושי יעוד ואליבא דרבי יוסי ברבי יהודה [ו]דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו רב נחמן בר יצחק אמר אפילו תימא לקידושין ניתנו [י]שאני הכא דאמר רחמנא יעדה מאי ר' יוסי בר' יהודה דתניא יעדה והפדה צריך שיהא שהות ביום כדי פדייה מכאן א"ר יוסי ברבי יהודה אם יש שהות ביום כדי לעשות עמו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלמא קסבר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו רב נחמן בר יצחק אמר [ז]אפילו תימא לקידושין ניתנו שאני הכא דאמר רחמנא והפדה: אמר רבא אמר רב נחמן [ח]אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך מדרבי יוסי ברבי יהודה לאו אמר רבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו וכי משייר בה שוה פרוטה הוו קידושי הכא נמי ל"ש ואמר רבא א"ר נחמן [ט]המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדרבי יוסי ברבי יהודה לאו אמר רבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו האי הלואה היא והיא גופא משכון היא

וכי

מי שאני. כיון דנישואין דאורייתא נינהו נפקא לגמרי מרשותיה: **ולרב נחמן דאמר.** לקמן לר' יוסי בר' יהודה נמי במעות הראשונות היא מתקדשת דקידושין דאב נינהו במאי מוקי לה ואפילו אירוסין עושה היכי הדר מזבין לה: **מוקי לה כרבי אליעזר.** גרסינן: **דאמר לשפחות אחר שפחות כו'.** דקדריש כיון שבגד בה ועד השתא מהדרינן לאוקמה דלא כרבי אליעזר משום דשמותי הוא[ג]: **אמאי ממעט ליה קרא.** הואיל וליתא: **תפשוט דמייעד.** ומיהו מיעטה קרא ממיתה: **דמדאוריית' חזיא ליה.** כלומר זקוקה לו בלאותה[כ] ביאה לכל דבר וקנאה ליורשה כדתנן (נדה דף מה.) בן תשע שבא על יבמתו קנאה: **תרתי.** הא חד הוא כיון דאין יעוד אלא מדעת פשיטא דאין יעוד אלא בגדול: **שצריך ליעדה[ט].** גרסי': **הוא תני לה והוא אמר לה.** הוא תני [י]למתניתין והוא אמר בה מנפשיה והאי[כ] טעמא דהאי צריך ליעדה רבי יוסי ברבי יהודה היא דאמר מעות הראשונות שקבל האב לאו לקידושין ניתנו ואין יעוד אלא בפרוטה שעליה לפיכך אין דעת האב בהן מתחילה ואם אינו מודיעה שתקבל עליה אין כאן קידושין: **לקידושין ניתנו.** ונפקא מינה דהוה ליה מכר את בתו לאישות ואם יעדה ונתארמלה שוב אין מוכרה לשפחות לרבי עקיבא: **שאני הכא.** דכתי' לשון יעדה למידרשה לשון דיעה[ל]: **יעדה והפדה.** ואין[מ] יעידה אלא במקום פדייה שאם בא לייעדה בסוף שש צריך שיהא שהות ביום שאם תבוא לחשבון גרעונה דיהא עליה גרעון של פרוטה: **מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו.** דאי קבל אב ע"מ להתייעד וקידושי יעוד תלויין באב אף על גב דליכא שהות נמי כיון דאמר בתוך שש תתייעד לי הוה ליה יעוד למפרע משעת מכירה:

וכי

במאי מוקי לה כרבי אליעזר. פי' בקונטרס ועד השתא מהדרינן לאוקומי דלא כרבי אליעזר דשמותי הוא לפי' ר"ת דגריס הכא במאי מוקי לה כר' עקיבא נ"ל דעד השתא מהדר לאוקומי כרבי אליעזר משום דרבנן דר' שמעון קיימי כוותיה דאמרי אבל לא לשפחות אחר אישות ור' שמעון נמי הכי אית ליה אלא שמוסיף עוד אבל לא[י] לשפחות אחר שפחות:

איש פרט לקטן. ואף על גב דקטן לאו בר עונשין הוא מ"מ איצטריך קרא למעוטי דקס"ד שיהא נהרג כיון שהאשה נהרגת על ידו[ד]:

ומדאורייתא חזיא ליה. פי' בקונטרס דזקוקה לו וביאתו ביאה לכל דבר וקנאה ליורשה וליטמא לה כדתנן (נדה דף מה.) בן ט' שבא על יבמתו קנאה וקשה דזה אינו אלא מדרבנן ולפוסלה מן האחין כדתנן בהאשה רבה (יבמות דף צו:) עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול אבל ליורשה ולשאר דברים לא הויא כאשתו ולכן נ"ל דמדאורייתא חזיא ליה בעלמא כגון שהיה היבם גדול וקטן זה ביאתו ביאה כלומר שאם בא על אחת מכל עריות שבתורה מומתים על ידו[ס] מהו דתימא הואיל ומדאורייתא כו' כלומר אי לאו האי קרא דמעטיה ה"א מדאורייתא חשובה כאשתו קמ"ל שאינו קונה אותה אלא מדרבנן כדאמרינן בעלמא (שם) עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול[י]:

תרתי. פי' בקונטרס הא בהא תליא כלומר חדא מילתא היא דכיון שאין יעוד אלא מדעת פשיטא דאין יעוד מועיל אלא בגדול שהרי קטן לא מצי לשווי שליח לקדש וה"ר אלחנן פי' תרתי כלומר דסתרן אהדדי דרישא דאמרי' אין יעוד אלא בגדול משמע אפילו שלא מדעת מהני והדר אמרינן אין יעוד אלא מדעת משמע אבל שלא מדעת לא מהני:

אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך מדר' יוסי. תימה מאי אתא לאשמועינן פשיטא למה לא תתקדש אפילו היה אומר תן מנה לפלוני ותתקדש בתי לך היתה מקודשת מדין ערב כדלעיל (דף ז.) כ"ש שאמר לבתו וכי תימא דהכא לא שייך דין ערבות דהא לא דיבר למקדש א"כ לר' יוסי בר' יהודה דאמר דמקודשת בפרוטה אחרונה אטו נילף מינה דאם לא אמר כלום לא לבת ולא למקדש תהא מקודשת אלא ע"כ המכירה חשובה כאילו אמר אביה לבת התקדשי ביעוד א"כ המכירה נמי תחשב כאילו אמר למקדש וי"ל דלא הוי לא כאומר לו ולא כאומר לה אלא הכי מוכיח ע"כ קטנה יש לה יד לקבל קידושין מדאשכחן גבי יעוד דאמר רחמנא שתייעד[ס] על ידי עצמה שאם לא היה מועיל בעלמא כשנותן לה רשות להתקדש מדעת ע"י עצמה לא היה אומר הכתוב שיהיה מועיל לענין יעוד וא"ת היאך היא מתקדשת באומר לה צאי וקבלי קידושיך והלא קטן לית ליה זכייה מן התורה כדמשמע פ"ק דב"מ (דף יב.) דקטנה אין לה יד לזכות בעצמה ואמרינן דמציאת הקטן[ע] לר' יוסי אין בו גזל גמור אלא מדבריהם בשלמא גבי יעוד דהתם דין הוא שתזכה (א) בשאר שאינו אלא מחילת שיעבוד בעלמא וי"ל דבדעת אחרת מקנה לה יש לה זכייה מדאורייתא כדמשמע בפ' [האומר] (גיטין סה.) דפריך לרב חסדא דאמר אחד זה ואחד זה קונה[פ] לעצמו ואינו זוכה לאחרים מההיא דאומר אדם לעבדו ולשפחתו העברים הילך מעות הללו ופדה מהן מעשר שני ושפחה עברית קטנה היא ודחי בעלין שאינו נקוב דרבנן מכלל שהיה רוצה להוכיח שזכה[צ] אפילו לאחרים מן התורה:

במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדר' יוסי בר' יהודה. אין לפרש דמיירי במשכון שלא בשעת הלואה דקני לה מדרבי יצחק דאם כן היה לו להביא כאן דרבי יצחק כמו שמביא לעיל (דף ח:) גבי קידשה במשכון מקודשת ולעיל היה לו להביא דרבי יוסי ברבי יהודה אלא אפי' במשכון בשעת הלואה איירי ואפי' אין מחזיר לה משכון אלא שמוחל לה את המלוה ואע"פ שהמשכון בידו דהא המקדש במלוה שיש עליה משכון קאמר ולא המקדש במשכון וא"ת כיון דמקדש בהנאת מחילת מלוה אפילו בלא משכון אמרי' דמקודשת לעיל[ר] ולמה אנו צריכין ללמוד מר' יוסי וי"ל דהיכא דליכא משכון גרוע טפי דס"ד דלא סמכה דעתה כיון שאינו מחזיר לה משכון קמ"ל מילתא דרבי יוסי דמקודשת וא"ת היכי נילף מרבי יוסי ברבי יהודה מיעוד והלא ביעוד מחזיר לה המשכון היינו גופה דהא גופה משכון היא והכא אין מחזיר לה משכון וי"ל דפשיטא ליה דלאו עיקר היעוד בחזרת משכון אלא מחמת מחילת שיעבוד המלוה לחוד ונ"ל לדקדק דקסבר ר' יוסי בר' יהודה דעבד עברי אין גופו קנוי דאי גופו קנוי מה ענין זה אצל מלוה שיש עליה משכון אין כאן מלוה כלל אלא מקדשה בהקנאת גופה לעצמה ומיהו י"ל דע"כ לא בהקנאת גופה שהיא קנויה לו מקדשה דאם כן איך תקדש[ק] בלא שטר שחרור ובלא הפקר:

משל

עין משפט נר מצוה

קפד א מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הלכה יח:

קפה ב ג מיי' שם פ"ג הלכה א:

קפו ד מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה ז:

קפז ה ו מיי' שם הלכה ח:

קפח ז מיי' שם הל' ז:

קפט ח מיי' פ"ג מהל' אישות הל' יד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לז סעיף ז:

קצ ט מיי' פ"ה מהל' אישות הל' יד סמג שם טוש"ע אה"ע סימן כח סעיף יא:

◆

ליקוטי רש"י

פרט לאשת קטן. אשמעינן דקטן אין לו קדושין [סנהדרין נב:]. תרתי. שני דברים יש כאן לא זה דומה לזה [ביצה יד. עיי' תוס' כאן].

◆

הגהות וציונים

א] דפו"ס שייעד, וכ"ה בראשונים וכת"י: ב] בדפו"ס וכמה כת"י נוסף אמר ליה אביי, וברמב"ן יבמות צו ע"א מביא אוקימתא דרב אשי בשם אביי: ג] ג' הרמב"ן שם קניא, וע"ש הנ"מ בין הגרסאות לדינא (חשק שלמה): ד] בדפו"ס וכמה כת"י נוסף וביאתו ביאה: ה] [צ"ל דאמר] (גליון): ו] צ"ל אביי (אחרונים מובאים בילקו"מ, וכ"ה בדפו"ס): ז] צ"ל לידעה (רש"ש והגר"א חבר עיי"ש, וכ"ה בדפוס קושטא): ח] צ"ל וביאתו כ"ה בתוס' (באה"מ, וכן העתיק הרמב"ן ביבמות, וכ"ה בדפו"ס וכת"י): ט] כת"י לוידעה, וכן בסמוך. עיין אות ז: י] דפו"ס הוא תני לה להא מתני' (ונדצ"ל מתניתא): כ] צ"ל האי (רש"ש, וכ"ה בדפו"ס): ל] דפו"ס לשון ידיעה, ועי' מהרש"ל: מ] צ"ל אין (רש"ש, וכ"ה בדפו"ס): נ] "אבל" "לא" יש למחוק (רש"ש): ס] צ"ל שתתייעד (באה"מ): ע] יש להוסיף אפילו (רש"ש, וכ"ה ברא"ש ובתוס' הרא"ש): פ] צ"ל לעצמו (רש"ש, וכ"ה בתוס' הרא"ש): צ] צ"ל שזוכה (רש"ש, וכן בתוס' הרא"ש): ק] צ"ל שהיא זוכה (באה"מ): ר] צ"ל תתקדש (באה"מ):

סוטה דף כז

כל פנים מ״ש דביבמה הו״ל מנוקה מעון בבא עלי׳ ביאה גרוע׳ כיון דחז״ל תקנו מאמר וחופה הו״ל אינו מנוקה מעון אך הר״מ הו״ל לפרש דינים אלו ע״ש בסוגי׳ ובתוס׳ אם נאמר דהסוגי׳ קאי אליבא דרב המנונא דש״י שזינתה אסור׳ על היבם וע״כ צריך קרא למעט וע״ז מקשה בש״ס דכוותי׳ גבי ש״י היינו דלא קדמה שכיבת הבעל ול״מ מה שאחיו בעל עי׳ בתוס׳ ביבמות שם וע״ז מתרץ בבא עלי׳ בב״א לרב ולשמואל כפי השו״ט ע״ש.

ולכאורה הי׳ יכול לתרץ בפשיטות דבא עלי׳ בלא עדים ועיין באהע״ז ס״ו ובמל״מ הל׳ יבום ובתוס׳ קידושין דיבום בלא עדים אינו קונה כלל כקידושין בלא עדים וא״כ בכהאי גוונא קדמה שכיבת הבעל דהיינו היבם מכל מקום לאו אשתו היא ומיעטו קרא. אך באמת נ״פ כמו דקיימא לן בקינוי וסתירה שמשקה אותה דוק׳ ע״י עדים ובלא עדים ע״י עצמו אינו משקה אם כן אפילו בלא מיעט קרא לא הי׳ משקה ארוסה וש״י מחמת שצריך שתקדים ואינה בחזקת בעולה ואי דהוא או אפילו שניהם מודים שנבעלה (להשקות) אינם נאמנים אלא עפ״י עדים להשקות ולא עפ״י עצמו רק בנשואה ממילא הוי בחזקת שנבעלה וזה פשוט. אך אפשר לומר קודם קינוי וסתירה אם ארוס אומר שבעלה או ש״י והיבם אומר שבעל׳ ואז אין נ״מ כלל לענין קינוי וסתירה ואח״ז כשהי׳ קינוי וסתירה אפשר דסומכין על דבריהם להשקותה כיון דאז היו נאמנים והוי כהאי דאיסור הוחזק בע״א כיון דאז לא הי׳ נ״מ למלקות ולשום דבר והדברים עתיקין ובאתי כאן רק לעורר ישמע חכם וכו׳. גם לומר כיון דביבום בעינן עדים צריכים גם הם שיראו העדי׳ כמו שמבואר באהע״ז סי׳ מ״ב אם כן העדי׳ שראו והם לא ראו אינה אשתו ומכל מקום קדמה שכיב׳ בעל ז״א דביבום א״צ שיראו הם את העדים כיון דאפילו שוגג מהני וא״צ כוונה ובזה אינו דומה לקידושין והדברים ארוכים ואין כאן מקומו. ואם קינא לארוסתו ונסתר׳ ואח״ז נשאה ובא עלי׳ ג״כ אין משקה אותה חדא דאינו מנוקה מעון ועוד כיון דהסתירה הי׳ בעודה ארוסה לא הוי תחת אישה אך ביבמות שם מבוא׳ כיון דהשקאה היא לאחר הנשואין הוי שפיר תחת אישך ע״ש בתוס׳ אך אינו מנוקה מעון. אך אם לא בא עלי׳ משנשאת רק חופה לא הוי קדמה שכיבת בעל וכו׳. ואף אם בא עלי׳ בב״א מכל מקום אינו מנוקה מעון לדעת הר״מ ע״כ כ׳ הר״מ כאן דוקא אם קינא לארוסתו ונסתרה אחר שנשאת משקין אותה כי הסתירה בשעת ארוסה אין משקין אותה אפילו לאחר הנשואין מטעמים הנ״ל.

ומבואר בר״מ דאם קינא מש״י וכנסה ונסתרה דמשקה אות׳. וזה מבואר ג״כ בש״ס דקינוי של ארוסה מועיל על אחר הנשואין וכן ש״י עיין בתוס׳ שם ונראה דאפשר דהקינוי אינו מועיל רק אם בעת הקינוי הי׳ הסתירה והיתה נאסרה הו״ל שפיר קינוי אבל אם מקנא ובשעת הקינוי אם זינתה לא היתה נאסרת עליו אין זה קינוי כלל אם כן בש״י אם קינא לה אין זה מועיל כיון דאם השתא זינתה אינה נאסרת עליו כמו המקנא לפנויה. והר״מ איירי בש״י שבא עלי׳ כמ״ש לעיל דנאסרת אך אין משקה אותה מכל מקום מועיל הקינוי על אח״כ אבל בש״י אם לא בא עלי׳ כלל אפשר דאין מועיל כלל הקינוי כיון דפסקינן דש״י שזינתה אינה נאסרת כלל כנ״ל ולא הבאתיו בכור הבחינ׳ ועיין בתוס׳ בשם הירושלמי ולא עיינתי בזה ובאתי רק לעורר.

אוצר החכמה

(הח׳) קטנה אשת הגדול כת׳ הר״מ דאין משקה אותה דכתיב אשה פרט לקטנה וכו׳. והר״מ לשיטתי׳ כאן דקטנה שזינתה ברצון נאסרה על בעלה וכבר השיגו עליו רוב הראשונים והראב״ד שם וסביר׳ להו דפיתוי קטנה אונס הוא ואינה נאסרת כלל ועיין בדברי הראב״ד דכת׳ דאין התראה לקטנה כלל נראה לפי דבריו אם קנא לה בקטנותה אף דנסתרה בגדלותה אינה שותה דהקינוי לא הוי קינוי כלל דאין התראה לקטן. וגם לפמ״ש לעיל כיון דלא נאסרה עתה לא הוי קינוי כלל אך יש לחלק על כל פנים לדעת הר״מ דיש התראה לקטן ונאסרת וא״כ נהי דאינה שותה בקטנותה מגזירת הכתוב אבל מועיל הקינוי אם נסתרה בגדלות׳ שותה ולדברי הראב״ד אין כאן קינוי כלל ואם גדלה ונסתרה בקינוי זה אינה שותה דאין התראה לקטן וק״ל.

(הט׳) גדולה אשת הקטן כ״כ הר״מ ואיתמעט תחת אישה פרט לאשת קטן ולכאורה צריך עיון ל״ל מיעוט הא קטן שקידש או שנשא א״צ גט דאין קידושיו כלום כמבואר בר״מ פ״ד מה״א ובש״ע אהע״ז סי׳ מ״ג אם כן אינה א״א כלל ולמה צריך מיעוט דאינה שותה וגם למה נאסרה על בעלה כמ״ש הר״מ. והנה לדעת מהר״י ברזילי דקטן שקידש לו אביו אשה מקודשת ניחא דהתורה הצריכה למעט ועיין באחרונים שפלפלו דאפשר קטן קונה בביאה והדברים עתיקין אבל דעת הר״מ דקטן אין קידושיו כלום בשום ענין למה הוצרך הר״מ להביא מיעוט דאינה שותה ואפשר לומר דמשכחת אשת קטן בקטן שבא על יבמתו עיין בסוגי׳ דקידושין גבי יעוד דדעת רש״י דהוי אשתו לכל דבר ועיין בר״מ בהל׳ יבום אם כן אפשר הר״מ ס״ל ג״כ הכי וצריך מיעוט. אך מכל מקום קשה כיון דהבא על אשת קטן אפילו ביבם קטן שבא על יבמתו מכל מקום אינו ח״מ דאשת איש פרט לקטן ע״ש בקידושין וכן כת׳ הר״מ פ״ג מהלכ׳ א״ב אם כן לא הוי ערוה רק ח״ל וקידושין של אחר תופסין בה דילפינן מהיקש׳ דר״י עיין באחרונים והר״מ פוסק דלא כר׳ המנונ׳ ופוסק דש״י שזינתה לא נאסרה אף דמספק קידושין תופסין ולא בודאי אם כן כאן מה שבא עלי׳ לא הוסיף כלום כיון דאין ח״מ על ביאתו אם כן לא נאסר׳ עליו כלל עי׳ בסוטה דף י״ח אם כן כיון דלא נאסרה אינה שותה ול״ל מיעוט.

והנה הר״מ כ׳ כאן דאינה שותה ונאסרה על בעלה צ״ע למה נאסרה אפילו מיירי ביבם קטן שבא על יבמתו עי׳ באחרונים וצ״ע ותמה אני ג״כ שלא עמדו בזה נ״כ של רבינו לפרש לנו כוונתו. ואם קינוי של הקטן מועיל על סתירה לאחר שהגדיל ובעל דנעשו קדושין אם לא היה כלל קידושין בודאי אין הקינוי קינוי כמו שמקנ׳ לפנוי׳ ל״מ אחר הנשואין אך אם יש צד קידושין כמ״ש כבר כתבנו דאפשר לא הוי קינוי כיון דאם זינתה עתה אינה נאסרת ולפמ״ש אינה נאסרת כלל וג״כ לשיטת הראב״ד דאין התראה לקטן אפשר דג״כ אין התראתו כלום ובאתי רק לעורר.

(היוד) אשת אנדרוגינוס אינה שותה ג״כ כת׳ הר״מ דאיתמעט מאישה פרט לאנדרוגינוס שאינו איש והנה אשת טומטום א״צ מיעוט דלא הוי בן ביאה כלל אפילו ביציו מחוץ כמו שמבואר כ״פ אם כן לא קדמה שכיבת בעל אך אנדרוגינוס צריך מיעוט דבן ביאה הוא ואנדרוגינוס נושא כמו שמבואר בר״מ פ״א מהלכות א״ב. אך קשה כמו שהקשו כמה פעמים בש״ס איצטריך קרא למעוטי ספיק׳ והר״מ פסק בהלכות אישות ובה׳ א״ב דאנדרוגינוס הוא ספק איש ספק אשה ובכ״מ מספרו פוסק כן ומובא כמה פעמים בחיבור זה אם כן בלאו הכי מספיקא אינה שותה למחוק ש״ש מספק. אך אפשר לומר כיון דגבי סוטה כל השקאה גזרה התורה על ספק אם כן אפילו הרבה ספיקות הוא בכלל ספק כמו ברה״י כל שאתה יכול לרבות ס״ס מכל מקום טמא כיון דהתור׳ טמא׳ הספק אם כן ה״נ מספק שניתוסף עוד ספק היו משקין ע״כ צריך קרא למעט. וגם מ״ש הר״מ דאינה שותה ונאסרה ג״כ לכאור׳ צ״ע דה״ל ספק ספיקא ספק אשה ספק לא נטמאה ואי דהרבה ספיקות טמא ברה״י אינו דומה לשם עי׳ בטהרות אך ספק ספיק׳ זה הוי בתרי גופי לא אמרינן וגם לא נודע כאחד עי׳ ביו״ד סי׳ ק״י והם ענינים ארוכים ועמוקים ובאתי רק לרמוז ישמע חכם וכו׳.

ואשת חרש או חרשת מעיקרא בעת הקידושין כיון דאין קידושין מן התורה רק מדרבנן בודאי אינה שותה וא״צ

סוטה דף כז

במה שהוסיף רבי' איני טמאה דמשמע דמתני' דקתני איני שותה בעינן שתאמר ג"כ איני טמאה ואלו מרן ז"ל ברפ"ג כתב בהפך וז"ל ומשמע לרבינו דכל שאמרה איני שותה אע"פי שלא אמרה בפי' טמאה אני וכו' מוכחא מילתא ודאי שהיא טמאה וכו' ע"כ משמע דאיני שותה גרידא הוא דקאמרה ולדברי מרן ז"ל קשה ג"כ שציין מהמשנה דפ' היה נוטל ושם תנן עד שלא נמחקה המגילה אמרה איני שותה מגילתה נגנזת וכו' תו תנן באותו פרק ואלו שמנחותיהן נשרפות האומרת טמאה אני לך ושבאו לה עדים שהיא טמאה והאומרת איני שותה וכו' ע"כ. ולמה לא ציין מרן ז"ל מהמשנה שהזכרנו דפרק ארוסה ואלו לא שותות ולא נוטלות כתובה וכו' שנראה שהוא דינו של רבינו ממש ולא עוד אלא שעל מ"ש רבי' ותצא בלא כתובה כתב ז"ל שיתבאר בפ"ג וקשה טובא דמה צורך לביאור דרפ"ג שהוא הלשון שהזכרנו הלא משנה ערוכה היא כנ"ל וכן הק' הפר"ח שם והניחו בצ"ע. והיותר תמוה שאחר זה סמוך ונראה עמ"ש רבינו וכן אם אמר בעלה וכו' ציין ז"ל משנה פרק ארוסה שהיא המשנה שהזכרנו לכך נראה פשוט דמרן ז"ל מפני שראה דברי רבינו שכתב דאין כופין אותה לשתות כתב שהוציאו מהמשנה דפ' היה נוטל דמדתנן דמגילתה נגנזת ומנחתה נשרפת מוכח ודאי דאין כופין שהיה הדין נותן שכופין כיון שכבר נכתבה המגילה לשמה ומדקתני סתמא איני שותה משמע אפילו אמרה איני טמאה ואיני שותה דכל עוד שלא נמחקה המגילה אין כופין אותה כלל וכ"נ מדברי התי"ט שם ומפני זה ציין לההיא דתצא בלא כתובה ממ"ש ברפ"ג דמשם בארה שאפי' אחר האיום והגיזום מהני איני שותה לשלא תשתה ושלא תטול כתובה ולא נימא שאמרה כן מפני האיום וכו' אלא אמרינן דטמאה היא דקאמרה א"כ כ"ש הכא דאף קודם האיום איירי דיש לנו לומר שתפסיד כתובתה כיון שלא רצתה לשתות דאלו ממתניתין דפ' ארוסה לא שמענו זה דהו"א דהתם קודם האיום והגיזום הוא משא"כ בההיא דבעלה אינו רוצה להשקותה דאין לנו טעם זה ציינו מההיא דפרק ארוסה כמבואר ובהכי ניחא הכל ועיין מ"ש עוד ברפ"ג דין ב' בע"ה:

שם אשה שקנא לה וכו' וכן אם אמר בעלה איני רוצה להשקותה. משנה פ' היה נוטל ופ' ארוסה אלא דק"ק דרבינו פסק פ"א דין ב' דבזמן שאין מי סוטה תצא בלא כתובה א"כ הכא נמי כשאין בעלה רוצה להשקותה אמאי לא תפסיד כתובתה דהו"ל כזמן שאין שם מי סוטה וי"ל דהכא שאני שעיכוב השתיה בא ע"י ועוד דכל אחד יאמר כן לפטור עצמו מלפרוע כתובתה ואינו בדין שתפסיד כתובתה וכמ"ש שם בדין ח'. אכן מאי דאיכא למידק דאף שהעיכוב הוא ממנו מ"מ הרי היא עוברת על דת דתנן בפרק המדיר ואלו יוצאות שלא בכתובה ואחת מהם העוברת על דת יהודית ופסקו רבינו בפכ"ד דה"א ושם דף כ"ה איבעיא להו עוברת על דת צריכה התראה להפסידה כתובתה או אין צריך תא שמע ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה משתא הוא דלא שתיא הא קינוי מקנא לה למאי לאו להפסידה כתובתה וכו' ופי' רש"י לאפסודי כתובתה ואי לאו דקנא לא מפסדה אלמא צריכה התראה וזו עוברת על דת היא שנסתרה עם אנשים ע"כ. הרי דהסתירה חשיב לה עוברת על דת וא"כ אף אם יהיה העיכוב ממנו הוה לה להפסיד כתובתה ובחקירה זו עמד המש"ל ז"ל ע"ע. והנלע"ד דהה"נ דעוברת על דת היא כיון שנסתרה באיסור ועברה ג"כ על קינויו וכבר העֵנישתה תורה בביזיון שעושה לה הכ"ג בפריעת ראשה וקריעת בגדיה וחבל מצרי שהיה קושר למעלה מדדיה וכו' כדתנן במתניתין וכל זה אינו אלא עונש הסתירה שעשתה וכדאיתא התם דף ח' במדה שאדם מודד בה מודדין לו מנ"ל מסוטה היא עמדה על פתח ביתה להראות לו לפיכך כהן מעמידה על שער ניקנור ומראה קלונה לכל היא פרסה לו סודרין נאין על ראשה לפיכך כהן נוטל כפה מעל ראשה ומניחו תחת רגליה וכו' היא קלעה לו ראשה לפיכך כהן סותר את שערה וכו' היא חגרה לו בצלצול לפיכך כהן מביא חבל מצרי וקושר למעלה מדדיה וכו' הרי שהעֵנישתה התורה כל אלו העונשין מפני האיסור שעשתה וכיון שכן היא תאמר לו למה אפסיד כתובתי כיון שהתורה העֵנישתני טוב לי לסבול העונש שהוא לפי שעה ולא אפסיד כתובתי משא"כ בעוברת על דת שאין בה מי סוטה שלא חייבה תורה המי סוטה אלא ע"י קינוי וסתירה אין לנו עונש אחר כ"א הפסד כתובתה ודו"ק כי נלע"ד נכון:

ג תחת אישה פרט לקטן. ק"ק דתפ"ל דאין אישות לקטן דהא תנן פ' האיש מקדש ופסקו רבינו פ"ד דה"א דקטן שקדש אין קדושיו קדושין מעתה למאי אצטריך קרא למעוטיה ובשלמא קטנה יתכן שקבל אביה קדושיה אבל קטן לא יתכן מ"הת. וי"ל דאגב דממעט לאנדרוגינוס דהוא ספק כמ"ש רבינו שם פ"ב דין כ"ד מיעט נמי אשת הקטן אף דאינה אלא מדרבנן. א"נ י"ל דקטן דקאמר היינו גדול בשנים אלא שעדין לא נראו בו סימני גדלות כמ"ש שם באותו פרק ומה שלא הזכיר רבינו הטומטום שגם הוא ספק כמ"ש שם פ"ד היינו משום דהאנדרוגינוס יש לו נישואין מה שאין כן הטומטום כמ"ש פ"א דא"ב דין ט"ו:

בן איש חי אטו כולי עלמא בני מתי נינהו אלא בן איש חי שאפי' במיתתו קרוי חי רב פעלים מקבצאל שריבה וקבץ פועלים לתורה והוא הכה את שני אריאל מואב שלא הניח כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג איכא דאמרי דתבר גזיזי דברדא ונחת א) וטבל איכא דאמרי דתנא סיפרא דבי רב ביומא דסיתוא. א) והמתים אינם יודעים מאומה אלו רשעים שבחייהן קרויין מתים שנאמר ב) ואתה חלל רשע נשיא ישראל ואי בעית אימא מהכא ג) על פי שנים עדים או (על פי) שלשה עדים יומת המת חי הוא אלא המת מעיקרא: בני ר' חייא א] נפוק לקרייתא אייקר להו תלמודייהו הוו קא מצערי לאדכוריה א"ל חד לחבריה ידע אבון בהאי צערא א"ל אידך מנא ידע והא כתיב ד) יכבדו בניו ולא ידע ב] א"ל אידך ולא ידע והא כתיב ה) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל ואמר רבי יצחק ב) קשה רמה למת ג) כמחט בבשר החי אמרי בצערא דידהו ידעי בצערא דאחרינא לא ידעי ולא והתניא ד) מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לעני בערב ר"ה בשני בצורת והקניטתו אשתו והלך ולן בבית הקברות ג] ושמע שתי רוחות שמספרות זו לזו אמרה חדא לחברתה חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם אמרה לה חברתה איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים אלא לכי את ומה שאת שומעת אמרי לי הלכה היא ושטה ובאה ואמרה לה חברתה חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד אמרה לה שמעתי שכל הזורע ברביעה ראשונה ברד מלקה אותו ה) הלך הוא וזרע ברביעה שניה של כל העולם כולו לקה שלו לא לקה לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות ושמע אותן שתי רוחות שמספרות זו עם זו אמרה חדא לחברתה בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם אמרה לה חברתי לא כך אמרתי לך איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים אלא לכי את ומה שאת שומעת בואי ואמרי לי הלכה ושטה ובאה ואמרה לה חברתה חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד אמרה לה שמעתי שכל הזורע ברביעה שניה שדפון מלקה אותו הלך וזרע ברביעה ראשונה של כל העולם כולו נשדף ושלו לא נשדף אמרה לו אשתו מפני מה אשתקד ד] של כל העולם כולו לקה ושלך לא לקה ועכשיו של כל העולם כולו נשדף ושלך לא נשדף סח לה כל הדברים הללו אמרו לא היו ימים מועטים עד שנפלה קטטה בין אשתו של אותו חסיד ובין אמה של אותה ריבה אמרה לה לכי ואראך בתך שהיא קבורה במחצלת של קנים לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות ושמע אותן רוחות שמספרות זו עם זו אמרה לה חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם אמרה לה חברתי הניחני דברים שביני לבינך כבר נשמעו בין החיים אלמא ידעי דילמא איניש אחרינא שכיב ואזיל ואמר להו ת"ש דזעירי הוה מפקיד זוזי גבי אושפיזכתיה עד דאתי ואזיל לבי רב שכיבה אזל בתרה לחצר מות אמר לה זוזי היכא אמרה ליה זיל שקלינהו מתותי בצנורא ה] דדשא בדוך פלן ואימא לה לאימא תשדר לי מסרקאי וגובתאי דכוחלא בהדי פלניתא דאתיא למחר אלמא ידעי [דלמא] דומה קדים ומכריז להו ת"ש דאבוה דשמואל הוו קא מפקדי גביה זוזי דיתמי כי נח נפשיה לא הוה שמואל גביה הוו קא קרו ליה בר אכיל זוזי דיתמי אזל אבתריה לחצר מות אמר להו בעינא אבא אמרו ליה אבא טובא איכא הכא אמר להו בעינא אבא בר אבא אמרו ליה אבא בר אבא נמי טובא איכא הכא אמר להו בעינא אבא בר אבא אבוה דשמואל היכא אמרו ליה סליק למתיבתא דרקיעא אדהכי חזייה ללוי דיתיב אבראי אמר ליה אמאי יתבת אבראי מאי טעמא לא סלקת אמר ליה דאמרי לי כל כי הנך שני דלא סליקת למתיבתא דרבי אפס ואחלישתיה לדעתיה לא מעיילינן לך למתיבתא דרקיעא אדהכי והכי אתא אבוה חזייה דהוה קא בכי ואחיך אמר ליה מאי טעמא קא בכית אמר ליה דלעגל קא אתית מאי טעמא אחיכת דחשיבת בהאי עלמא טובא אמר ליה אי חשיבנא נעיילוה ללוי ועיילוהו ללוי אמר ליה זוזי דיתמי היכא אמר ליה זיל שקלינהו באמתא דרחיא עילאי ותתאי דידן ומיצעי דיתמי אמר ליה מאי טעמא עבדת הכי אמר ליה אי גנובי גנבי מגנבו מדידן אי אכלה ארעא אכלה מדידן אלמא דידעי דילמא שאני שמואל כיון דחשיב קדמי ומכרזי ו) פנו מקום ° ואף ר' יונתן הדר ביה דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מנין למתים שמספרים זה עם זה שנאמר ו) ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר מאי לאמר אמר הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור להם לאברהם ליצחק וליעקב שבועה שנשבעתי לכם כבר קיימתיה לבניכם

גזיזי דברדא. חתיכות של ברד והקרח שקורין גלאצ"א בלע"ז והיינו ביום השלג: ונחת וטבל. לקריו ו] ° כדי לעסוק בתורה: דתנא סיפרא דבי רב. תורת כהנים: חלל רשע. על צדקיהו הוא אומר ז] ועדיין בימי יחזקאל חי היה וקורהו חלל: לקריתא. להתעסק בעבודת אחוזתם: אייקר תלמודייהו. אשתכח תלמודם מגרסתם. אייקר הוכבד עליהם מחמת שכחה: צערא דידהו. צער גופם ממש כגון עקיצת הרימה: שתי רוחות. של שתי ילדות מתות: (א) ונשמע. ונדע מה גזרו היום פורענות בעולם. שהעולם נדון בר"ה: הפרגוד. מחיצה המבדלת בין מקום השכינה ח]: ברביעה ראשונה. יורה. שלש רביעיות הן בכירה שניה ושלישית ראשונה בי"ז במרחשון שניה בכ"ג שלישית בכ"ח כסליו ז): ברד מלקה אותו. שעתיד ברד ליפול סמוך לרביעה ראשונה ט] ומה שנזרע כבר הוקשה והברד שוברו והנזרע בשניה עדיין רך הוא ואינו נשבר בשביל הברד כענין שנאמר י] והפשתה והשעורה נכתה והחטה והכוסמת לא נכו (שמות ט): שדפון. מלקה הרך ואינו משדף הקשה: אלמא ידעי. דברים האמורים בין החיים: לחצר מות. לבית הקברות: בצנורא דדשא. בחור מפתן הבית שהדלת סובב בו: מסרקאי. מסרק שלי: גובתא. קנה ובשביל שמתה ילדה אמרה כן לעגמת נפש: בהדי פלניתא דאתיא למחר. לקבורה: אלמא ידעי. מה שעושין שידעה זו שזו גוססת ונטויה למות: דלמא דומה. מלאך שהוא ממונה על המתים ח) קדים ומכריז להו עכשיו יבא פלוני אבל שאר דברי החיים אינם יודעים: בעינא אבא. מבקש אני את אבא כך היה שמו: א"ל. המתים נגלו לו כאילו הם חוץ מקבריהם ויושבים בעגולה: חזייה. שמואל ללוי חברו כ] שהיה יושב חוץ לישיבה של שאר מתים: כל כי הנך שני. מספר השנים שלא נכנסת בישיבתו של רבי אפס במס' כתובות בפרק הנושא את האשה (דף קג:): חזייה. שמואל לאבוה דקא בכי וחייך: דלעגל אתית. במהרה תקבר: באמתא דרחיא. כל בנין מושב הרחיים קרוי אמת הרחיים: אלמא ידעי. מי חשוב בין החיים: זאת הארץ. במיתת משה כתיב:

ומי

בן איש חי אטו כולי עלמא. בספרים מדויקים כתיב חי וקרינן חיל ומן הכתיב דייק הכי שלא כתיב חיל אלא חי: סיפרא דבי רב. מהאי דריש שהוא תמור שבספרים: בתוך הבור. שהוא באמצע הספרים: אלמא ידעי. מדקאמר לעגל קא אתית ולא מצי לשנויי כדלעיל דומה קדים ואמר להו דהייתו דוקא לאלתר אבל כל כך לא היה מקדים דהוא עצמו אינו יודע:

אפילו

רב נסים גאון

דילמא דומה הוא דקדים מכריז להו. במסכת סנהדרין בפרק כל ישראל יש להן חלק (דף צד) אמרי' אמר ר' יוחנן אותו מלאך שהוא ממונה על הרוחות דומה שמו: ת"ש דאבוה דשמואל הוו מפקדי גביה זוזי דיתמי אמר ליה דאמרו לי כל הנך שני דלא עיילת למתיבתא דר' אפס הכא נמי לא תיעול. איתיה לפירושה במסכת כתובות בפרק הנושא את האשה (דף קג) דתנו רבנן בשעת פטירתו של רבי כו' אמר להם לחכמי ישראל אני צריך נכנסו חכמי ישראל אצלו אמר להם אל תספדוני בעיירות והושיבו ישיבה לאחר ל' יום שמעון בני חכם גמליאל בני נשיא חנינא בר חמא ישב בראש ודאמרי' עלה לא קביל עליה ר' חנינא שהיה ר' אפס גדול ממנו ב' שנים ומחצה יתיב ר' אפס ברישא ויתיב ר' חנינא אבראי ואתא לוי יתיב גביה ומשום הכא לא עיילוה ללוי למתיבתא דרקיעא עד דבעא שמואל רחמי עליה ועיילוה: מעשה בתודוס איש רומי שהנהיג את בני רומי לאכול גדיי' מקולסים בלילי פסחים. גרסינן במסכת פסחים בפ' מקום שנהגו (ד' נג) איבעיא להו תודוס איש רומי גברא רבה הוה או בעלי אגרופים הוה תא שמע את זו דרש תודוס איש רומי כו' שמע מינה גברא רבה הוה שמע מינה ר' יוסי בר אבין אמר מטיל מלאי לכיס של תלמידי חכמים הוה דאמר ר' יוחנן כל המטיל מלאי לכיס של תלמידי חכמים זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנא' (קהלת ז) כי בצל החכמה בצל הכסף ובגמרא דבני מערבא (מו"ק פ"ג ה"א) אמרי' מהו תודוס אמר ר' חנינא דהוה משלח פרנסתן דרבנן: חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאין וזהו תנור של עכנאי ואמר רב יהודה אמר שמואל למה נקרא שמו עכנאי שהקיפוהו דברים כעכנא וטימאוהו. איתה מיפרשא בבבא מציעא בפרק הזהב (דף נט) ומי שלא עיין בה לשם אינה מתפרשת לו מיכן לפי שלא הוזכר ממנה כאן אלא כפי הצורך בענין נמנו ובירכוהו בלבד וכלל המעשה כולו לשם פירשוהו ולפי שהוא קשה ומשתבשין בפירושה ישר בעיני לפרש תורף דבריה בקיצור כפי שלמדתי מדברי אדוננו האיי גאון ז"ל החלוקה היתה בין ר' אליעזר והחכמים חבריו בתנור שנעשה חוליות של טיט מתחלתו ואחר כן הניחו אותן החוליות אחת על גבי חברתה עד שנגמר התנור ועמד על מתכונתו וכשהיו מרכיבין החוליות אחת על גבי חברתה היו נותנין חול בנתים סבר ר' אליעזר כי זה התנור הואיל והחול נתון בין כל חוליא וחוליא וכשמבקש אדם לפורקו ולהחזירו חוליות כמו שהיה מתחלה יכול הוא לפי כי חוליות שלו לא נדבקו זו בזו ולא נצמדו זו לזו ולפיכך יהא דינו עכשיו בשעה שהוא מוקם כדין שהיה לחוליות שלו קודם הקמתו ואם נפל באוירו של זה התנור שרץ אינו מטמא ולא יהא דינו כדין התנור שחוליותיו מצומדין ומדובקין זו בזו שאמר בו הכתוב (ויקרא יא) תנור וכירים יותץ והחכמים החולקים עליו לא היה אצלם הפרש בין נתן חול בין החוליות שלו בין לא נתן אלא בין כך ובין כך טמא הוא אצלם כדין שאר כלי חרש שמיטמאין מאוירן והיו דנין כנגד ר' אליעזר על זה הדבר ונשאו ונתנו בה הרבה ורצה ר' אליעזר להביא ראיה לדבריו ולסייעם מדרך שהיא נוהגת כמנהג סימנים וראיות והיא מדמית למעשה מופת ולא קיבלום החכמים ולא נתקיימו אצלם לפי שכן דרכו של עולם להתנהג בכיוצא בהן ולפיכך אמרו לו אין מביאין ראיה מן החרוב אין מביאין ראיה מאמת המים כלומר כי אין בזה דבר שהוא סותר למנהגו של עולם ומשנה סדרי בראשית כדי שיהא לך לראיה אלא לעולם אין ההלכה מתקיימת אלא לפי מה שנתברר מן הקבלה של מרובין והיינו דברי חכמים. ובגמרא דאלו מגלחים דבני מערבא (הלכה א) הזכירו זה המעשה ואמרו כל הלין שבחא ולית הלכתא כר' אליעזר אמר ר' חנינא משנתנה לא נתנה אלא אחרי רבים להטות ולית לר' אליעזר ידע

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [עיין תוס' ב"ק פב: ד"ה אתא], ב) שבת יג: קנב., ג) [סוטה דף י. סנהדרין מח:], ד) [אבות דר"נ פ"ג], ה) עיין תוס' ר"ה דף טז ע"א ד"ה ובפסח, ו) [כתובות עז:], ז) תענית ו., ח) סנהדרין צד ע"א.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שתי וכו' מתות הס"ד ואח"כ מ"ה בואי ונשוט ונדע:

גליון הש"ס

גמ' ואף ר' יונתן הדר ביה. עי' סוטה דף לד ע"ב תוס' ד"ה אבותי: רש"י ד"ה ונחת כו'. כדי לעסוק בתורה. עי' ב"ק דף פ"ב ע"ב תוס' ד"ה אתא:

לעזי רש"י

גלאצ"א. פירוש ברד, קרח, כעין גרעינים המתהוים בחלל האויר מהמים הנקפאים ונופלים ארצה:

תורה אור השלם

א) כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שֶׁיָּמֻתוּ וְהַמֵּתִים אֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה וְאֵין עוֹד לָהֶם שָׂכָר כִּי נִשְׁכַּח זִכְרָם: [קהלת ט, ה]

ב) וְאַתָּה חָלָל רָשָׁע נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּא יוֹמוֹ בְּעֵת עֲוֹן קֵץ: [יחזקאל כא, כט]

ג) עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד: [דברים יז, ו]

ד) יִכְבְּדוּ בָנָיו וְלֹא יֵדָע וְיִצְעֲרוּ וְלֹא יָבִין לָמוֹ: [איוב יד, כא]

ה) אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל: [איוב יד, כב]

ו) וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֶתְּנֶנָּה הֶרְאִיתִיךָ בְעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר: [דברים לד, ד]

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] [במס' ע"ז מו ע"א כתב רש"י ד"ה בני רבי חייא יהודה וחזקי' שמן] (גליון): ב] בכת"י נוסף ויצערו ולא יבין למו והוא המשך הפסוק: ג] בבית יוסף יו"ד סימן קעט ד"ה ומ"ש ודורש אל המתים וכו' כתב הדרא"ם ס"ל דהחסיד היה דורש לרוחו של המת ומותר. אמנם הב"ח ס"ל דגם לרוחו של מת אסור לדרוש ועיי"ש באורך בגמרא: ד] [כלומר שתא קדמיתא ערוך [ערך אשתקד] ועי' תוי"ט ב"ב פ"ו מ"ג] (גליון): ה] נ"א צנורא (גליון) כ"ה בכת"י וכ"ה בע"י וכן כתב הרש"ש: ו] ובתרגום רב יוסף בד"ה א' יא איתא שטבל מחמת שנגע בשרץ אחד (גליון): ז] במו"ק טז ע"ב ובהוריות יא ע"ב מבואר דצדקיהו היה צדיק גמור, ובסנהדרין קג ע"א אמרו דמאי דכתיב ביה ויעש הרע בעיני ה' שהיה בידו למחות ולא מיחה, עיין פרשת דרכים דרוש כב שהאריך בזה: ח] צ"ל בין מקום השכינה לבין צבא מרום (כ"ה ברש"י ב"מ נט ע"א ד"ה פרגוד, צפנת פענח): ט] [צ"ל שניה] (גליון): י] לשון הפסוק (שמות ט, לא-לב) וְהַפִּשְׁתָּה וְהַשְּׂעֹרָה נֻכָּתָה כִּי הַשְּׂעֹרָה אָבִיב וְהַפִּשְׁתָּה גִּבְעֹל: וְהַחִטָּה וְהַכֻּסֶּמֶת לֹא נֻכּוּ כִּי אֲפִילֹת הֵנָּה: כ] ס"א הכירו (גליון) כ"ה במהרש"ל עיי"ש:

בס"ד

סדר תנאים ואמוראים

אות אלף

***אבא אחיו של רבן גמליאל** נשא בת רבן גמליאל אחיו ומת ויבם רבן גמליאל צרתה (יבמות ט"ו א'). ונראה כי היה אחיו של רבן גמליאל דיבנה (עיין מש"ש), א"כ ראוי להקדימו לפי סדר הדורות קודם אבא בר אבא הכהן הנזכר להלן:

אבא בר אבא הכהן אבוה דשמואל.

א) נקרא אבוה דשמואל משום מעשה, הביאו בעל הלכות גדולות הל' גיטין, דאזל אבוה דשמואל למערבא אשכחתיה מדיתא דהוה ידעה לישנא דצפורי' אמרה ליה אזדקק לי ואנא אתן לך כך וכך זוזי משום דידעה דנפיק מיניה גברא רבה, ערק מינה ואתא בשם ההוא לילא לגבי דביתהו ואזדקק לה והדר אזל, לסוף אשתמעית מילתא דמתעברה אתיוה לבית דין אלקיוה. אמר שמואל בכריסא דאימיה איכוף רישאי דילמא מטאי לי רישא דשוטא וכאיב לי, כך רישא בכריסא דאימיה ומטייה ריש שוטא עכ"ל. וקצת מזה תראה תוס' קידושין (ע"ג א'). (כתב בספר גלגולי נשמות אות פ', מדיתא זו היתה גלגול אשת פוטיפר שתבעה את יוסף דידעה דמביאתו יצא גברא רבא עכ"ל). וכתב בספר גלגולי נשמות אות א', אבוה דשמואל קשה למה נקרא על שם בנו, הענין כי אבוה דשמואל הוא שמואל הרמתי ושמואל בנו גלגול שאול, וכמו שמואל אחר מותו דבר עמו שאול כן אבוה דשמואל דבר עם בנו שמואל (ע"ש) אחר מותו, כדאיתא בברכות (י"ח ב'), וכשם שאמרה האשה (בעלת אוב) את מי אעלה לך ג"כ אמרו ליה טובא אבא איכא הכא, וכשם שאמר שמואל לשאול מחר אתה ובניך עמי, כך אמר אבוה דשמואל לשמואל בנו דלעגל קאתית גבן, וכשם שאמר לשאול עמי במחיצתי כך אמר אבוה דשמואל אחיכת דחשיבת בהאי עלמא טובא. ושמואל גלגול וניצוץ שאול המלך, וזה כי שמואל נקרא אריוך מלך דהילכתא כשמואל בדינא עכ"ל (ורמז לדבר אריוך מלך עם האותיות וב' כוללים עולין כמנין שאול). ואדוני אבי כתב בחבורו כי שמואל הרמתי היה מסטרא דנוקבא, לכן אמרה חנה ונתת לאמתך זרע אנשים, תלה אותו באמו (מגלה עמוקות אופן ק"מ), ומשום שאבא אבוה דשמואל הוא שמואל הרמתי משום הכי קרו ליה אבוה דשמואל, כלומר שאינו תלוי באמו רק באביו כי הוא אינו מסטרא דנוקבא עכ"ל, ודברי פי

סוטה דף כז

חד לכהנים וחד ללוים וחד לישראלים וחד למישרי ממזר בשתוקי וחד למישרי שתוקי בישראל[א] קהל גרים לא איקרי קהל ורבי יהודה כהנים ולוים מחד קהל נפקי אייתר ליה לקהל גרים ואיבעית אימא ה"נ תרי קהלי נינהו ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קהל נפקא [א]לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא ואיבעית אימא הני נמי תרי קהלי נינהו וטעמיה דרבי יהודה מהכא [ב]הקהל חוקה אחת לכם ולגר הגר ולרבי יוסי חוקה אחת הפסיק הענין אחד גר ואחד עבד משוחרר וחלל מותרין בכהנת מסייעא ליה לרב דאמר רב יהודה [ג]אמר רב [א]לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולים דרש ר' זירא במחוזא גר מותר בממזרת רגמוהו כולי עלמא באתרוגייהו אמר רבא מי איכא דדריש מילתא כי האי בדוכתא דשכיחי גיורי דרש רבא במחוזא גר מותר בכהנת טענוהו בשיראי הדר דרש להו גר מותר בממזרת אמרו ליה אפסידתא לקמייתא אמר להו דטבא לכו עבדי לכו אי בעי מהכא נסיב ואי בעי מהכא נסיב והילכתא גר מותר בכהנת ומותר בממזרת מותר בכהנת לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולים ומותר בממזרת כרבי יוסי: אלו הן שתוקי כל שמכיר: אמר רבא דבר תורה שתוקי כשר מאי טעמא רוב כשרים אצלה ומיעוט פסולין אצלה ואי אזלי אינהו לגבה [ג]כל דפריש מרובא פריש מאי אמרת דילמא אזלה איהי לגבייהו הוה ליה קבוע [ב]וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי והתורה אמרה [א]לא יבא ממזר [ג]ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא ומה טעם אמרו שתוקי פסול גזירה שמא ישא אחותו מאביו אלא מעתה שתוקי שתוקית לא ישא שמא ישא אחותו מאביו כל כי הני מזנו ואזלי בת שתוקית לא ישא שמא ישא אחותו מאביו אלא לא שכיחא ה"נ לא שכיחא [ד]אלא [ד]מעלה עשו ביוחסין ואמר רבא דבר תורה אסופי כשר מאי טעמא אשת איש בבעלה תולה מאי איכא מיעוט ארוסות ומיעוט שהלך בעליהם למד"ה כיון דאיכא פנויה ואיכא נמי דמחמת רעבון הוה פלגא ופלגא והתורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא ומה טעם אמרו אסופי פסול שמא ישא אחותו מאביו אלא מעתה אסופי אסופית לא ישא שמא ישא אחותו בין מאביו בין מאמו כל הני שדי ואזלי בת אסופי[א] לא ישא שמא ישא אחותו אלא לא שכיח ה"נ לא שכיח אלא מעלה עשו ביוחסים אמר רבא בר רב הונא [ה]מצאו מהול

אין

חד לכהנים. מדהוה מצי למיכתבינהו לכולהו בחדא אזהרה וחד קהל לא יבא ממזר ועמוני ומואבי בקהל גם בקהל[ב] עד עולם וגבי מצרי ואדומי דור שלישי יבא להם בכם: חד לקהל כהנים וחד לקהל לוים וחד לקהל ישראלים. דאי הוה כתיב חד ה"א כהנים קאמר אבל לוים מותרים ואי כתיב תרי ה"א לוים וכהנים אבל ישראלים לא: וחד למישרי ממזרת[ג] בשתוקי. אע"פ שזה ודאי וזה ספק לא חיישינן שמא זה כשר ואסור לישא ממזרת דהכי דרשינן בקהל ודאי הוא דלא יבא ממזר הא בקהל ספק כגון שתוקי יבא: וחד למישרי שתוקי בישראל. דדרשינן הכי ממזר ודאי הוא דלא יבא בקהל הא ממזר ספק יבא ודקתני מתני' שתוקי פסול הוא מדרבנן כדלקמן שמא ישא אחותו מאביו: קהל גרים לא איקרי קהל. דלא אייתר לן קרא לקהל גרים: מחד קהלא נפקי. דשבט אחד הם[ה] ואין לקרות קהל חצי השבט: הני נמי תרי קהלי נינהו. גבי כהנים ולוים איצטריכו תרי קהלי לדרשה ואפי' הכי אייתר להו חד לקהל גרים: ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קרא נפקי. חד מקהל ודאי וחד מממזר ודאי דהכי דרשינן לא יבא ממזר ודאי בקהל ודאי הא ממזר ספק בקהל ישראל ודאי או ממזר ודאי בקהל ספק יבא: ואיבעית אימא הני נמי תרי קהלי נינהו. כלומר להנך תרתי דרשות תרי קראי איצטריכו ואי לא אייתר קרא לא הוה דרשינן ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק ממזר יבא אלא הוה אמרינן ככל שאר ספיקי איסור על הודאי אזהרת ודאי ללקות עליו ועל אזהרת ספק[ד] אזהרת ספק לאיסורא: הקהל חוקה אחת לכם ולגר. למה לי למכתב קהל הכא אלא למימר דגר אקהל קאי ולאשמועינן דאיקרי קהל: לא הוזהרו כשירות. כהנות: לינשא לפסולין. לפסולי כהונה גר חלל משוחרר שהכהנים הוזהרו על בנותיהם והם לא הוזהרו עליהם מלישא אותן אבל לפסולין שהאנשים הפסולין הוזהרו עליהן מלישא אותן כגון ממזרין או נתינים אף הנשים הוזהרו עליהם דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה והכי אמרינן ביבמות בפרק יש מותרות (דף פד:): רגמוהו כ"ע. שהיו שם גרים הרבה והוקשה להם שאמר קהל גרים לא איקרי קהל: איכא דדריש כו'. בתמיה: מותר בכהנת. דלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין: רוב כשרים אצלה. דכיון דמכירים את אמו דפנויה היא רוב העולם כשרים אצלה שאין הרוב ממזרים וקרובים שהולד מהם ממזר ואף עובד כוכבים ועבד אם בא עליה אין הולד ממזר: ומיעוט פסולין. כגון ממזרין וקרובין: ואי דאזלי אינהו לגבה. ואם בעילה זו הלך הבועל אצלה דהשתא נד ליה ממקום קביעתו ואין לדונו בתורת קבוע שהוא נדון כמחצה על מחצה יש לנו לומר כל דפריש מרובא פריש והולד כשר: מאי אמרת. מאיזה טעם תבא לפוסלו דילמא אזלה איהי כו' אין זה אלא ספק והתורה אמרה ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא: כל כי הני מזנו. בתמיה וכי כל בעילות הנמצאות נטיל על אביו של זה לומר הוא הוליד כל שתוקי העיר: בת שתוקית. שנולדה[ה] על ידי נשואין שנשאת[ו] למותר לה: לא ישאנה. שתוקי שמא בנו של בעל השתוקית הוא (א) שבא על אמו של זה תחלה בזנות ואח"כ נשא שתוקית: אלא לא שכיח. מסקנא דקושיא היא אלא להכי לא חיישינן משום דלא שכיח שתנשא לו אחותו אי נמי שתוקי מילתא דלא שכיחא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן וזה עיקר: דבר תורה אסופי כשר. אע"פ שאין מכירים את אמו וניחוש שמא מאשת איש שנבעלה לאחר דרוב פסולין אצלה ליכא למימר הכי: מאי טעמא אשת איש בבעלה תולה. אם ילדה ממזר אינה משליכתו לפי שיש לה לומר מבעלי הוא: מאי איכא. לאחזוקי בממזרות איכא מיעוטא שהן ארוסות ואין להם לתלות בבעל או נשואות שהלכו בעליהן למדינת הים כיון דאיכא נמי למימר של פנויה הוא וכשר או של אשה מבעלה והשליכתו אמו מחמת רעבון: שמא ישא אחותו מאביו. דאחותו מאמו ליכא למיחש כיון דמכירין את חמותו שהיא בחזקת כשירה לא מספקינן לה במזנה לומר שהוא היה בנה והשליכתו: כל הני שדי ואזלי. וכי כל בנים שהיו לה השליכה שנחזיק כל הנאספים בני אם אחת ובספק בני אב אחד ומשתי אמהות נמי לא כדאמר לעיל כל הני מזנו ואזלי: בת אסופי[א]. מן הנשואין שמא בעל האסופית הוא אביו:

אין

[וחד למישרי שתוקי בישראל. תימה היכי מידרש שתוקי בישראל מיתורא דקהל וי"ל דמקיש ממזר לקהל מה גבי קהל ממעטינן קהל ספק ה"נ גבי ממזר ממעטינן ממזר ספק. ת"י]:

אלא מעתה שתוקי שתוקית לא ישא. קשה דמשמע דפשיטא ליה למותר בה ובפרק החולץ (יבמות דף לז.) אמר דרבא גופיה ס"ל כר"א דמתני' [ו]דאמר ספיקן[ז] אסור וי"ל דהתם קאמר רבא אליביה אבל הכא דקאמר מ"ע אמרו שתוקי פסול קא בעי אליבא דכ"ע:

מאי איכא מיעוט ארוסות כו'. תימה דמשמע טעמא דליכא למיחש משום דהוה מיעוט ולא ידעינן שמארוסה היא הא אם אנו יודעים שמארוסה היא ודאי איכא לאחזוקי בממזרות ולא היא דאפילו ידעינן שמארוסה היא לא הוי ממזר דהא אמרי' (לקמן דף עה.) ארוסה שעיברה הולד כשר ועוד קשה דמאי קאמר ומיעוט שהלכו בעליהם למדינת הים דהאי נמי יש לנו להכשירו דשמא בא על ידי שם ושימש כי ההוא עובדא[ז] (בירושלמי) דאבוה דשמואל שהלך למדינת הים ובא על ידי שם ושימש והוליד את שמואל ויש לומר דהכא איכא ריעותא שהשליכתו ואם אנו יודעים שהוא מארוסה מחזקינן ליה בודאי ממזר שאם היה מן הארוס לא היתה משליכתו אי נמי יש לומר דלא תלינן שבא עליה על ידי שם אלא דוקא כשאומרת כן אבל האי אסופי כיון דאין אמו מעידה עליו אין לתלות בהכי:

בד"א

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [יבמות עט:], ב) שם פד: פה. לקמן עו., ג) [ברכות כח.] כתובות טו. יומא פד: יבמות טז: זבחים עג., ד) כתובות יג. טו., ה) עי' הוריות ה., ו) [לקמן עד.], ז) [כל סיפור המעשה זה תמצא בהלכות גדולות סוף הלכות גיטין והובא ברא"ש פרק זה סי' ז ע"ש].

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא ישאנה וכו' בעל השתוקים הוא בעל השתוקית שבא על אמו:

◆

תורה אור השלם

א) לֹא יָבֹא מַמְזֵר בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בִּקְהַל יְיָ: [דברים כג, ג]

ב) הַקָּהָל חֻקָּה אַחַת לָכֶם וְלַגֵּר הַגָּר חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּכֶם כַּגֵּר יִהְיֶה לִפְנֵי יְיָ: [במדבר טו, טו]

◆

הגהות וציונים

א] צ"ל בת אסופית (רש"ש, וכ"ה בדפו"ס): ב] צ"ל לא יבא להם בו (כ"ה בדפו"י, וכן הגהות בן אריה ובאה"מ מוחקים "בקהל"): ג] צ"ל ממזר (רש"ל, וכ"ה בדפו"ס): ד] צ"ל ועל הספק (דפו"סוכת"י): ה] בכת"י נוסף בת זו: ו] בכת"י נוסף אמה: ז] יש להוסיף בספיקן (מראה כהן):

◆

ליקוטי רש"י

לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים. לא הוזהרו כשרות וכהנות מלינשא לפסולין לחללין שמותרין בישראל ואע"פ שהכהן הוזהר בחללה כהנות לא הוזהרו בחללים [יבמות פד:]. כהנות לינשא לפסולין כגון חללי גירי וחרורי [לקמן עג.]. ביוחסין. בכהונה [כתובות יג.].

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פי"ט מהל' איסורי ביאה הלכה יא סמג לאוין קכב טוש"ע אה"ע סי' ז סעי' כב וסי' ג סעי' ג:

כח ב מיי' שם פי"ח הלט"ו טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' יח:

כט ג ד מיי' שם פ' טו הל' כא:

ל ה מיי' שם הל' לא טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' לא:

◆

תוס' ר"י הזקן

אסור. דקהל גרים מקרי קהל א). ופי' לפסולים שבכהנים הוזהרו על בנותיהם והם לא הוזהרו בכהונה אבל לפסולים שהאנשים הפסולים הוזהרו עליהם מלישא אותם כגון ממזר או פסול אף הן הוזהרו דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה והכי איתא ביש מותרות: רוב כשרין אצלה. רוב העולם כשר אצל פנויה שאין הולד ממזר אפי' מעובד כוכבי' ועבד שאין ממזר אלא מקרובים: אינהו לגבה. הבועל אצלה: מאי אמרת. לפסול אותם: דילמא אזלא לגבייהו. וזה הקרוב נשאר במקום קביעתו: ב) שתוקית. ורבנן שרו ספקן בספקן: אשת איש. אע"פ שרוב פסולים אצלה אם נבעלה לפסול לה הולד אינו ממזר דרוב בעילות אחר הבעל ואם ילדה ממזר אינה משליכו שיכולה לומר מבעלי הוא:

חשק שלמה על תוס' ר"י הזקן

א) נראה דצ"ל לפסולים. פי' לפסולי שבכהנים הם לא הוזהרו על בנותיהם והן לא הוזהרו על הפסולים אבל לפסולים. ב) נראה דצ"ל שתוקי שתוקית לא ישא ורבנן שרו ספיקן בספיקן.

סוטה דף כז

בקרקע. ב׳ במסורת. ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן. ואידך ואם יסתרו מנגד עיני בקרקע הים (עמוס ט ג). פירוש ואם יסתרו מנגד עיני, שנסתרה ונעלם מעיני אישה, בקרקע הים, יבדוק אותה על ידי קרקע וים, דהיינו מים ועפר[א].

בקרקע המשכן. עי״ן מדלי[9], מפני ועין נואף שמרה נשף לאמר לא תשורני עין (איוב כד טו).

יח וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ אֵת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים:

המאררים. עולה ב׳ פעמים רמ״ח. לומר שבודקין רמ״ח אברים שלה ושלו (ירושלמי סוטה פ״ה ה״א)[10]. לכך כתיב מנחת קנאות הוא וקרינן היא.

כב וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ לַצְבּוֹת בֶּטֶן וְלַנְפִּל יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן | אָמֵן:

אמן אמן. פסק בין שני אמנים, לומר אמן מאיש זה אמן מאיש אחר (סוטה יח.)[11].

[א] בטמ״ה לרי״ח בשם מהר״ם ז״ל: שאם היתה מכשיפה אין מועיל לה כמו שהמכשיפות אינם עוברים הים ע״כ. ועיין ירושלמי חגיגה פ״ב ה״ח ומובא ברש״י סנהדרין מד, ב ד״ה דבעיא מכסא.

בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה וכו׳ מאין באת, מטפה סרוחה. ולאן אתה הולך, למקום עפר רמה ותולעה. ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני ממ״ה הקב״ה עכ״ל. והיינו ״כתב״ כמ״ש (שם פ״ב מ״א): וכל מעשיך בספר נכתבים ועל פיהם עתיד ליתן דין וחשבון, ו״מים״ היינו טפת הזרע הדומה למים (קרבן העדה בירושלמי, שם) ובס׳ עיטור בכורים (וכן במקצת חומשים): ״שהוא דרך מעבר השתן״, וכ״פ בעל קרבן העדה: ״א״נ שבא ממקום יציאת מים מאדם״.

9. בס׳ התגין: ע׳ דתלי בתר רישיהון י״ז באורייתא וכו׳. וחד מהם ״בקרקע״. ועיין בסוף הספר ״צורות האותיות ותגיהן״. ועפ״ז נראה כוונת רבינו כי האות ״עין״ בתיבת ״קרקע״ גבוהה משאר האותיות לרמוז לעין הנואף השומרת ומצפה לעת החשך. ובספר עיטור בכורים נדחק בפי׳ דברי רבינו כי לא היה לפניו ס׳ התגין. ועיין בד׳ רבינו בראשית ל, יד.

10. המאררים. אמר ר׳ תנחומא מניין המאררים, כנגד רמ״ח אברים שיש בה וכנגד רמ״ח אברים שיש בו. והא תנינן כשם שהמים בודקין אותה כך המים בודקין אותו. ועיין בדברי רבינו בראשית לה, יא ד״ה אני אל שדי דמנין אבריה של אשה הן רנ״ב. וכבר הקשה כן בהדר זקנים במקומנו. ובפי׳ הרוקח עה״ת הוסיף: אע״פ שיש לה ד׳ אברים יותר, בבכורות (מה, א). ובפיה״ת לר׳ חיים פלטיאל הקשה ג״כ על הירושלמי: וק׳ דהא אמרינן בבכורות פרק אילו מומין מאתים וחמשים איברים יש באשה עכ״ל. וצ״ע דבגמ׳ מבואר דהוי ד׳ יותר מבאיש. שו״ר בס׳ דבש לפי להחיד״א ז״ל אות סמך א׳ שעמד בזה ותירץ עפ״י מ״ש בגמ׳ בכורות דף מה, א דאברים היתרים באשה אינם מטמאין באהל שנ׳ זאת התורה אדם כי ימות באהל, דבר השוה לכל אדם א״כ עיקר אברי האשה רמ״ח ולכן השוה הכתוב אשה לאיש לרמ״ח כי היתרים לא קא חשיב. ועיין בפי׳ זית רענן, בהשמטות בילקוט שמעוני ס״פ ויחי.

11. על מה היא אומרת אמן אמן, אמן על האלה אמן על השבועה. אמן מאיש זה אמן מאיש אחר. אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה ושומרת יבם. אמן שלא נטמאתי ואם נטמאתי יבואו בי. וכרמז רבינו בפי׳ הרוקח עה״ת. בס׳ יד אהרן העיר על ד׳ רבינו מדוע צריך לרמז של הפסק הלא בלא״ה יכולים למידרש מזה שהתורה כתבה ״אמן אמן״. ופירש דלפי פשוטו י״ל שכפל הלשון הוא לחיזוק הענין כמש״כ האב״ע ולכן כתב רבינו שהתורה רמזה בפסק דשני האמנים עולים על ב׳ דברים שונים. ובספר בכורי אביב הקשה גם כן על דברי רבינו וביאר עפמ״ש תוספות קידושין כז, ב דמחד אמן מפקינן אלה ושבועה דכתיבי בפ׳ וגם איש אחר דהא כתיב מבלעדי אישך ומאמן ב׳ מפקינן ארוסה ושומרת יבם לגלגול יע״ש. וא״כ ק׳ הא דפשטינן בסוטה י״ח ב׳ דמגלגל גם על זנות דנשואין ראשונים מנלן דמסתיין לרבויי אירוסין דנשואין אלו. והשתא י״ל דיורה הפסיק שאע״פ שהיה הפסק גירושין בנתים תבדק וכן בהפסק מיתת אחיו מתנה על נשואיו כדאיתא התם ולר״מ יורה גם על שלא אטמא אע״פ שיש הפסק כשרות בין שתיה לזנות המים בודקין למפרע כדאיתא התם עכ״ל. ״אמן אמן״ נוטריקון ״אם מזה נטמאתי אם מאחר נטמאתי״ (מזמרת הארץ).

סוטה דף כז

ובעל (א) הפיקים העיקל איזהו העיקל כל שהוא מקיף פרסותיו ואין ארכבותיו נוקשות זו לזו פיקה יוצא מגודלו עקיבו יוצא לאחוריו פרסותיו רחבות כשל אווז אצבעותיו מורכבות זו על זו או קלוטות למעלה עד הפרק כשר למטה מן הפרק וחתכה כשר היתה בה יתרת וחתכה אם יש בה עצם פסול ואם לאו כשר יתר בידיו וברגליו שש ושש עשרים וארבע ר' יהודה מכשיר וחכמים פוסלין השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין:

גמ' ת"ר שבר רגל אין לי אלא שבר רגל מנין לרבות הקישן והעיקל והקילבן ת"ל או שבר רגל תנא בעל (הקיפין) והשופנר א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן בעל הפיקין שיש לו כסתות הרבה שופנר שאין לו כסתות כל עיקר: פיקה יוצא מגודלו ועקיבו יוצא לאחוריו: א"ר אלעזר שוקו יוצא באמצע רגלו: פרסותיו רחבות כשל אווז: אמר רב פפא לא תימא דטריפה ולא סדיקא אלא כיון דטריפה אע"ג דסדיקא: אצבעותיו מורכבות זו על גב זו או קלוטות: ת"ר שבר יד אין לי אלא שבר יד אצבעות מורכבות (ב) (למעלה) או קלוטות למעלה מן הפרק וחתכן והאמרת כשר אלא ולא חתכן מנין ת"ל או שבר יד: היתה בו יתרת וחתכה אם יש בה עצם פסול ואם לאו כשר: אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן והוא שנספרת ע"ג היד ת"ר יתירה שיש בה עצם ואין בה צפורן מטמא במגע ובמשא ומטמא באהל ועולה למנין קכ"ה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ובנספרת על גב היד אמר רב חסדא דבר זה רבינו הגדול אמרו המקום יהיה בעזרו יתרת שיש בה עצם ואין בה צפורן מטמא במגע ובמשא ואין מטמא באהל אמר רבב"ח א"ר יוחנן ובשאינה נספרת על גב היד א"ר יוחנן עשו דבריהם כדברי נביאות מה נפשך אי אבר הוא באהל נמי תטמא ואי לאו אבר הוא במגע ובמשא נמי לא ליטמי אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא משום עצם כשעורה נגעו בה רב פפא אמר גזירה שאינה נספרת אטו נספרת אי הכי שאינה נספרת באהל נמי תטמא עבדו רבנן היכירא כי היכי דלא לישרפו עלייהו תרומה וקדשים תנן התם רוב בנינו ורוב מנינו של מת אע"פ שאין בו רובע טמאין ת"ר איזהו רוב בנינו שני שוקיים וירך אחד הואיל ורוב גובהו בגדול איזהו רוב מנינו קכ"ה א"ל רבינא לרבא תנא מניינא אתא לאשמועינן קמ"ל כדתניא חסר שאין בו אלא מאתים ויתר שיש בו מאתים ושמונים וא' כולן עולין למנין קכ"ה זיל בתר רובא דאינשי א"ר יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידיו של ר' ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך בדקו ומצאו בה מאתים וחמשים ושנים אמר להם שמא באשה בדקתם שהוסיף לה הכתוב שני צירים ושני דלתות תניא רבי אלעזר אומר כשם שצירים לבית כך צירים לאשה שנאמר ותכרע ותלד כי נהפכו עליה ציריה רבי יהושע אומר כשם שדלתות לבית כך דלתות לאשה שנאמר כי לא סגר דלתי בטני רבי עקיבא אומר כשם שמפתח לבית כך מפתח לאשה שנאמר ויפתח את רחמה לרבי עקיבא קשיא דתלמידי רבי ישמעאל דלמא איידי דזוטרא אתמוחי מתמח אמר רב וכולן אין מטמאין באהל שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל דבר השוה לכל אדם אמר ליה אביי ובאיש ליכא והכתיב צירים אחזוני כצירי יולדה צירי בשר והכתיב אדני במראה נהפכו צירי הכא נמי צירי בשר הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי מאתים וארבעים ושמנה היכי משכחת לה לא באיש ולא באשה:

יתר

בעל הפיקין והעיקל. כדמפרש וקמפרש עיקל ברישא כל שהוא מקיף פרסותיו כשיושב ומחבר פרסות רגליו זו לזו ואין ארכובותיו [יא]נוקשות זו לזו שעוקמות כלפי חוץ: **פיקה יוצאה מגודלו.** חתיכת בשר עגול כפיקה יוצאה מגודלו: **עקיבו יוצאה מאחוריו.** כדמפרש בגמרא ששוקו עומד באמצע רגלו שחצי הרגל [יב]עומד בפנים וחצי לאחור: **רחבות כשל אווז.** [ח]שקלוטות הן כשל אווז ואין ארכן יתר על רחבן: **עד הפרק.** פרק האמצעי: **למטה מן הפרק.** דהיינו לצד הצפורן שמחוברין כולן ותחכה שיהו [ט]מסולקים כשר: **יתירה.** אצבע יתירה: **אם יש בה עצם פסול.** [יג](י)הואיל ותחכה שהרי הוא מחוסר אבר (ג) שנמצא בו ואם לאו כשר דלא חשיב אלא תלתול בעלמא: **ו' ו' כ"ד.** מפרש (ד) לגבי קרא בגמרא אמאי נקט להו ומתני' לישנא דקרא נקט: **גמ' הקישן.** היינו המקיש בקרסוליו: **והעיקל והקילבן.** היינו פיקה יוצאה מגודלו: **בעל הפיקין והשופנר** גרסי': **כסתות הרבה.** [כ]שאיסתמרא שלו שקורין קביל"א גדולה מאד: **טריפה.** קלוסטנב"א: **למעלה** דברייתא היינו **למטה** דמתני': **ובנספרת על גב היד.** שנספרת עם שאר האצבעות שעומדת בשורתן בההיא קתני מתני' דחשיב אבר: **אם היה בה עצם ואין [בה] צפורן.** רבותא נקט [יד]אע"ג דאין בה צפורן חשיב אבר אם נספרת ע"ג היד: **מטמא במגע ובמשא ובאהל.** וכגון שיש בה בשר קצת ולא כזית דאי הוה בה כזית בשר אפי' אינה נספרת או אין בה עצם נמי הוה מטמא באהל דהא כזית מן המת מטמא באהל ואי לא הוה [טו]בשר כלל אפילו נספרת נמי דחשיב אבר לא מטמא באהל דאין עצמות מטמאין באהל אלא רוב בנין או רוב מנין או רובע הקב אבל השתא דאיכא מקצת בשר מטמא אע"ג דליכא כזית הואיל ונספרת על גב היד דחשיב אבר דהכי אמרינן במס' נדה בפרק יוצא דופן (דף מג:) האברים אין להם שיעור אפילו פחות מכזית מן הנבילה ופחות מכזית מן המת: **ועולה למנין קכ"ה.** אם אין בה בשר עולה למנין קכ"ה דזהו רוב מנין אברי המת דאברי המת רמ"ח ורוב מנינו של מת מטמא באהל ובנספרת דאי לא קיימא בשורת האצבעות לא חשיב אבר הואיל ואין בה צפורן: **רבינו הגדול.** רב: **ואינה מטמאה באהל.** ובאינה נספרת כדמפ' [טז]דאיכא תרתי לגריעותא אין בה צפורן ואינה נספרת אבל יש בה צפורן [יז]מטמאה ואע"ג דאינה נספרת והכי תנן בפ' בא סימן (שם דף מט.): **כדברי נביאות.** שאין צריכין ליתן טעם לנבואתן לפי שבלא טעם שומעים להם כך הם לא נתנו טעם לדבריהם: **ואע"פ שאין בהם רובע הקב טמאים.** באהל וגבי אהלות תנינן לה: **הואיל ורוב גובהו בגדול.** דזהו רוב הגובה באדם גדול שאינו ננס באברים דשני שוקיים וירך אחד הוי רוב גובה הגוף בלא הראש דלגבי בנין המת לא חשיב ראשו בברייתא דאהלות דקתני איזהו בנינו השוקיים והירכיים [יח]הגוף והשדרה נ"א הואיל ורוב בנינו בגודל גרסינן והכי לישנא דתוספתא בגודל בגובה: **מניינא אתא לאשמועינן.** בתמיה דכיון דרמ"ח אברים [יט]פשיטא דרובא הוי קכ"ה: **חסר שאין בו אלא מאתים.** שנברא חסר בכל יד ובכל רגל ב' אצבעות דהיינו ח' אצבעות ובכל אצבע יש ו' עצמות [כ]כך מפרש במס' אהלות הרי חסר מן האצבעות מ"ח ולא נשתיירו אלא מאתים ויתר שיש בו רפ"א כגון אשה שנבראת יתירה ד' אצבעות בכל יד ורגל [כא]והרי ד' אצבעות יתירין הוי כ"ד עצמות יותר ובאשה יש ב' צירין ושני דלתות ומפתח כדאמרינן לקמן הרי כ"ט אברין יותר הוסיפן על רמ"ח ותמצא רע"ז וד' הנותרין לא ידענא היכי מתרמי דודאי אין בכל אצבע אלא ו' עצמות סך הכל לא שורש ולא ענף והכי מפרש באהלות: **כולן עולין למנין קכ"ה.** כל אלו יתירין חשובין לאברים ועולין למנין קכ"ה ושמעינן מינה דאע"ג דקכ"ה לא הוי רובא דידיה דהא רפ"א היו לו אפ"ה הוי קכ"ה רובא וגבי חסר נמי אע"ג דהוי רובא דידיה (ל) [ק"א] אפ"ה לא חשיב רובא אלא קכ"ה: **צירין.** קרדונ"ש: **לר"ע.** [כב]מפתח הוו להו רנ"ג וקשיא לתלמידי ר' ישמעאל דלא מצאו אלא רנ"ב: **איידי דזוטרא.** המפתח איתמוסי איתמה מחמת שליקה: **וכולן.** כל היתירין הללו שבאשה אין מטמאין באהל האבר בפני עצמו שיש עליו בשר קצת: **צירי בשר.** תירוצא הוא [כג]לא חשיב אבר בלא עצם:

שית

בעל הפיקין שיש לו כסתות הרבה. פי' בקונט' שאיסתוורא שלו שקורין קביל"א גדולה ובערוך פירש שפרסתו גבוהה ויש בשר הרבה לצד ראש הרגל ובעקב [מ]ואמצעית שלו כמין כיפה ולשון כסתות משמע כפירושו דאיירי בבשר ולא בעצם כי ההיא דברכות רבה דקאמר על האדם המכוסה בית הריעי שלו בעגבותא [מד]לו כסתות משא"כ לבהמה:

עשו דבריהם דברי נביאות מה נפשך כו'. מלפריך עליה משמע דלאו לשבח קאמר דברי נביאות [מה]ופ"ק דב"ב (דף יב. ושם) משמע דקאמר לענין חשיבות דמייתי עלה ההיא דאע"פ [י][שניטלה] נבואה מן הנביאים ובסוף כיצד מעברין (עירובין דף ס: ד"ה אין) פירשתי:

ובשאר

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ח מהלכות ביאת מקדש הלכה יג טור י"ד סימן סט:

כז ב מיי' שם הל' יא:

כח ג מיי' פ"ב מהלכות טומאת מת הלכה ח:

כט ד ה מיי' שם הל' ח:

שיטה מקובצת

א] ובעל הפיקין והעיקל: ב] ארכבותיו נושקות: ג] מורכבות זו ע"ג זו או קלוטות למעלה: ד] יוחנן ובנספרת ע"ג היד: ה] אמר ר' חנינא עשו: ו] שאין בהן רובע: ז] רבינא ס"א רב אדא בר אהבה: ח] לאשמועינן אמר ליה הא קמ"ל: ט] קכ"ה מאי טעמא זיל: י] ושנים באו ושאלו את רבי ישמעאל כמה איברים יש באדם אמר להם רמ"ח אמרו לו והלא בדקנו ומצינו רנ"ב אמר: יא] ארכבותיו נוגעות זו לזו שעקומות כלפי: יב] הרגל לפנים וחצי רגל לאחור הס"ד: יג] דהואיל וחתכה הרי הוא: יד] נקט דאע"ג: טו] לא הוה ביה בשר: טז] כדמפרש ואזיל: יז] מטמא באהל ואע"ג כו' והכי נמי תנן בפ': יח] והירכים והצלעות והשדרה: יט] אברים באדם פשיטא: כ] עצמות כדמפרש במס' אהלות הרי לשמנה אצבעות מ"ח ולא: כא] ורגל ששה אצבעות יתירין מהם כ"ד עצמות: כב] לר"ע דאמר מפתח כו' וקשיא דתלמידי ר"י: כג] הוא דלא חשיב: כד] בעגבותא קרא לו: כה] נביאות ובפ"ק דב"ב:

תורה אור השלם

א) או איש אשר יהיה בו שבר רגל או שבר יד: [ויקרא כא, יט]

ב) וכלתו אשת פינחס הרה ללת ותשמע את השמועה אל הלקח ארון האלהים ומת חמיה ואישה ותכרע ותלד כי נהפכו עליה צריה: [שמואל א' ד, יט]

ג) כי לא סגר דלתי בטני ויסתר עמל מעיני: [איוב ג, י]

ד) ויזכר אלהים את רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה: [בראשית ל, כב]

ה) זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים: [במדבר יט, יד]

ו) על כן מלאו מתני חלחלה צירים אחזוני כצירי יולדה נעויתי משמע נבהלתי מראות: [ישעיה כא, ג]

ז) והנה כדמות בני אדם נגע על שפתי ואפתח פי ואדברה ואמרה אל העמד לנגדי אדני במראה נהפכו צירי עלי ולא עצרתי כח: [דניאל י, טז]

מסורת הש"ס

א) [הפיקין], ב) נ"א וכן הוא גי' צ"ק מן הפרק וחתכן מנין וחתכן והאמרת כשר כו', ג) קדושין כה. [נדה מט:], ד) נדה שם, ה) עירובין ס: ב"ב יב., ו) אהלות פ"ב מ"א, ז) נ"א רבא, ח) נ"א שקלוטות כשל כו' צ"ק, ט) נ"א מחולקין צ"ק, י) עיין תי"ט, כ) שאיסתוורא, ל) צ"ק, מ) [עיין בערוך ערך כסת], נ) צ"ק, ס) בדפו"י קלוטות "למט" עד הפרק כשר "למעלה" מן הפרק. ולפנינו ע"פ מהרש"א.

הגהות הב"ח

(א) במשנה ובעל הפיקה והעיקל איזהו עיקל וכו' לאחוריו פרסתו רחבה כשל אווז וכו' קלוטות עד ס) הפרק וכו' היתה בו יתרת: (ב) גמ' מורכבות או קלוטות כצ"ל ותיבת למעלה נמחק: (ג) רש"י ד"ה אם יש וכו' מחוסר אבר שנברא בו: (ד) ד"ה ו' ו' כ"ד מפרש בגמרא לגבי קרא אמאי:

רבינו גרשום

ארכבותיו נוקשות זו בזו והיינו הקישן דאמרינן בגמרא: **כל שהוא מקיף פרסותיו** שפרסות רגליו רחבות ועגולות שכשהוא מקרב רגליו זו אצל זו אין יכולת לו להקיש ארכובותיו זו בזו: **פיקה יוצאה מגודלו** כעין אצבע יתירה: **עקיבו יוצא לאחוריו** שבולט הרבה לאחריו כדמפרש בגמרא כגון שנראה (כגון) שוקו יוצא באמצע רגלו: **והקילבן** לא איתפרש לן [יש מפרשים קילבן שזורק רגלו לאחוריו כשהוא הולך]: **הפיקין והשופנר כסתות הרבה** כעין קרסוליו הרבה: **לא תימא דטריפה** שדקה הרבה **ולא סדיקא** בין האצבעות אלא שעגולה כשל אווז **אלא כיון דטרפא אע"ג דסדיקא** פסולה: **קלוטות עד הפרק** אם דבוקות הן האצבעות מפיסת יד ועד הפרק האמצעי של אצבעות כשר ואם דבוקה למטה מן הפרק וחתך הדבק כשר: למעלה מן הפרק דאמר בגמרא היינו למטה מן הפרק דאמרינן במתני': **או דמרבי כולהי הני מאו: [ובנספרת] על גב היד** שעומ' בשורת האצבעו': **ועולה למנין קכ"ה** אברים דהיינו רוב מנינו דרמ"ח אברים יש באדם: **רבינו הגדול** רבי: **עשו דבריהם כדברי נביאות** שאין אדם יודע לפרש מה טעם מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל: **משום עצם כשעורה נגעו בה** דעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל אף האי נמי: **רב פפא אמר** הואיל ואינה נספרת בדין הוא דאפילו במגע ובמשא נמי לא תטמא **אלא גזירה שאינה נספרת** דתטמא **אטו נספרת: אי הכי** ליגזור **כשאינה נספרת** דתטמא **באהל** אטו נספרת: **עבדו בה היכירא** דלא תטמא באהל **כי היכי דלא לישרפו** על טומאתו **תרומה וקדשים: אע"פ שאין בהן רובע** הקב של עצמות טמאין באהל: **שני שוקיים וירך אחד הואיל** **ויש רוב** בניינו **בגובהו** של אדם: **חסר** אדם חסר **שאין בו אלא מאתים** אברים כגון שחסר מכל יד ומכל רגל ב' אצבעות ובכל אצבע יש בו שש עצמות עד הזרוע דהיינו חסר מ"ח אברים: **ויתר שיש בו מאתים ושמונים ואחד** שזה יש לו ל"ג אברים יותר ואלו הן שיש לו ד' אצבעות יתירות ביד וברגל שיש בהן כ"ד אברים ובסוף ששה עצמות שבכל אצבע יש כנגדו בזרוע עצם אחד היינו כ"ח יתירות ושני צירים וב' דלתות ומפתח והיינו רפ"א אברים: **כולן עולין למנין קכ"ה** אפילו הנך יתירות עולין בחשבון קכ"ה דבין ליתר ובין לחסר לא אזלינן בתר רוב אברים דידהו אלא בתר רובא דאינשי דעלמא דהוי קכ"ה: **לר' עקיבא קשיא דתלמידי דרבי ישמעאל** דאינהו לא אשכחו אלא ד' אברים טפי [מבאדם] ורבי עקיבא דמוסיף מפתח איכא ה' אברים טפי: **דלמא איידי דזוטר** ההוא עצם דמפתח איתמוח איתמח בשלקוה: **וכולן** הני חמשה יתירי אינן מטמאין באהל כו': **צירי בשר** וליכא בהו עצמות: **הכי נמי מסתברא** דלית בהו עצמות בצירי **דאי לא תימא הכי כו'**:

הוה

סוטה דף כז

ז"ל פי' מטות כתב שיוצא מהם שם המפורש י"ג אותיות ומועיל לפחד. ובס' נפתולי שם כתב דלא קבל בזה אך כתב שם של פחד הוא טפטפי"ה וקבלה ממהר"ם דשם נעוריר"ן טוב לפחד וב' שמות הם י"ג אותיות ועוד כתב דלא יש בי"א פי' הנזכר ף' ומצילים מאף נגף שצף קצף זעף. והם טובים לאומרם לכל סכנה וכשהולך לישן. ורבינו יהודה החסיד סדרן כך. נגע. נחנו. נביא. נהר. נחית. נגד. נפתי. נר. גפת. גודו. נושקי. זהת"ד. ומ"ש שם נעוריר"ן רבינו האר"י כתב בוי"ו קודם נ' ג"כ. וכן בשרשי השמות להרמ"ז ז"ל אך יש שם שני נוסחאות בנקודות השם. וכתוב שם שהוא שר הפחד ואכמ"ל. ואפ' שגם הרב נפתולי מודה שהוא בשני ווין אלא דלענין גימט' זימנין אינו חושב האות כמ"ש במ"א:

מערכת ס'

א. **סוטה** כתב רבינו בעה"ט המאררים בגימט' ב' פעמים רמ"ח לומר שבודקין רמ"ח של איש ושל אשה עכ"ל ויש להבין דשל אשה רנ"ב ואפשר דמשום דאמרינן בבכורות דף מ"ה דאברים היתרים באשה אינם מטמאין באהל שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל דבר השוה לכל אדם א"כ עיקר אברי האשה רמ"ח ולכן השוה הכתוב אשה לאיש רמ"ח לכל א' כי היתרים לא חשיבי ואינם מטמאין באהל אלא רמ"ח ועיין בפ"ע מ' אהלות:

ב. **סיני** גימט' ענוה עם הכולל רמז מ"ש רז"ל שבחר בהר סיני שהוא נמוך גם סיני גי' ס"מ עם הכולל דעם לימוד התורה אינו שולט בו וגם מי שהוא עניו אינו שולט בו כמ"ש בכמה מקומות:

ג. **סוכה** גימט' אדני ובתוכו כ"ו גימט' שם הוי"ה יחוד קבה"ו וכבר כתבו ז"ל שצריך לישב בסוכה ביראה וליזהר בדבור אסור נוסף על אזהרת כל הימים וביותר יזהר בתוך הסוכה:

ד. **סיוע** מ"ש בחולין דף מ"ט מסייע כהני כתבו התוס' דמשמע שהוא רגיל לסייע דמשום פעם אחת לא היה אומר מסייע ואפשר שזכ"ה ה' היה עוזר לי תדיר דעוזר הכי משמע הוה ע"ד מסייע:

ה. **סגולה** פירש"י אוצר חביב ובש"ר כשהיה משה רבינו ע"ה מבקש ארונו של יוסף אמרו פגעה בו סגולה והיא סרח בת אשר ובדרושים כתבתי בעניותי טעם לדבר ובסמוך אות ז' אכתוב טעם אחר בס"ד:

ו. **ספר** בסנהדרין דף צ"ג אמרו מפני מה לא נקרא הספר על שם נחמיה עא) ואמרו מפני שהחזיק לעצמו טובה שנא' זכרה לי אלהי לטובה ואיכא מ"ד שספר בגנותן של ראשונים שאמר והפחות הראשונים הכבידו על העם וכו' ואפשר כי ספר גימט' שם ולפי שנטל שם לעצמו לכך לא נקרא ספר גימט' שם על שמו על דרך נגד שמיה וכו' ח"ו:

וראיתי בס' חזיונות לרבינו **מהרח"ו ז"ל** כ"י שכתב שהגיד לו בחלום רבינו הגדול האר"י זצ"ל דבן הראשון של בת שבע היה נחמיה התרשתא ולפי שבתחלה מת קודם המילה ולא זכה לשם גם אח"ך לא נקרא הספר על שמו עכ"ד ויומתק לפ"ז מ"ש דשם גימט' ספר ודו"ק:

דבש דיבורים

אות י"ז ופני דוד פ' בא אות ז' בהעלותך אות ט"ז וצוארי שלל פ' אמור אות ד' ופ' ראה אות ג' ד"ה ואפשר. ופתח עינים לשבת קמז: ויוסף תהלות מזמור ל"ד וצ"א וקי"ט אות צ', וקמ"ט ובמראית העין סנהדרין ע'. ד"ה מה ברי. וצ"ב. ואבות פ"א מ"ה.

ע"א) ע' אריכות מזה במראית העין לסנהדרין שם. וע"ש סוטה לא. ד"ה ובגלגולים, וב"מ נ"ט ד"ה נח.

דבש לפי / אזולאי, חיים יוסף דוד בן רפאל יצחק זרחיה {עמוד 78} (743502)

סוטה דף כז

ע״ז לנכרי שיעבדה סככרי ע״כ בודאי יש לאסור להישראל הכורך לעשות הטרת שו״ע כמ׳.—ואחתום בברכת שלום:

סימן כ״ח

כבוד הרב החריף וכו׳ .

אשר שאל אם אשה תאמר אי מלך נאמן בק״ש כיון שהוא רק להשלים הרמ״ח תיבין כנגד אבריו של אדם ואשה יש לה רנ״ב אברים וכמ״ש המ״א בסי׳ תר״י ס״ק ג׳ באשה שאין לה לעשות כר יוהכ״פ מחמת שאין המספר שייך באיברין דילה שהם רנ״ב ע״ש ומאחר שבלא״ה כי המג״א בסי׳ ס״א בשם מהרש״ל שלא יאמר אי מלך נאמן שלא להפסיק בברכת ק״ש ע״כ באשה י״ל ודאי דלא תפסוק כיון דל״ש המספר גבה עכח״ד:

הנה מחמת שמקור הדין והענין של״ל רמ״ה תיבות בק״ש הוא רק מזוה״ק והתיקוני׳ כמ״ש בב״י סי׳ ס״א גם באורך ע״כ הנני בזה לכתוב בתשובה קלת מדברי קבלה אם כי לא בינת אדם לי להכריע ולברר בסוד ה׳ ליראיו עכ״ז לאשר יסוד הדין בזה רק בזוה״ק ע״כ באמת לריכין אנו לבא למקורו טהור בדרך האמת. והנה האריז״ל כי בשער הכוונו׳ ובסידור שטעם סוד הרמ״ח תיבין בק״ש שעתה בק״ש נגדל ז״א ונעשים לו רמ״ח אברים שלימים וכו׳ ע״כ לריך לכפול ב״פ הג׳ תיבות (ה׳ אלקיכם אמת) כדי שעל ידם ישלמו כל הרמ״ח אברים דזעיר אנפין עכתד״ה לעניננו. ומעתה שפיר נכון דגם אשה אם אומרת ק״ש (אף שאינה מחוייבת. ומביאה עלמה לידי חיוב) עכ״פ בע״כ עושית (כסתן כלשמן) לכונה ההוא של הזוהר ותיקונים לתקן הרמ״ה אברי׳ למעלה של הז״א (שהוא דכר בחיי רמ״ח אברים כביכול) ושפיר גם אשה לריכה לומר אל מלך נאמן או לכפול ה׳ א׳ אמת ואין חילוק כלל. וכיון שבאנו לידי כך דמ״ש בב״י הזוהר לתקן הרמ״ח אברים אינו של האדם כ״א וא׳ בעלמו עפי״ז יתורץ מה שנתלבטו הפוסקים לפרש הטעם מ״ש גם בב״י בשם ארחות חיים דנראה ממדרש דהוא מצוות לא יוכל לתקון מי שלא שמע אלו הג׳ תיבות מן הש״ץ ומשמע שביחיד א״ל כלל להשלים הרמ״ח תיבות (דהא הב״י כי שם שאין לומר א׳ מלך נאמן כלל רק לכפול ב״פ אלו הג׳ תיבות ה׳ אלקיכם אמת) ולכאורה יפלא מאוד דמה ענין זה לש״ץ דוקא דהא לריך להיות כנגד רמ״ח אבריו של כ״א וא׳ כל יחיד בפ״ע ברמ״ח אבריו שלו ומה זה ענין לש״ץ בלבור דוקא. ובתשו׳ מהרש״ך ח״ג סי׳ ל״א נתלבט בזה לתת טעם כי לא רלו לתקן להפסיק באלו התיבות רק בלבור ע״ש ועדיין קשה מ״ש דהא הרמ״ח תיבות שייכים נגד איבריו של כל יחיד כמ׳ ולפי האמור יתורץ דלא נתקן רק נגד הרמ״ח דקומת הז״א למעלה ודי מה שהש״ץ בלבור אומר זה לשי׳ האורחות חיים ומהר״י אבוהב ז״ל כי גדול כח הלבור ויחיד א״ל לזה או אין לו כח לתיקון גדול הזה אבל אינו כנגד אבריו של כל יחיד. [ועי׳ בתשו׳ הרדב״ז (מובא בליונדים בשמחת הרגל להחיד״א זל״ל) שפלפל על הטעם שאמן אסור במשהו יותר משאר איסורי כרת וכו׳ בסופו שבהכרח לומר רק מטעם הרנה שאחז״ל שאמן רומז ליאה״ר וכו׳ ע״ש. כ״ש אכן בנידון דידן שכל עיקר מקורו דהך דינא הוא רק מהזוה״ק ותיקוני׳ בכאן לריכין בודאי לדברי קבלה מרבינו האר״י הק׳ אשר באורו נראה אור בדברי הזוה״ק בכל המקומות]:

והנה מ״ש לעיל לומר אל מלך נאמן או לכפול ה׳ אלקיכם אמת ועל כרחך ביחידות (דהא האשה אינה עוברת לפני התיבה להיות ש״ץ) אל יפלא הדבר בעיניו אף שאנחנו יולאים ביד רמ״ח לומר אל מלך נאמן ביחיד כמו שנדפס בסידורים מ״מ בברכי יוסף כי שמע משם כתבי מהרח״ו ז״ל שנהג רבינו האריז״ל לכפול גם ביחיד ה׳ אלקיכם אמת והביאו בשערי תשובה שם סי׳ ס״א. וכן שמעתי שנהג מרן הגה״ק רבשכבה״ג מלאכת ז״י״ע בעל דברי חיים. והנה אף שאני הלעיר כתבתי והדפסתי כבר בהגהות הסידור תורת ישראל למהר״ש וויטאל זל״ל (שנדפס פה״ק מונקאטש בשנת תרס״א) בלוח התיקון בסופו כתבתי לתמוה על מה שכי׳ הגאון בברכי יוסף בשם מהרח״ו כמ׳. ולא ידעתי כיון שלפנינו בשעה״כ ובפע״ח ובכל סידורי האריז״ל לא נמלא כן א״כ מאין השמועה ששמע הרב חיד״א זל״ל שנמלא כן. ואולם אחר ההדפסה הראוני מופלג א׳ בשעה״כ שער ט׳ מדרושי הלילה בכונת ק״ש שעל המטה. כ׳ שלאחר תשלום הק״ש תחזור לומר פ״א ה׳ אלקיכם אמת כמו שעושה הש״ץ ועל ידי כן ישלמו כל הרמ״ח תיבות עכ״ל הרי מפורש מהאריז״ל דגם בק״ש שעל המטה (שהיא ביחיד) יכפול אלו הג׳ תיבות אסו השמועה ששמע ובא בס׳ ברכ״י כנראה. וגם ראיתי עתה בס׳ אמת ליעקב למהר״י באלתיאל ביכייוו ז״ל (בשפת אמת שאלה כ״ב) שכי׳ ג״כ לתמוה על הברכ״י הנ״ל וכי׳ שלא מלא כן בכהאריז״ל ולבסוף כי׳ שמלא במקום הנ״ל לענין ק״ש שעל המטה ככ״ל:

סימן כ״ט

ואשר שאל כת״ה במה שרלה לחדש שנכון לומר הנרות הללו בשבת חנוכה אחר ביאתו מתפלת ערבית כדי שעכ״פ יעשה דיבור בזמן מלוותו וכו׳ וכ׳ שכן נהג גדול א׳ ז״ל. הנה אין דעתי נוחה מזה כלל מכמה טעמים. דהא בש״ע סי׳ תרע״ז במ״א ס״ק ג׳ בשם מהרש״ל לומר הנרות הללו (בשעת הדלקה) אחרי שהדליק נר ראשון וגם כיון דפסקינן הדלקה עושה מלוה וכבתה אין זקוק לה הרי לריך לומר הנרות הללו אנו מדליקין בשעת המלוה שהיא רק ההדלקה ולא בשעת הנחתו שדולק מאליו בש״ק (בפרט אחר תפלת ערבית שהוא חלי שעה אחרי שקיעת החמה שאזדה לי׳ מלותה כבר) וכן פסק המחבר בסי׳ תרע״ג סעי׳ ה׳ דגם בשבת קודם שקיעה״ח אם כבתה אין זקוק לה ואף שהטו״ז שם ס״ק ע׳ כ׳ שבע״ש קודם שקיעה״ח אם כבתה יחזור וידליקנה בלא ברכה מ״מ הרי הט״ז בעלמו לשיטתו כ׳ שם דמה שמדליק בע״ש ומברך קודם שקיעה״ח לא הוי הטעם משום דלא הוי הזמן הכשר מלוה רק כיון דא״א בענין אחר הוי מלוה מעט דאותו שעה הוי מלית כ״ח או כמו אחר שקיעה״ח עכ״ד הט״ז וא״כ גם להט״ז ל״ש מ״ש כת״ה כדי שיאמר הנרות הללו בזמן מלותו ממש. דהא זהו זמן מלותו ממש בע״ש בשעת הדלקתו קודם שקיעה״ח. ובשו״ת בנין שלמה להגמהר״ש הכהן ז״ל מווילנא סי׳ כ״ב האריך זה לתרץ מה שהעירו. דכשחל יום א׳ דחנוכה בשבת האיך מברכין בע״ש (שהוא ערב חנוכה קודם שקיעה״ח) ברכת שהחיינו וכו׳ לזמן הזה הלא אז לא הגיע